

ČO SI MYSLÍ VEREJNOSŤ?

Výsledky prieskumu
Participácia z pohľadu verejnosti

Elena Gallo Kriglerová
Alena Holka Chudžíková

ČO SI MYSLÍ VEREJNOSŤ?

Výsledky prieskumu
Participácia z pohľadu verejnosti

Elena Gallo Kriglerová
Alena Holka Chudžíková

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky / Úrad splnomocnenca vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti

Autorky © Elena Gallo Kriglerová, Alena Holka Chudžíková
Zodpovedná redaktorka: Alena Petrželková
Jazyková korektúra: Ivana Gibová
Obálka © Zuzana Chmelová
Bratislava 2023

Publikácia je súčasťou národného projektu Podpora partnerstva a dialógu v oblasti
participatívnej tvorby verejných politík II.

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Obsah

Úvod	2
Metodológia prieskumu	3
ANGAŽOVANOSŤ A PARTICIPÁCIA	4
Formy spoločenskej angažovanosti	7
Účasť na dobrovoľníckych aktivitách	11
Informovanosť o možnostiach participácie.....	12
Politická účinnosť	14
VNÍMANIE INŠTITÚCIÍ	19
Vnímanie fungovania vlády	19
Vnímanie fungovania vyšších územných celkov	23
Vnímanie fungovania miestnych samospráv.....	24
Porovnanie vnímania činnosti vlády, VÚC a miestnej samosprávy.....	26
VNÍMANIE PÔSOBNIA MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ	27
Užitočnosť mimovládnych organizácií.....	27
Názory na fungovanie mimovládnych organizácií	32
Členstvo v rôznych združeniach a spolkoch.....	36
DÔVERA	38
Všeobecná dôvera voči ľuďom	39
Dôvera k rôznym skupinám ľudí	46
Dôvera v inštitúcie	49
Dôvera v inštitúcie na lokálnej úrovni.....	54
Dôvera v regionálne samosprávy (VÚC).....	56
ZHRNUTIE	61
O AUTORKÁCH.....	63

Úvod

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rozvoj občianskej spoločnosti sa už od roku 2011 venuje téme zapájania verejnosti do tvorby verejných politík, zvyšovaniu účasti verejnosti na správe vecí verejných a zavádzaniu participácie do praxe ministerstiev, samosprávnych krajov, ako aj miest a obcí.

V rokoch 2017 až 2023 sme v rámci národných projektov Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík I. – II. analyzovali stav a podmienky pre participáciu. Podnikli sme niekoľko analytických výprav a výskumných expedícií, aby sme o participácii na Slovensku vedeli viac. Zistili sme, že ponuka participácie zo strany verejných inštitúcií smerom k verejnosti je významným faktorom, ktorý prispieva ku kvalitnejším verejným politikám, ako je aj jedným z kľúčových kameňov budovania dôvery verejnosti v inštitúcie.

Pri väčšine našich výskumných projektoch a analytických ponoroch sme skúmali pozície a perspektívu zainteresovanej verejnosti (kľúčových stakeholderov/aktérov), ktorí boli účastníkmi monitorovaných alebo analyzovaných participatívnych procesov. Chýbali nám však odpovede na otázku aké príležitosti a možnosti pre participáciu a občiansku angažovanosť majú občania (laická verejnosť). Preto sme sa v samostatnom reprezentatívnom prieskume, ktorému sme dali názov **Participácia z pohľadu verejnosti**, rozhodli reflektovať pozície a stanoviská občanov (laickej verejnosti) k participácii a úlohe participácie v procese budovania dôvery v demokratické princípy.

Na realizácii prieskumu sme úzko spolupracovali s expertkami z Centra pre výskum etnicity a kultúry Elenou Gallo Kriglerovou a Alenou Holka Chudžíkovou a spoločnosťou Actly s.r.o. Realizovaný reprezentatívny prieskum, ktorého výsledky držíte v ruke, hľadal spolu s 1201 respondentmi, odpovede na otázky:

- Ako vníma verejnosť/občan mieru svojho angažovania?
- Aké formy angažovania verejnosti/občanov sú najviac využívané/praktizované?
- Aké spôsoby a možnosti participácie verejnosť/občania využívajú?
- V akých oblastiach dochádza k zapájaniu verejnosti/občanov?
- Čo bráni občanom zapájať sa? Aké faktory ovplyvňujú participáciu občanov?
- Nakoľko sú občania spokojní s činnosťou vlády?
- Nakoľko sú občania spokojní s činnosťou úradov samosprávnych krajov?
- Nakoľko sú občania spokojní s činnosťou mestských a obecných úradov?
- Nakoľko sú občania spokojní s prácou mimovládnych neziskových organizácií?
- Aká je dôvera k ľuďom, susedom, skupinám ľudí a inštitúciám?

Aké odpovede skutočne priniesol vám prezradí predkladaná publikácia ČO SI MYSLÍ VEREJNOSŤ – Participácia z pohľadu verejnosti.

Barbara Gindlová
odborná garantka projektu

Metodológia prieskumu

Prieskum **Participácia z pohľadu verejnosti** bol realizovaný pre Úrad splnomocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti v rámci projektu Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík II. ako reprezentatívny prieskum na vzorke 1 201 respondentov dotazníkovou metódou. Zber dát realizovala výskumná agentúra Actly s.r.o. v období 21. 3. – 4. 4. 2023.

Dáta analyzovali expertky Centra pre výskum etnicity a kultúry Elena Gallová Kriglerová a Alena Holka Chudžíková, ktoré sa podieľali aj na príprave dotazníka. Konečný rozsah dotazníka bol 31 komplexných otázok vrátane 7 otázok zameraných na socio-demografickú identifikáciu respondentov a kontrolu reprezentativity. Dotazník obsahoval 153 premenných (znakov), z toho 3 polootvorené otázky.

Spôsob vykonania prieskumu (zberu dát) bol osobným dopytovaním zoči-voči (face to face) v rámci osobných stretnutí anketárov s respondentmi. Zber realizovali anketári spoločnosti Actly. Do zberu dát bolo zapojených 78 anketárov. Anketári využívali na kladenie otázok a na záznam odpovedí respondentov mobilné zariadenia, spravidla tablety.

Respondentov vyberali anketári na základe kvótného rozpisu, ktorý vypracoval zhotoviteľ (Actly, s.r.o.) podľa aktuálnych údajov Štatistického úradu SR z júna 2022 a z údajov zo Sčítania obyvateľov, bytov a domov z roku 2021.

Kvótné znaky boli pohlavie, vek, vzdelanie, národnosť, kraj a veľkosť sídla.

V nasledujúcich častiach prinášame zistenia z jednotlivých tematických okruhov prieskumu.

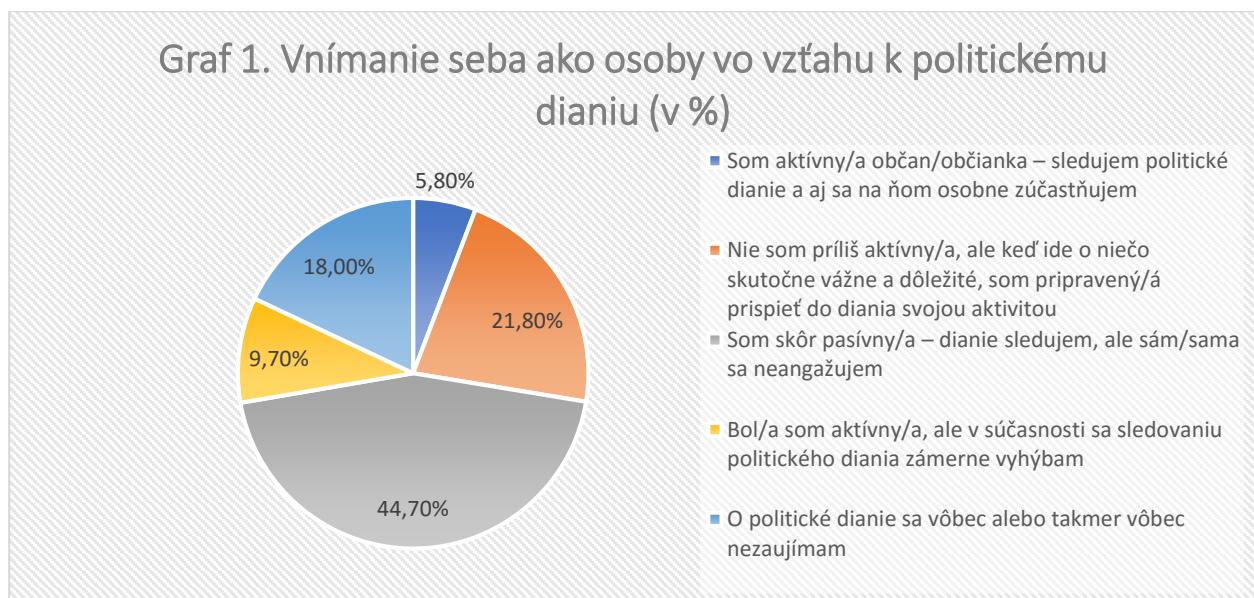
ANGAŽOVANOSŤ A PARTICIPÁCIA

Participácia občanov je kľúčovým prvkom demokratických spoločností. Je nevyhnutné, aby občania mali možnosť ovplyvňovať rozhodnutia a procesy, ktoré majú dopady na ich životy. Keď sa občania aktívne zapájajú do tvorby rozhodnutí o veciach verejných, zvyšuje to legitimitu vlády a aj dôveru vo verejné inštitúcie. Participácia zároveň poskytuje mechanizmy na monitorovanie a kontrolu verejných inštitúcií. Občania môžu voliť svojich zástupcov, sledovať ich činnosť a vyvíjať tlak na zabezpečenie dodržiavania ich záujmov. Angažovanosť a participácia taktiež posilňuje sociálnu súdržnosť a pocit spoločnej identity, môže povzbudzovať spoluprácu a solidaritu medzi jednotlivcami i rozmanitými skupinami.

Celkovo je občianska angažovanosť a participácia kľúčovým prostriedkom na dosiahnutie spravodlivejšieho, transparentnejšieho a zodpovednejšieho spravovania vecí verejných, a tiež na podporu vyššej kvality života občanov.

Ľudia sami seba považujú skôr za pasívnych občanov a občianky

Vo výskume nás zaujímalo, do akej miery respondenti sami seba vnímajú ako aktívnych občanov/občianky. Ukázalo sa, že väčšina respondentov sa považuje za skôr pasívnych, či nie príliš aktívnych vo vzťahu k politickému daniu. Takmer polovica respondentov (44,7 %) sa považuje za skôr pasívnych občanov, ktorí dianie síce sledujú, ale sami sa neangažujú. Za nie príliš aktívnych sa považuje ďalších 21,8 % respondentov. Títo sú však zároveň pripravení prispieť do diania svojou aktivitou, keby išlo o niečo skutočne vážne. Len necelých 6 % respondentov samých seba považovalo za aktívnych občanov a občianky, ktorí/é sledujú politické dianie a aj sa v ňom osobne angažujú.

N=1201

Významným faktorom v tom, či sa respondenti považovali za aktívnych alebo skôr pasívnych občanov a občianky, bolo vzdelanie. V zásade možno povedať, že čím nižšie vzdelanie respondenti a respondentky mali, tým častejšie sa považovali za úplne neaktívnych.

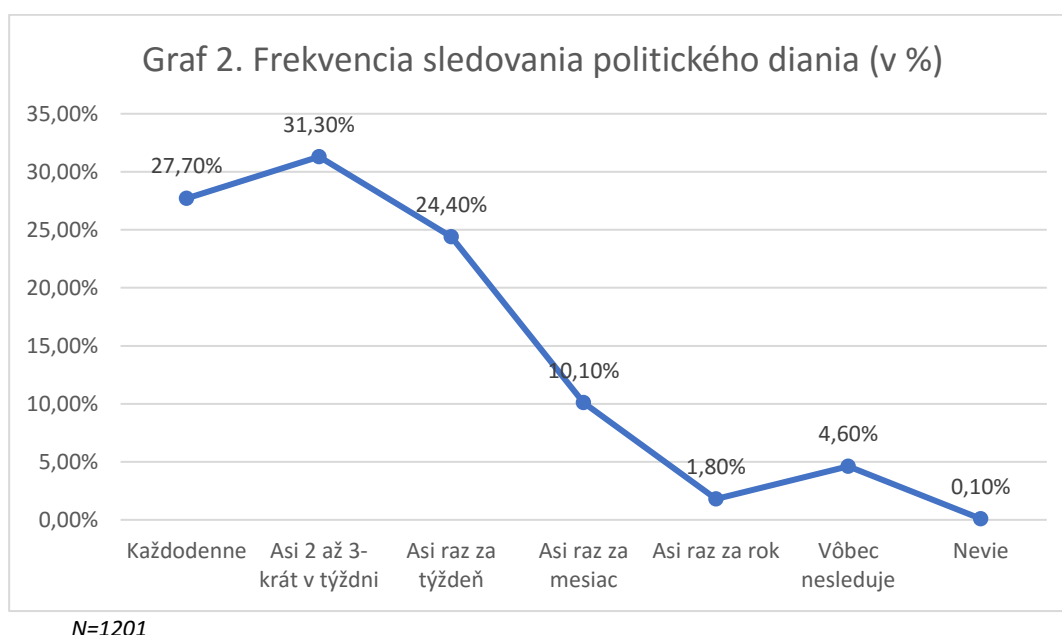
Mladí ľudia a ľudia s nízkym socio-ekonomickým statusom sa vnímajú ako skôr pasívni

To, či sa respondenti/ky považovali za aktívnych alebo pasívnych občanov a občianky, záviselo aj od veku. Zaujímavým zistením je, že **mladí ľudia vo veku 18 – 29 rokov sa najčastejšie považujú za skôr pasívnych (41 %), alebo úplne pasívnych, ktorí sa o politické dianie vôbec nezaujímajú (31,8 %)**. Za úplne pasívnych sa najčastejšie považujú aj seniori vo veku 70 – 86 rokov (24,2 %).

Štatisticky významné rozdiely sme zaznamenali aj v súvislosti so socio-ekonomickým statusom respondentov/tiek. **Čím nižší socio-ekonomický status respondenti a respondentky mali, tým častejšie sa považovali za pasívnych vo vzťahu k sledovaniu a angažovaniu sa v politickom daní.** Napríklad len 3,7 % respondentov s najnižším socio-ekonomickým statusom uviedlo, že sú aktívnymi občanmi/občiankami, ktorí/é sledujú politické dianie a aj sa v ňom osobne angažujú. Naproti tomu, spomedzi respondentov s vyšším stredným socio-ekonomickým statusom túto odpoveď uviedlo 14 % respondentov/tiek. O politické dianie sa vôbec nezaujímajú 12,5 % respondentov/tiek s vyšším stredným socio-ekonomickým statusom, zatiaľ čo v prípade respondentov/tiek s najnižším statusom to bolo až 36,6 %.

Politické dianie respondenti sledujú pomerne pravidelne

Väčšina respondentov a respondentiek sleduje politické dianie s aspoň určitou pravidelnosťou. Viac než štvrtina (27,7 %) respondentov sleduje politické dianie každodenne, takmer tretina (31,3 %) ho sleduje 2 až 3-krát týždenne a ďalšia štvrtina (24,4 %) ho sleduje asi raz za týždeň. Raz za mesiac sleduje politické dianie 10,1 % respondentov/tiek.

Od roku 2018 vzrástol podiel tých, ktorí sledujú politické dianie pravidelne

Tieto výsledky možno porovnať so zisteniami z roku 2018.¹ Za posledných 5 rokov **stúpol podiel tých, ktorí sledujú politické diania pravidelne** (hoci v rôznej frekvencii). Najväčšia zmena nastala

¹ Plichtová J., Šestáková, A. (2018), *Spôsoby a miera participácie verejnosti na tvorbe verejných politík*, Bratislava, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti.

v kategórii tých, ktorí sledujú politické dianie menej často ako raz za týždeň. V roku 2018 bola táto kategória zadefinovaná ako „menej často“ a označilo ju 22,1 % respondentov/tiek. V roku 2023 boli použité dve kategórie – „asi raz za mesiac“ a „asi raz za rok“, ktoré spolu označilo 11,9 % respondentov/tiek. Došlo teda k výraznému poklesu podielu tých, ktorí sledujú politické dianie menej často ako raz za týždeň. Zároveň výrazne narástol podiel tých, ktorí sledujú politické dianie aspoň raz za týždeň (z 15,8 % na 24,4 %), a klesol podiel tých, ktorí politické dianie nesledujú vôbec (zo 7,2 % na 4,6 %).

Významne rozdiely sme pri frekvencii sledovania politického diania zaznamenali medzi mužmi a ženami. Kým muži najčastejšie sledujú politické dianie každodenne (34,2 %), ženy najčastejšie uvádzali, že ho sledujú 2 až 3-krát do týždňa (34,3 %).

Ľudia s vyšším vzdelaním sledujú politické dianie častejšie

To, ako často respondenti/tky sledujú politické dianie, súviselo aj s úrovňou dosiahnutého vzdelania. Vysokoškooláci najčastejšie odpovedali, že dianie sledujú každodenne, túto odpoveď najmenej často označili ľudia so základným vzdelaním. Ľudia so stredoškolským vzdelaním s maturitou najčastejšie odpovedali, že dianie sledujú 2 až 3-krát do týždňa. Raz za mesiac sleduje dianie 7,1 % vysokoškoolákov, ale 14,4 % ľudí so základným vzdelaním. Takmer 15 % ľudí so základným vzdelaním nesleduje dianie vôbec, pričom v skupine vysokoškoolákov to bolo len 1,4 %. Ľudia s vyšším vzdelaním teda majú tendenciu častejšie sledovať politické dianie.

Mladí ľudia najčastejšia uvádzali, že politické dianie nesledujú vôbec

Najintenzívnejšie sledujú dianie ľudia vo veku 60 – 69 rokov. Možnosť, že politické dianie sledujú každodenne, označilo 36,3 % respondentov v tejto vekovej skupine, pričom najmenej často ju označovali ľudia vo veku 18 – 29 rokov (6,7 %). Mladí ľudia najviac sledujú politické dianie približne raz za týždeň. Ľudia vo veku 30 – 39 sledujú dianie 2 až 3-krát v týždni v najvyššej miere (38,5 %). Rozdiely boli aj v možnosti „raz za mesiac“, ktorú najčastejšie označovali ľudia vo veku 18 – 29 rokov. Najvýraznejšie rozdiely boli pri možnosti „**vôbec nesledujem**“, ktorú označilo až **13,3 % mladých ľudí vo veku 18 – 29 rokov**, zatiaľ čo v ostatných vekových kategóriách od 30 do 60 rokov túto možnosť označovalo približne 1,5 %.

Formy spoločenskej angažovanosti

Existujú rôzne spôsoby, ako sa občania/občianky môžu angažovať. Vo výskume nás preto zaujímalo, aké formy spoločenského angažovania sa respondenti/ky využili za posledných 10 rokov. Tieto zistenia zároveň môžeme porovnať so zisteniami z roku 2018.²

Tabuľka 1. Formy angažovania sa za posledných 10 rokov

		Áno – 2018	Áno – 2023
A.	Kandidovali ste do verejnej funkcie?	5,3 %	6,5 %
B.	Pracovali ste aktívne v odboroch?	8,2 %	10,6 %
C.	Pracovali ste pre nejakú politickú stranu?	7,1 %	6,1 %
D.	Zúčastnili ste sa na demonštrácii?	12,7 %	21,2 %
E.	Zapojili ste sa do práce mimovládnej organizácie?	7,1 %	4,9 %
F.	Obrátili ste sa na politika (poslanec, primátor, starosta, župan, minister)?*	14,1 %	23,4 %
G.	Zúčastnili ste sa na politickom mítingu?	21,4 %	21 %
H.	Podpísali ste petíciu?	47,1 %	55,4 %
I.	Boli ste voliť?	79,5 %	84,2 %
J.	Zúčastnili ste sa internetových diskusií o verejnom dianí?	12,3 %	17,8 %
K.	Zúčastnili ste sa na verejnom stretnutí (verejné zasadnutia, verejné diskusie, verejné vypočutia, verejné konzultácie)?**	15,9 %	19,5 %
L.	Zapojili ste sa do symbolického občianskeho protestu alebo bojkotu?	15,3 %	14,7 %
M.	Zapojili ste sa do charitatívnych zbierok?	46,5 %	47 %
N.	Zapojili ste sa do svojpomocnej susedskej alebo komunitnej aktivity?	21 %	31,5 %
O.	Zapojili ste sa do pripomienkovania zákona, stratégie, koncepcie?***	9,2 %	3,7 %
P.	Podali ste pripomienky k všeobecne záväznému nariadeniu kraja?	N/A	2,8 %
R.	Podali ste pripomienky k všeobecne záväznému nariadeniu obce/mesta?	7,3 %	6,9 %
S.	Zúčastnili ste sa miestneho referenda?	20,9 %	15,7 %
T.	Zúčastnili ste sa celoštátneho referenda?	33,9 %	54,1 %

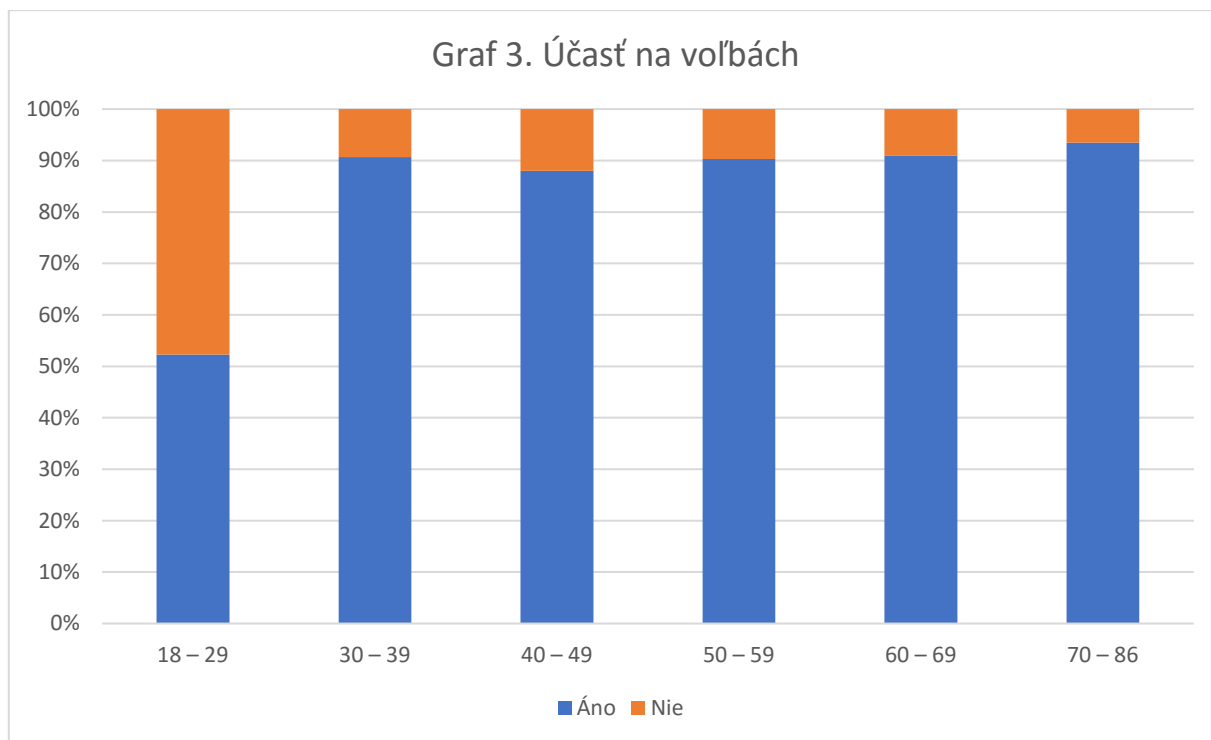
*V roku 2018 otázka znela „Obrátili ste sa na politického činiteľa?“

**V roku 2018 otázka znela „Zúčastnili ste sa na verejných rokovaniach, diskusiách a vyjednávaniach?“

*** V roku 2018 otázka znela „Zapojili ste sa do pripomienkovania zákona?“

Ako vidieť z tabuľky vyššie, niektoré formy spoločenskej angažovanosti respondenti/ky využívajú vo vyššej miere než iné. Ide najmä o účasť na voľbách (využitie pasívneho volebného práva), podpisovanie petícií, zapojenie sa charitatívnych zbierok, účasť na susedských a komunitných aktivitách a účasť na celoštátnom referende. Na voľbách sa najmenej často zúčastňovali mladí ľudia vo veku 18 – 29 rokov.

² Plichtová J., Šestáková, A. (2018), *Spôsoby a miera participácie verejnosti na tvorbe verejných politík*, Bratislava, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti.

N=1201

Je však možné, že vo vekovej kategórii 18 – 29 istú časť tvorili ľudia, ktorí ešte nemali možnosť zúčastniť sa voľieb vzhľadom na ich nízky vek.

Účast' na voľbách častejšie uvádzali ľudia z vyšším vzdelaním (najčastejšie s vysokoškolským a najmenej často so základným).

Menej využívané sú formy, ktoré vyžadujú intenzívnejšiu angažovanosť, a teda aj viac investovanej energie a času – napr. kandidatúra do politickej funkcie, aktívna práca v odboroch, aktívna práca pre politickú stranu či pripomienkovanie zákonov, stratégií, koncepcií či všeobecne záväzných nariadení.

Ľudia chodia na demonštrácie výrazne častejšie než pred piatimi rokmi

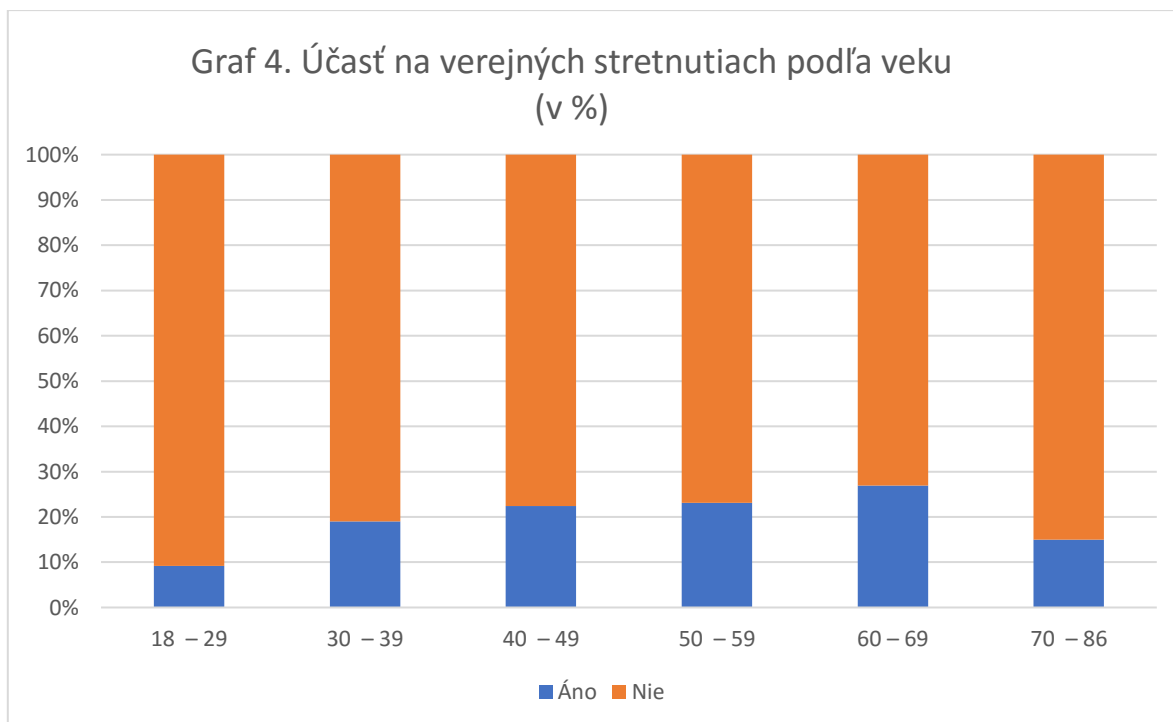
Vo využívaní niektorých foriem angažovanosti zároveň možno pozorovať výraznejší posun oproti roku 2018. **Výrazne napríklad stúpol podiel tých, ktorí sa niekedy zúčastnili na demonštrácii** (z 12,7 % na 21,2 %). Obdobie po realizácii prvého výskumu v roku 2018 bolo poznačené viacerými spoločenskými krízami, ktoré sprevádzali aj protestné hnutia – od jari 2018 sa realizovali demonštrácie Za slušné Slovensko, neskôr v období pandémie prebiehali protesty proti protipandemickým opatreniam a od jari 2022 sa uskutočnilo niekoľko demonštrácií, ktoré súviseli s vojnou na Ukrajine (pričom demonštrácie sa konali na podporu Ukrajiny, ale aj na podporu Ruska). Dáta z roku 2023 zároveň ukázali, že na demonštráciách sa skôr zúčastňovali muži než ženy, obyvatelia Bratislavského kraja a väčších miest (kde sa pravdepodobne aj koná viac demonštrácií), ľudia s vyšším vzdelaním a ľudia s vyšším socio-ekonomickým statusom.

Viac ľudí kontaktuje politických činiteľov

Vzrástol tiež podiel tých, ktorí sa niekedy obrátili na politického činiteľa – zo 14,1 % na 23,4 %. Z týchto dát nie je zrejmé, ako tento kontakt s politickým činiteľom vyzeral a o aký typ komunikácie išlo. V súčasnosti narastá tiež trend kontaktovania politických činiteľov s rôznymi nenávisťnými správami, a preto z týchto zistení nie je možné usudzovať, či ide o nárast záujmu občanov a občianok o politiku a komunikáciu s volenými zástupcami, alebo o niečo iné. Dáta z roku 2023 zároveň ukázali, že na politického činiteľa sa obracajú skôr starší než mladší ľudia. Politických predstaviteľov taktiež častejšie kontaktovali obyvatelia menších miest (do 2 000 obyvateľov), čo by mohlo naznačovať, že na lokálnej až komunitnej úrovni obyvatelia vnímajú politických činiteľov ako prístupnejších, prípadne do toho vstupuje aj faktor známosti (v menších mestách sa ľudia poznajú aj osobne). Ľudia s vyšším vzdelaním a vyšším socio-ekonomickým statusom sa tiež obracajú na politických činiteľov, čo pravdepodobne súvisí s vyšším sociálnym kapitálom.

Mierne vzrástol aj podiel tých, ktorí niekedy podpísali petíciu, zúčastnili sa internetových diskusií o politickom dianí a tých, ktorí sa niekedy zúčastnili verejných stretnutí. Petície najčastejšie podpisujú tridsiatnici a najmenej často mladí ľudia vo veku 18 – 29 rokov. Ľudia s vyšším vzdelaním a vyšším socio-ekonomickým statusom taktiež podpisujú petície častejšie. Do internetových diskusií o verejnom dianí sa tiež najčastejšie zapájajú tridsiatnici a najmenej často seniori. Významným faktorom bolo aj vzdelanie – čím vyššie vzdelanie, tým častejšie respondenti uvádzali, že sa zapájajú do internetových diskusií o verejnom dianí. To isté platí aj pre socio-ekonomický status.

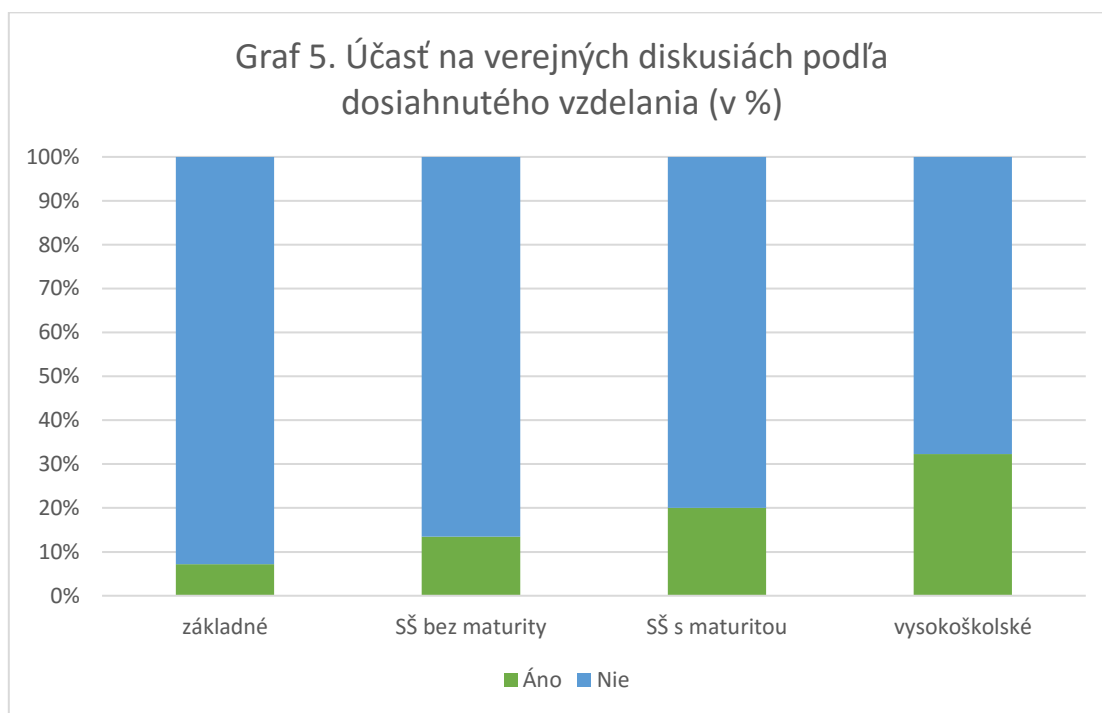
Verejných stretnutí sa najčastejšie zúčastňujú starší ľudia vo veku 60 – 69 rokov a najmenej často mladí ľudia vo veku 18 – 29 rokov.

N=1201

Dopočty do 100 % v niektorých vekových kategóriách predstavujú odpovede „neviem“.

Zároveň sa verejných diskusií častejšie zúčastňujú ľudia s vyšším vzdelaním a vyšším socio-ekonomickým statusom.

N=1201

Zásadne tiež vzrástol podiel tých, ktorí sa zúčastnili celoštátneho referenda, čo pravdepodobne súvisí s tým, že v januári 2023 sa uskutočnilo referendum o predčasných voľbách.

Vzrástla účasť na susedských a komunitných aktivitách

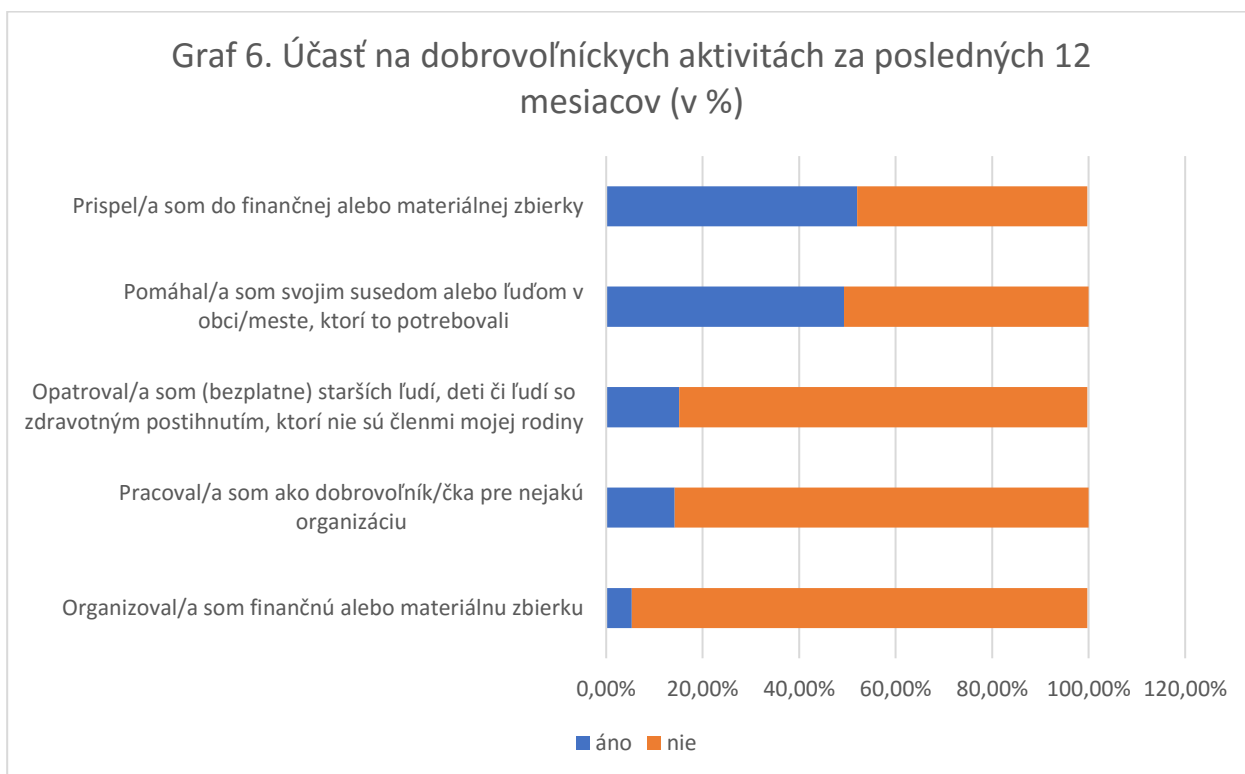
Pomerne zásadný nárast sme zaznamenali v účasti na svojpomocných susedských a komunitných aktivitách – z 21 % na 31,5 %. To ukazuje nielen narastajúci záujem o tento typ aktivít, ale môže to poukazovať aj na viac reálnych možností do takýchto aktivít sa zapojiť. Susedské a komunitné aktivity sa totiž čoraz častejšie realizujú aj v menších mestách naprieč Slovenskom. Potreba takýchto aktivít sa zároveň ukázala ako zásadná vo výskume hodnôt z roku 2016,³ keď sa respondenti vyjadrovali, že im chýba niečo ako „páračky“, čo by zblížovalo miestne komunity. Do svojpomocných susedských a komunitných aktivít sa v roku 2023 častejšie zapájali ľudia s vyšším vzdelaním a vyšším socio-ekonomickým statusom.

Možno teda povedať, že vo viacerých formách spoločenskej angažovanosti došlo k nárastu, zatiaľ čo v niektorých došlo k nepatrnej alebo nedošlo k žiadnej zmene. K výraznému poklesu nedošlo v žiadnej forme spoločenskej angažovanosti. Zistenia o tom, ktoré skupiny obyvateľov častejšie využívajú, resp. nevytvárajú jednotlivé formy angažovanosti, zároveň poukazuje na to, ktoré skupiny majú pravdepodobne z rôznych dôvodov sťažený prístup k týmto spôsobom angažovania sa. Bolo by preto vhodné vytvoriť mechanizmy nato, aby prístup k rôznym formám participácie bol skutočne otvorený pre všetky skupiny obyvateľov/liek.

³ Gallo Kriglerová, E., Holka Chudžíková, A., Kadlečíková, J. (2016), *Kvalitatívny výskum hodnôt na Slovensku*, Bratislava, Centrum pre výskum etnicity a kultúry.

Účasť na dobrovoľníckych aktivitách

Okrem vyššie spomenutých foriem spoločenskej angažovanosti je významnou formou zapojenia sa do života spoločnosti aj účasť na dobrovoľníckych aktivitách. Vo výskume nás preto zaujímalo aj to, ktoré typy dobrovoľníckych aktivít respondenti/ky realizovali za posledných 12 mesiacov.

N=1201

Dopočty do 100 % predstavujú odpovede „neviem“.

Z uvedeného grafu vidieť, že respondenti/ky najčastejšie prispievajú do finančných a materiálnych zbierok (52 %), ale podobný podiel respondentov/tiek uviedol, že pomáhajú ľuďom vo svojej obci/meste.

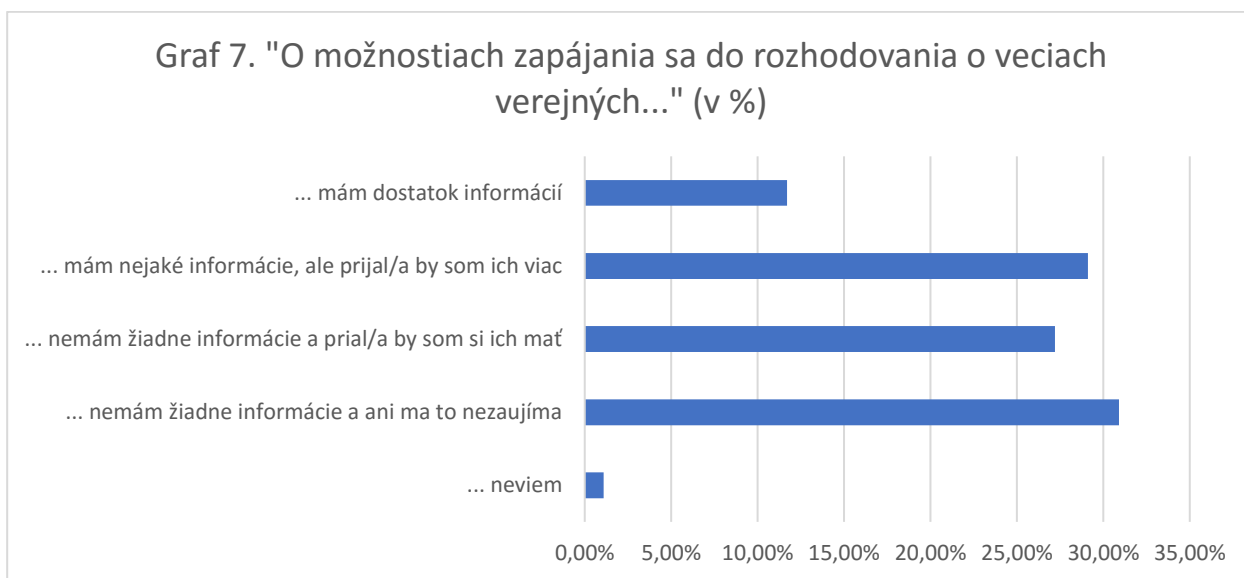
Susedom a ľuďom vo svojom meste pomáhajú skôr respondenti z menších miest

Pomoc susedom a ľuďom vo svojej obci/meste najmenej často realizovali respondenti/ky z najväčších miest (nad 100 000 obyvateľov), čo pravdepodobne súvisí s existenciou bližšej a súdržnejšej komunity v menších mestách. Taktiež významne častejšie takto pomáhali respondenti/ky s vyšším vzdelaním – kým respondenti s vysokoškolským vzdelaním uviedli, že poskytli takúto pomoc v 56,7 %, v prípade respondentov so základným vzdelaním to bolo len 28,7 %. Rovnaký vzťah sme identifikovali aj pri socio-ekonomickom statuse – najčastejšie pomáhali ľudia s vyšším socio-ekonomickým statusom a najmenej často tí s najnižším statusom.

V prípade tých, ktorí aspoň pri jednej z vyššie uvedených dobrovoľníckych aktivít odpovedali, že sa do nej zapojili (N=807), sme zisťovali, či sa táto aktivita týkala pomoci Ukrajine alebo ľuďom z Ukrajiny. V 38,3 % respondenti odpovedali, že áno.

Informovanosť o možnostiach participácie

Nato, aby sa ľudia mohli zapájať do rozhodovania o veciach verejných, je potrebné, aby vedeli o možnostiach, ako to robiť. Výskum ukázal, že za dostatočne informovaných o možnostiach participácie na rozhodovaní o veciach verejných sa považuje len 11,7 % respondentov/tiek. Ďalších 29,1 % má nejaké informácie, ale prijali by ich viac. Ďalšia viac než štvrtina (27,2 %) respondentov/tiek nemá žiadne informácie, ale priali by si ich mať. A najväčší podiel respondentov/tiek (30,9 %) nemá žiadne informácie a ani ich to nezaujíma.

N=1201

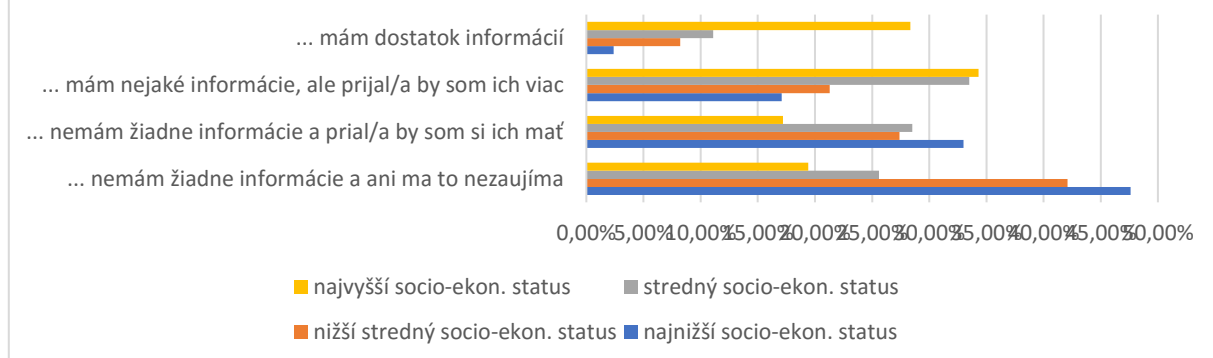
Na informovanosť o možnostiach zapájania sa do rozhodovania o veciach verejných mal vplyv vek respondentov/tiek. **O možnostiach zapájania sa nemajú žiadne informácie a ani ich to nezaujíma najčastejšie starší ľudia vo veku 70 – 86 rokov (43,1 %), ale aj mladí ľudia vo veku 18 – 29 rokov (35,4 %).** Tretina (32,3 %) mladých respondentov zároveň uviedla, že žiadne informácie nemá a priali by si ich mať. Nejaké informácie majú, ale prijali by ich aj viac najčastejšie tridsiatnici (36,3 %).

Najviac informovaní sa cítia byť ľudia s vyšším vzdelaním a vyšším socio-ekonomickým statusom

Dostatočne informovaní sa najčastejšie cítia byť ľudia s vysokoškolským vzdelaním (21,3 %) a títo by si zároveň aj priali mať viac informácií (40,1 %). Nedostatok informácií, ale zároveň aj nezaujem o ne najčastejšie uvádzali respondenti/tky so základným vzdelaním (56,9 %), pričom v skupine vysokoškolsky vzdelaných respondentov/tiek to bolo najmenej (18,5 %).

Podobné výsledky sme zaznamenali aj v súvislosti so socio-ekonomickým statusom. Čím vyšší socio-ekonomický status mali respondenti/tky, tým častejšie uvádzali, že majú dostatok informácií o možnostiach zapájať sa do rozhodovania o veciach verejných. A naopak – čím nižší socio-ekonomický status, tým častejšie uvádzali, že nemajú žiadne informácie, a ani ich to nezaujíma.

Graf 8. "O možnostiach zapájania sa do rozhodovania o veciach verejných..." podľa socio-ekonomického statusu (v %)

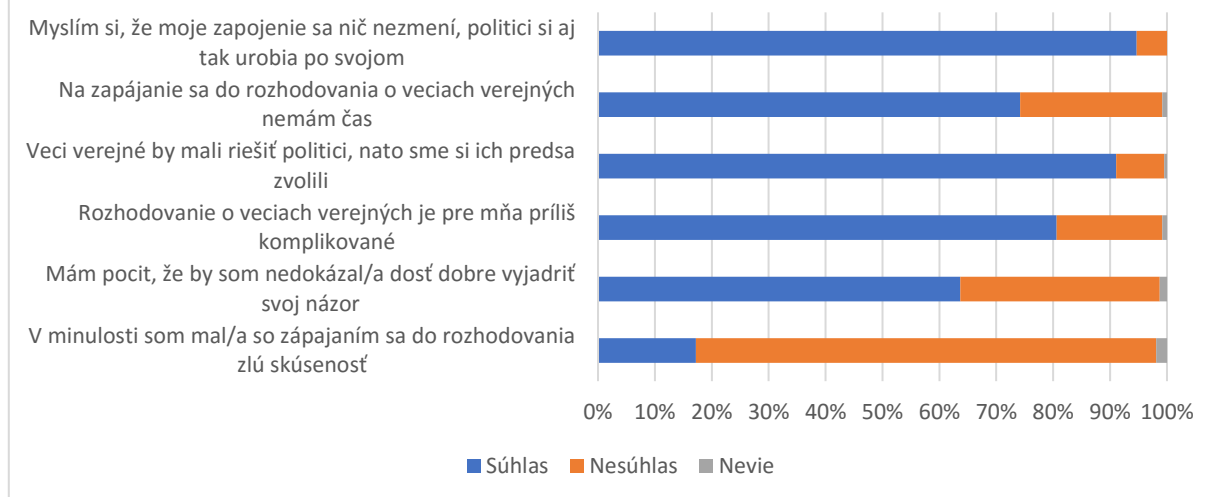
N=1201

Tých respondentov/tiek, ktorí/é uviedli, že majú dostatok informácií alebo aspoň nejaké informácie (N=490), sme sa ďalej pýtali, z akých zdrojov ich najčastejšie čerpajú. Zo zoznamu desiatich informačných zdrojov mali teda respondenti/ky vybrať tri, ktoré využívajú najčastejšie. Na prvom mieste, teda ako najdôležitejší zdroj informácií, najčastejšie uvádzali sociálne siete (34,1 %) a webové stránky verejných inštitúcií (29,4 %). V poradí druhým najdôležitejším zdrojom boli najčastejšie klasické médiá (TV, rozhlas – 29,7 %) a priatelia a známi (20,1 %). A ako tretí najdôležitejší zdroj informácií uvádzali najčastejšie taktiež priateľov a známych (37,7 %).

Ludí možnosti participácie nezaujímajú preto, že majú pocit, že sa aj tak nič nezmení

Zároveň nás však zaujímala aj situácia tých, ktorí uviedli, že nemajú o možnostiach zapájania sa do rozhodovania o veciach verejných žiadne informácie a ani ich to nezaujíma (N=371). Pýtali sme sa preto na dôvody, pre ktoré sa o možnosti zapájania nezaujímajú. Respondenti/ky, ktorých sa to týkalo, vyjadrovali mieru svojho súhlasu na štvorstupňovej škále s každým zo šiestich výrokov. Výsledky sú uvedené v grafe nižšie.

Graf 9. Dôvody nezájmu o zapájanie sa do rozhodovania o veciach verejných (v %)

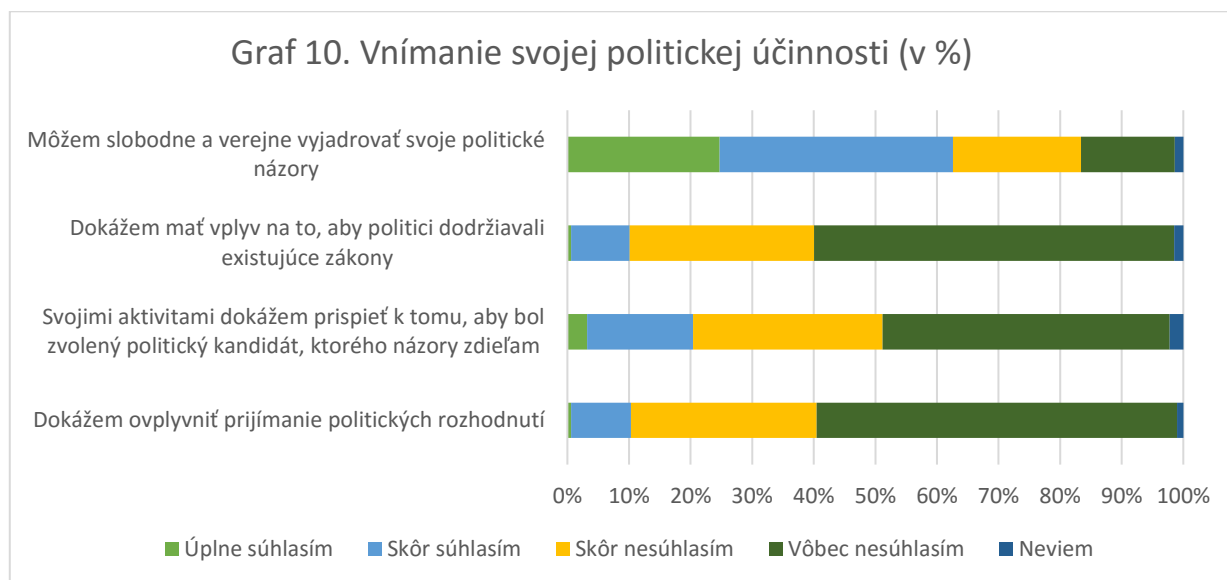
N=371

Všetky uvedené dôvody boli pre respondentov/ky viac než relevantné, avšak najsilnejšie rezonoval pocit bezmocnosti („moje zapojenie sa nič nezmení, politici si aj tak urobia po svojom“) a tiež potreba delegovania zodpovednosti za veci verejné. Na jednej strane teda z výsledkov cítiť silný pocit nedôvery voči politikom, ktorí si „aj tak urobia po svojom“ a na druhej strane ľudia zároveň očakávajú, že politici budú rozhodovať, a preto nie je dôvod na zapájanie sa občanov do rozhodovania. Táto ambivalencia naznačuje, že na Slovensku nie je úplne vyjasnená rola občanov a politických činiteľov a ich vzájomná interakcia v demokratickej spoločnosti. Na jednej strane by ľudia aj chceli mať hlas, avšak na druhej strane je to pravdepodobne príliš veľká zodpovednosť, ktorú nevedia niesť.

Politická účinnosť

Politická účinnosť, či politická efektívnosť/efektívnosť, je koncept, ktorý sa týka schopnosti jednotlivcov, skupín alebo organizácií ovplyvňovať politický proces a rozhodnutia. Jej dôležitou súčasťou je aj vnímaná politická účinnosť, ktorá hovorí o tom, do akej miery majú občania pocit, že majú moc, schopnosť ovplyvňovať politické procesy.

Náš výskum ukázal, že ľudia na Slovensku majú skôr pocit, že na tvorbu politiky a výkon politických činiteľov nemajú vplyv.

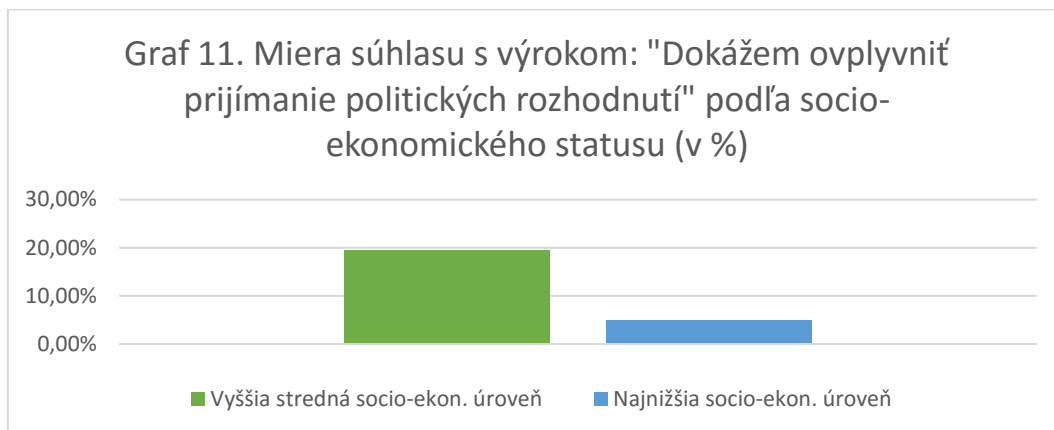

N=1201

Len 10,3 % respondentov/tiek skôr alebo úplne súhlasilo s výrokom, že dokážu ovplyvniť prijímanie politických rozhodnutí. Podobný podiel (10,1 %) skôr alebo úplne súhlasil s výrokom, že dokážu mať vplyv na to, aby politici dodržiavali zákony. A len približne pätina (20,4 %) respondentov/tiek súhlasila s tým, že dokážu svojou aktivitou prispieť k zvoleniu politického kandidáta, ktorého názory zdieľajú. Toto sú pomerne zásadné zistenia, ktoré poukazujú na pocit bezmocnosti občanov a občanok vo vzťahu k politickým záležitostiam a veciam verejným.

Pocit politického vplyvu mali skôr ľudia s vyšším vzdelaním a vyšším socio-ekonomickým statusom

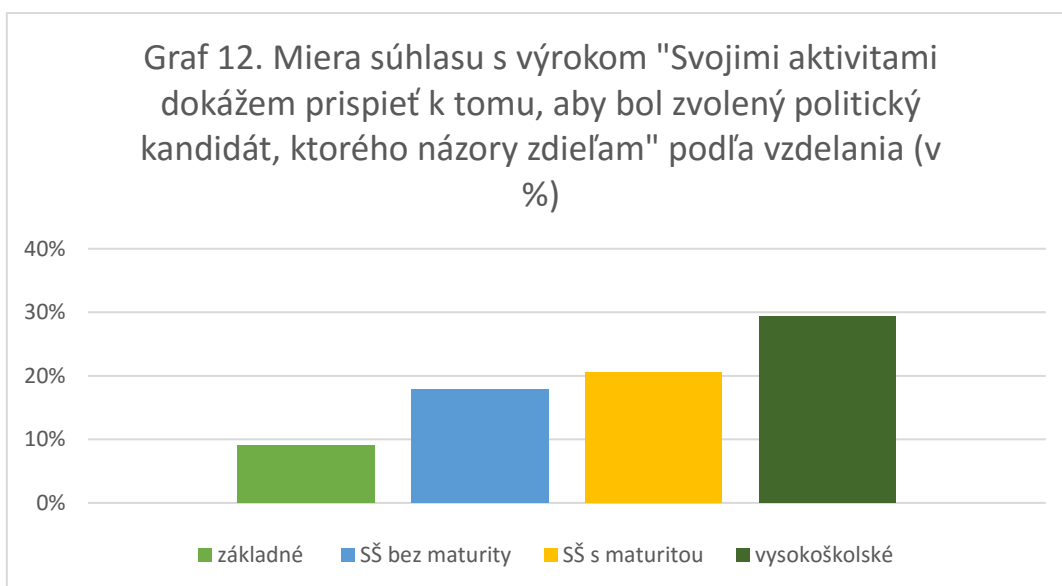
Pocit, že dokážu ovplyvniť prijímanie politických rozhodnutí, majú vo výraznejšej miere ľudia s vyšším socio-ekonomickým statusom.

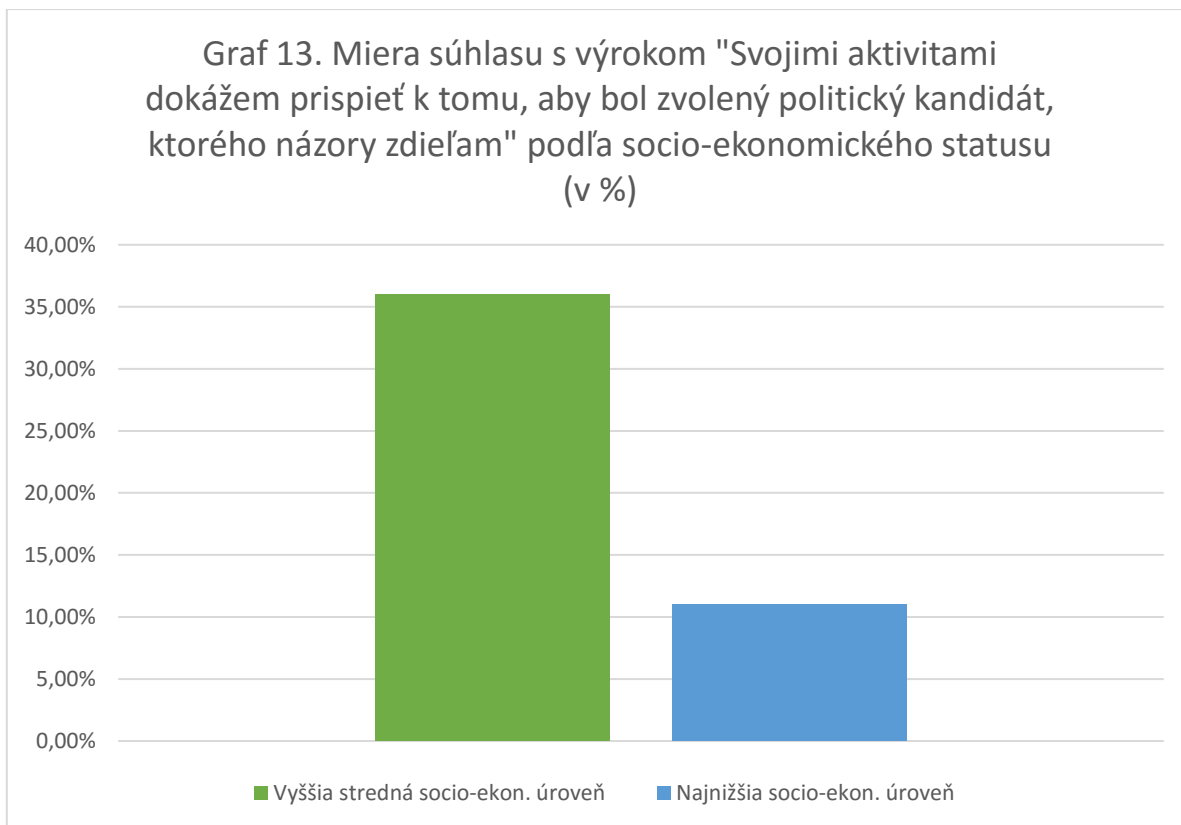
N=1201

Ľudia s vyšším socio-ekonomickým statusom teda majú v porovnaní s nízkym socio-ekonomickým statusom výraznejší pocit vplyvu v spoločnosti. Podobne je to aj v prípade dosiahnutého vzdelania. Ľudia s vysokoškolským vzdelaním významne častejšie (13,1 %) skôr alebo úplne súhlasili s výrokom, že dokážu ovplyvniť prijímanie politických rozhodnutí, kým v prípade ľudí so základným vzdelaním to bolo len 5,4 %.

Podobný vplyv malo dosiahnuté vzdelanie a socio-ekonomický status aj na to, ako respondenti/ky vnímali svoj potenciálny vplyv na zvolenie kandidáta, ktorého názory zdieľajú (pozri grafy nižšie), a na to, aby politici dodržiavali existujúce zákony. Len 4,2 % respondentov so základným vzdelaním skôr alebo úplne súhlasili s tým, že dokážu mať vplyv na to, aby politici dodržiavali existujúce zákony, zatiaľ čo v prípade respondentov/tiek s vysokoškolským vzdelaním to bolo 14,9 %.

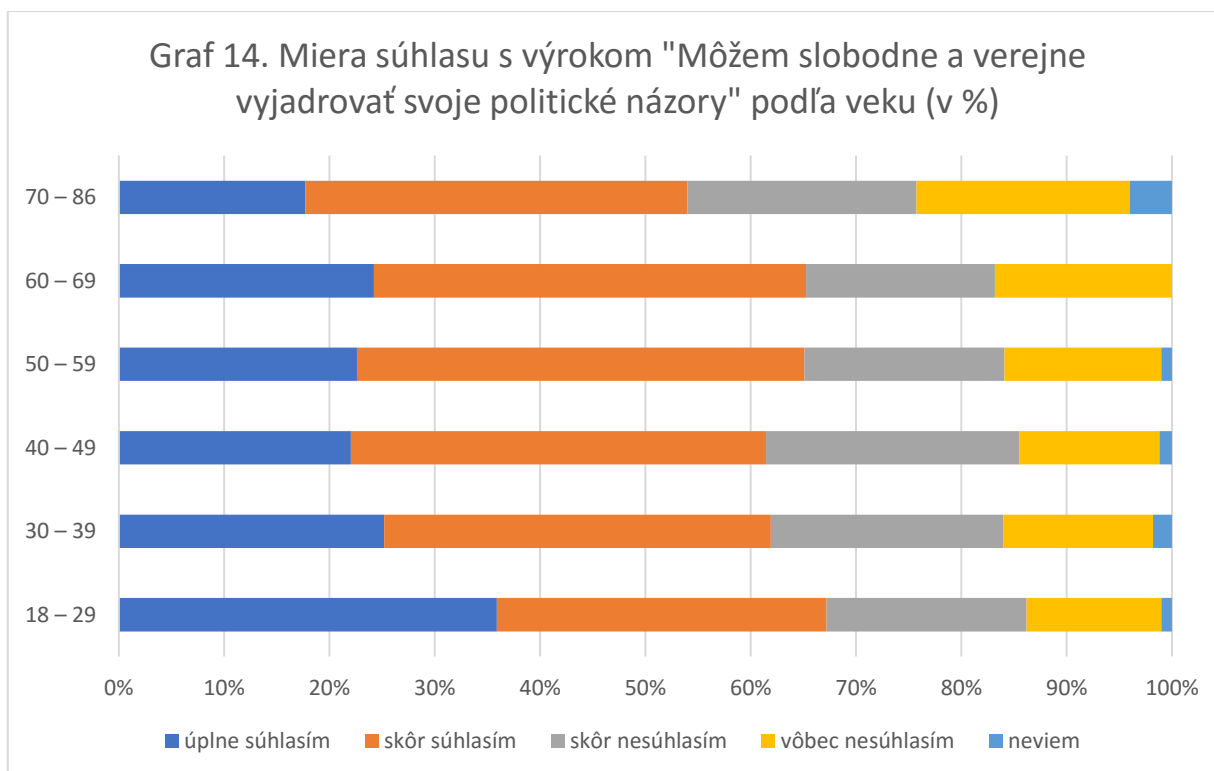

N=1201

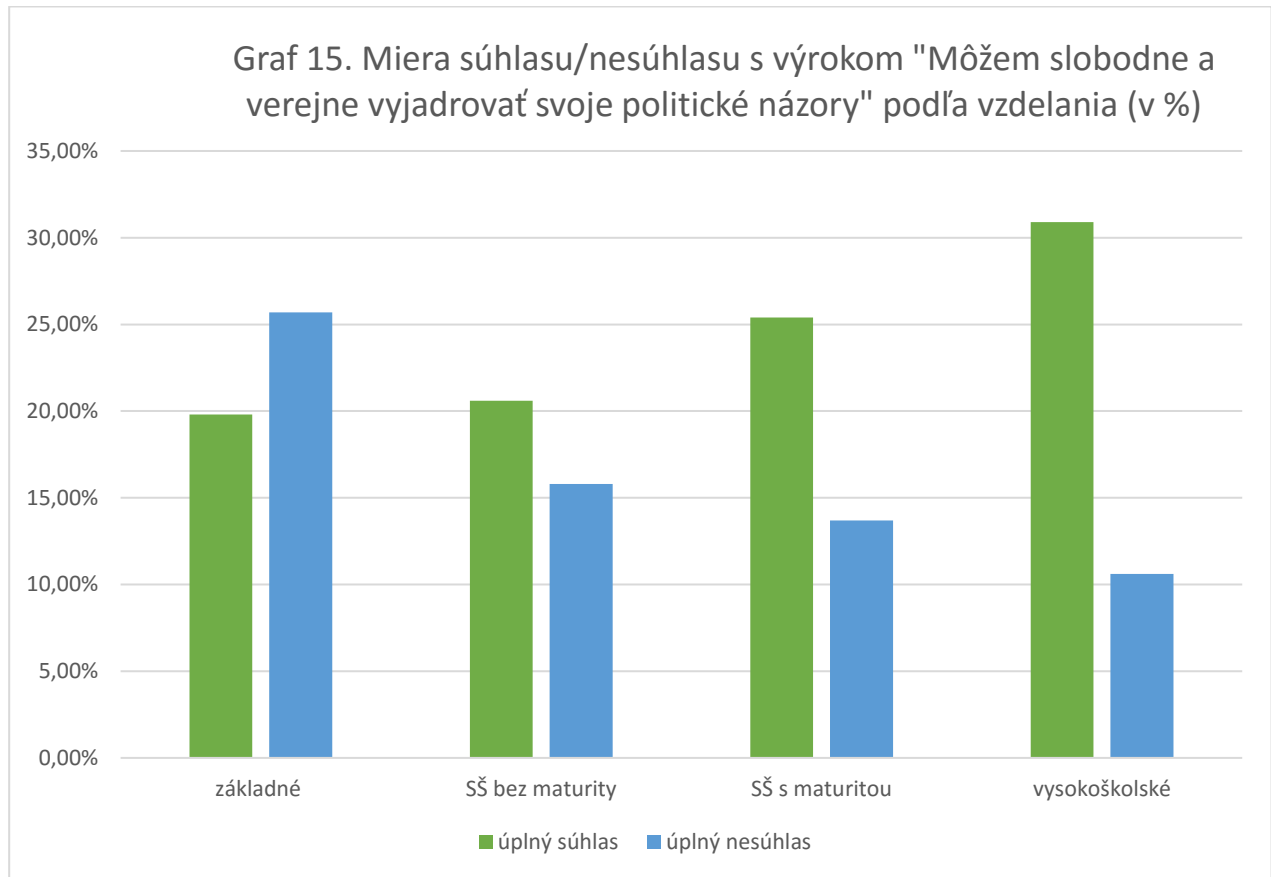
N=1201

O niečo pozitívnejšie je zistenie, že približne dve tretiny (62,6 %) respondentov/tiek vnímajú, že môžu slobodne a verejne vyjadrovať svoje politické názory. S týmto výrokom najčastejšie úplne súhlasili mladí ľudia vo veku 18 – 29 rokov a najmenej často seniori vo veku 70 – 86 rokov.

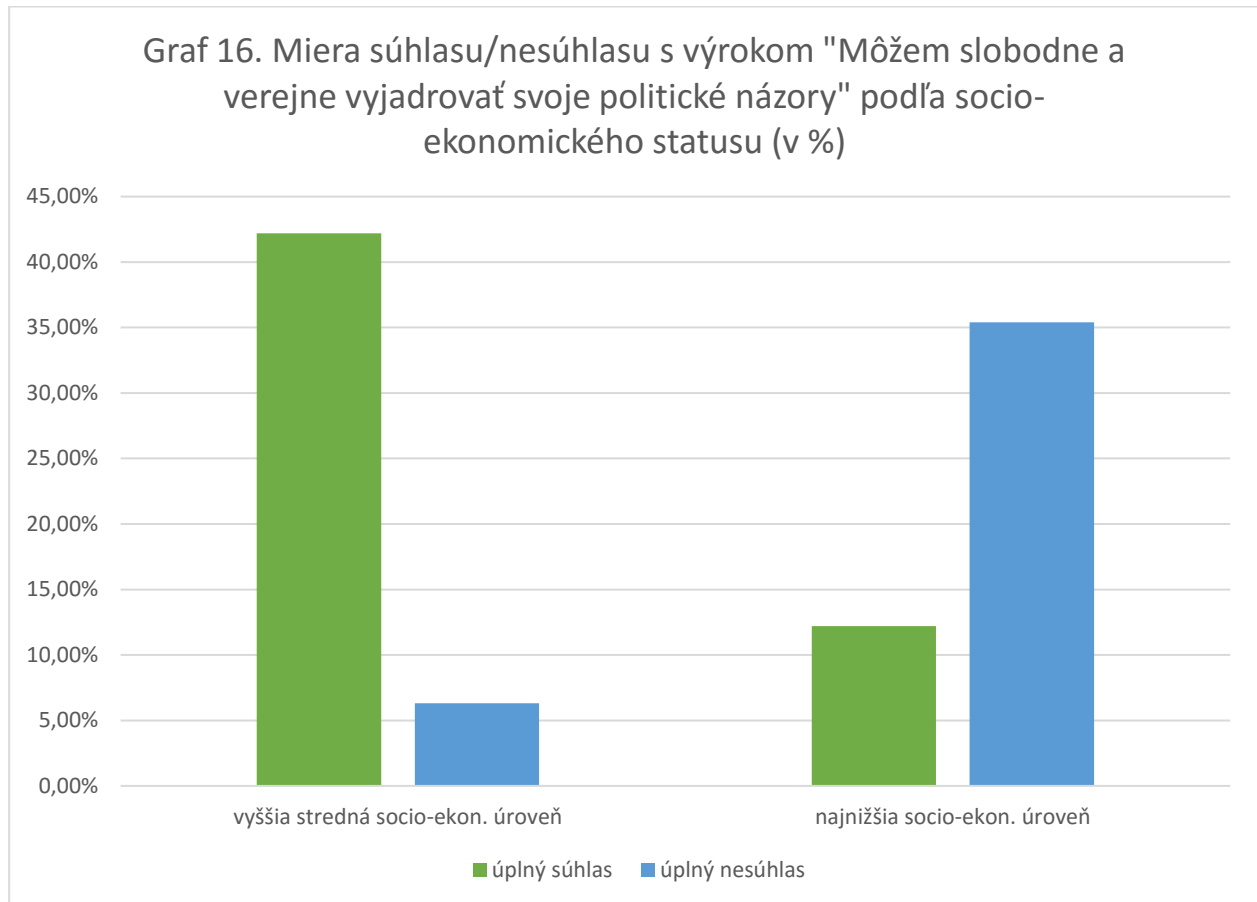
N=1201

Na vnímanie možnosti slobodne a verejne vyjadrovať svoje politické názory malo vplyv aj vzdelanie. Ľudia s vysokoškolským vzdelaním vo výraznejšej miere skôr alebo úplne súhlasili s tým, že môžu slobodne a verejne vyjadrovať svoje politické názory, než ako to bolo v prípade respondentov/tiek so základným vzdelaním.

N=1201

Na vnímanie slobody prejavu politických názorov mal vplyv aj socio-ekonomický status respondentov. Ľudia s vyšším socio-ekonomickým statusom mali výrazne častejšie pocit, že môžu slobodne a verejne vyjadrovať svoje politické názory, než ako to bolo v prípade ľudí s nízkym socio-ekonomickým statusom.

N=1201

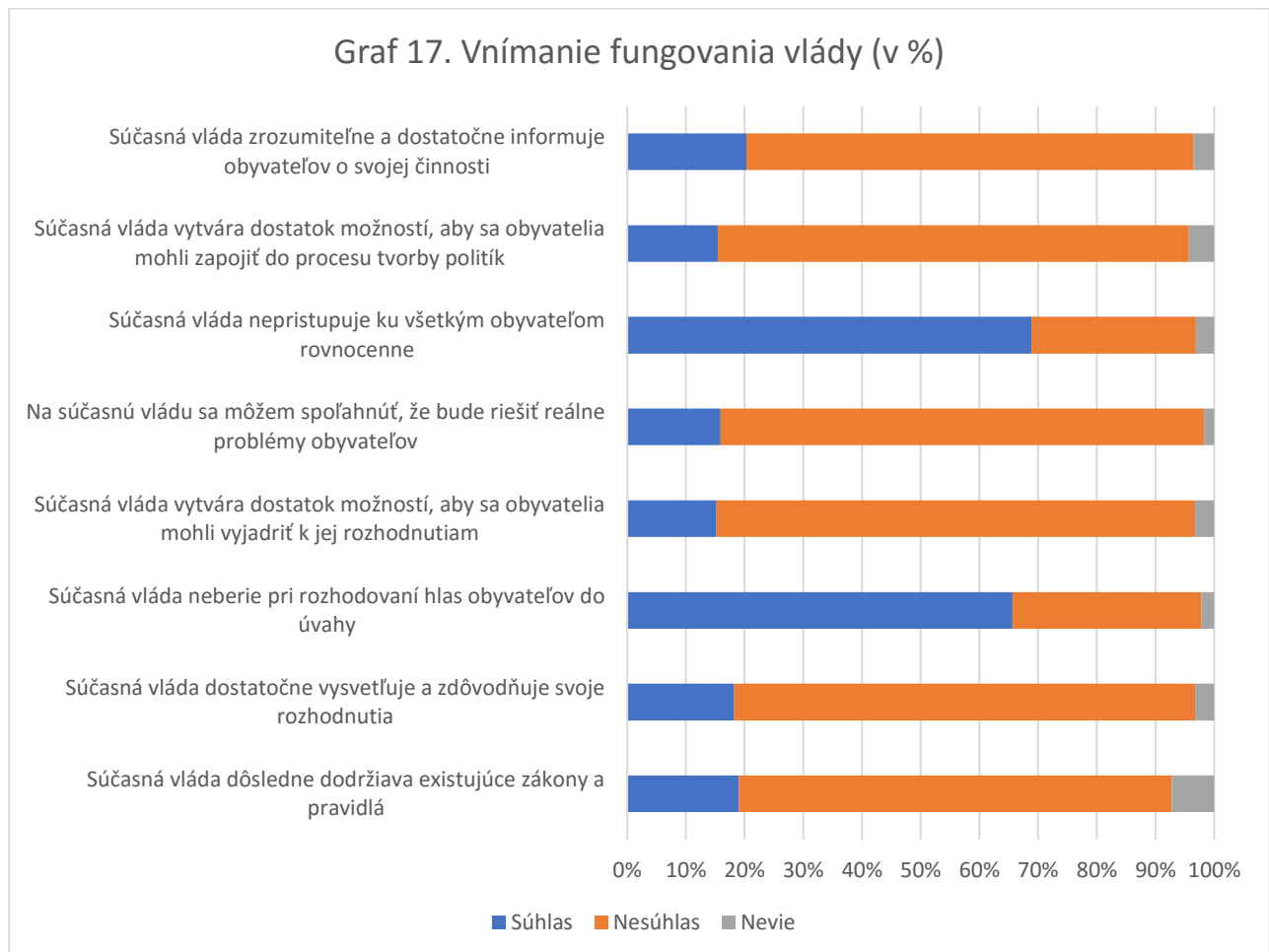
Hoci celkovo možno povedať, že vnímanie politickej účinnosti bolo nízke, ľudia s vyšším vzdelaním a vyšším socio-ekonomickým statusom majú celkovo silnejší pocit, že dokážu ovplyvňovať politické dianie, než ako to je v prípade ľudí s nižším vzdelaním a nižším socio-ekonomickým statusom.

VNÍMANIE INŠTITÚCIÍ

Vnímanie inštitúcií sme skúmali na troch úrovniach – na úrovni vlády, miestnej samosprávy a regionálnej samosprávy (VÚC). Tieto zistenia sme zároveň porovnávali so zisteniami z roku 2018.⁴ Pri každej úrovni verejnej správy respondenti/tky vyjadrovali mieru svojho súhlasu so sériou výrokov, ktoré sa týkali fungovania vlády/miestnej samosprávy/VÚC vo vzťahu k občanom a možnosti ich zapájania sa do procesov rozhodovania.

Vnímanie fungovania vlády

Výskum ukázal, že ľudia vnímajú vládu skôr negatívne. Treba poznamenať, že v čase zberu dát bola vo funkcii predchádzajúca vláda, ktorá bola neskôr nahradená úradníckou vládou.

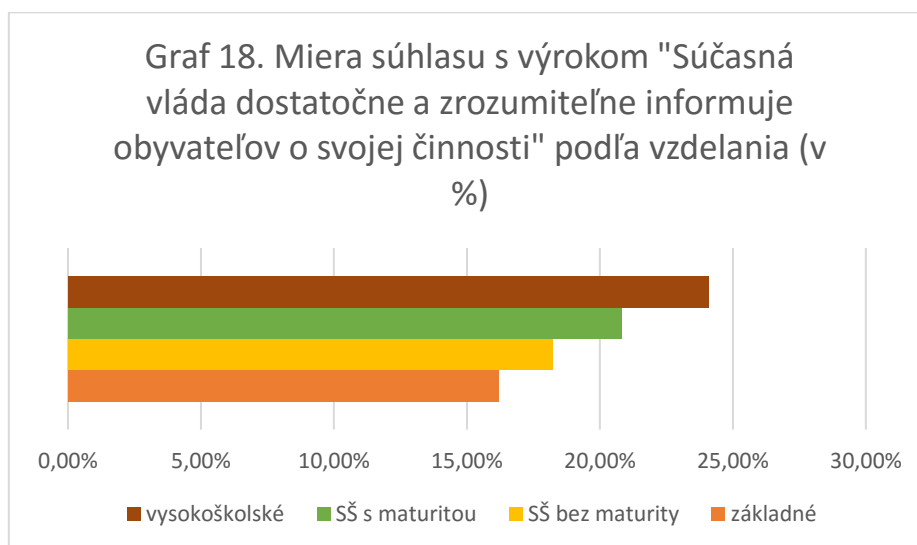

N=1201

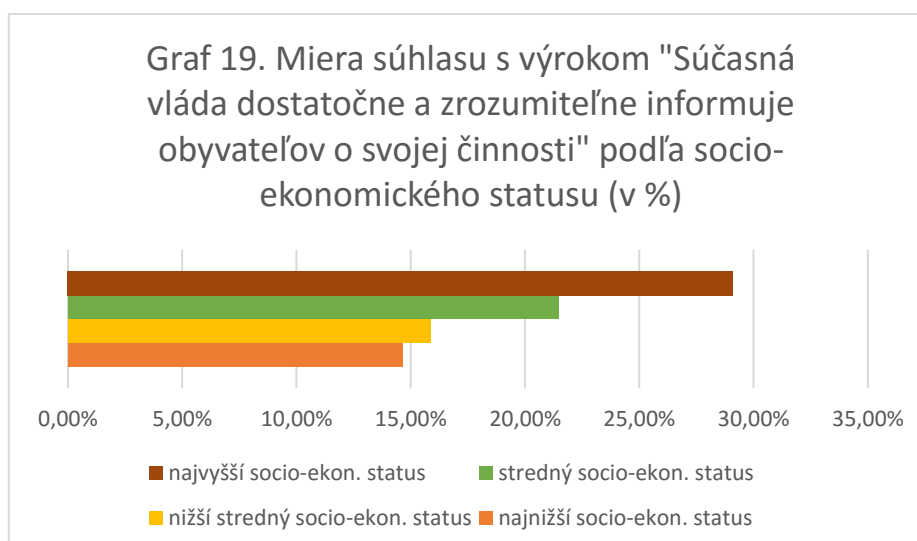
⁴ Plichtová J., Šestáková, A. (2018), *Spôsoby a miera participácie verejnosti na tvorbe verejných politik*, Bratislava, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti.

Pozitívnejšie vnímali vládu ľudia s vyšším vzdelaním a vyšším socio-ekonomickým statusom

Pôsobenie vlády pozitívnejšie vnímali ľudia s vyšším vzdelaním a vyšším socio-ekonomickým statusom.

N=1201

N=1201

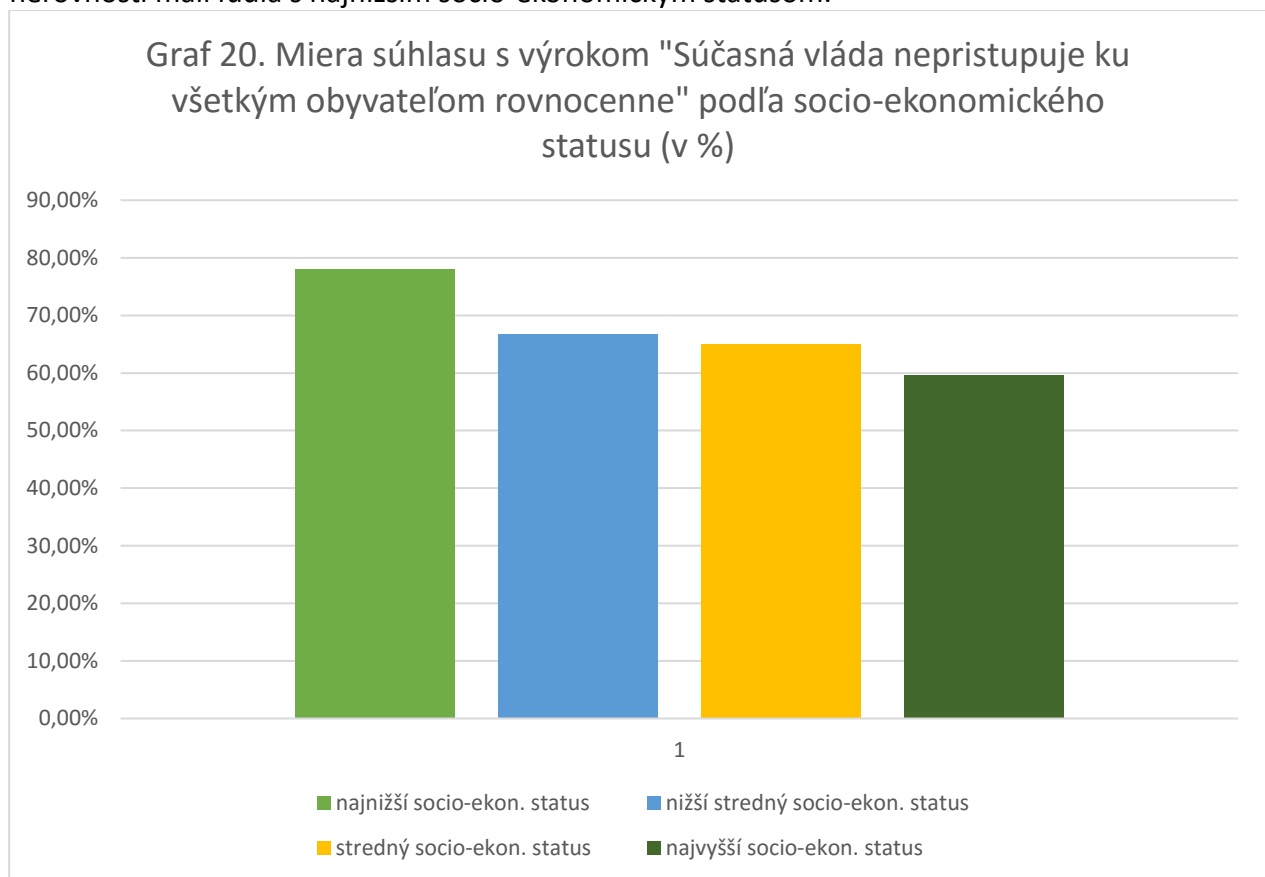
Tieto zistenia pravdepodobne súvisia s tým, že ľudia s vyšším vzdelaním a vyšším socio-ekonomickým statusom (keďže vzdelanejší ľudia majú aj vyšší socio-ekonomický status) lepšie rozumejú informáciám, ktoré sa k nim o činnosti vlády dostávajú, a zároveň majú aj zručnosti na to, aby si ich sami vyhľadali. Z toho je možné usudzovať, že informácie, ktoré sú o činnosti vlády dostupné pre verejnosť, nemusia byť skutočne zrozumiteľné pre všetky skupiny obyvateľstva. Neporozumenie činnosti a rozhodovaniu vlády môže súvisieť aj s mierou dôvery obyvateľov voči nej. Ako uvádzame v časti o dôvere, ľudia s najnižším socio-ekonomickým statusom vláde nedôverujú vo výrazne vyššej miere, než ako je to v prípade ľudí s vyšším socio-ekonomickým statusom. Malo by byť preto v záujme vlády, aby zrozumiteľné, dostatočné, ale aj spoľahlivé informácie o jej činnosti a rozhodovaní boli skutočne dostupné pre všetky skupiny obyvateľstva.

Štatisticky významný bol pri tomto výroku aj vek – čím vyšší vek, tým negatívnejšie vnímanie vlády (pozri graf nižšie). Aj v tomto prípade možno usudzovať, že vek súvisí so schopnosťou vyhľadávať si komplexné informácie z rôznych informačných zdrojov (v súčasnosti pravdepodobne najmä online) a porozumieť im.

Rovnaké súvislosti sme identifikovali aj pri výroku „Súčasná vláda vytvára dostatok možností, aby sa obyvatelia mohli zapojiť do procesu tvorby politik“.

Najsilnejší pocit nerovnosti a nezájmu zo strany vlády mali ľudia s najnižším socio-ekonomickým statusom

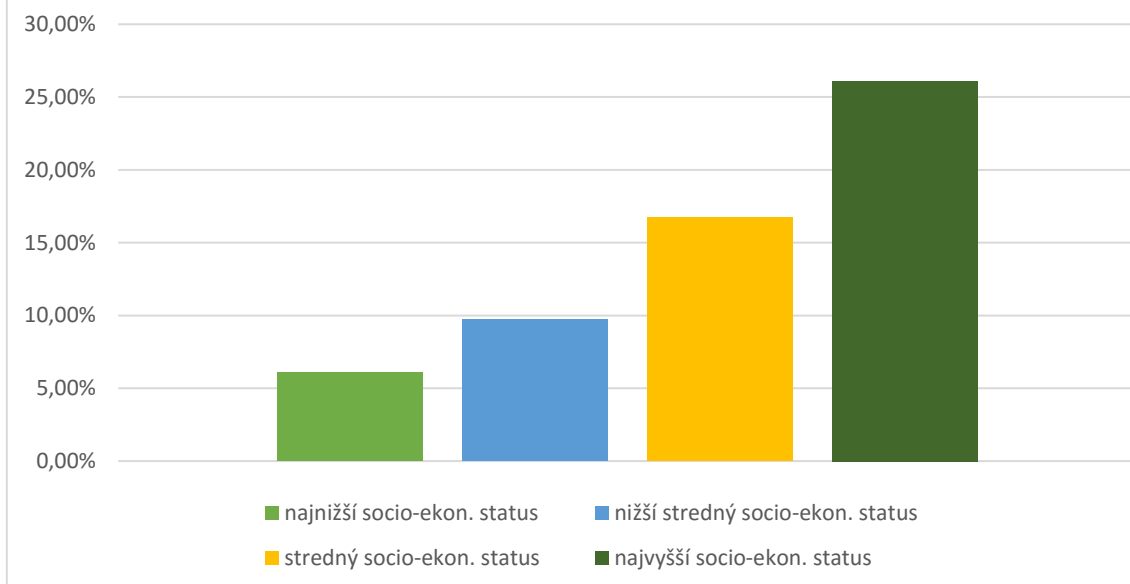
V súvislosti s výrokom, že súčasná vláda nepristupuje ku všetkým obyvateľom rovnocenne, sme identifikovali významný vzťah len v prípade socio-ekonomického statusu – najsilnejší pocit nerovnosti mali ľudia s najnižším socio-ekonomickým statusom.

N=1201

Rovnaký vzťah sme identifikovali aj v prípade výroku, že na súčasnú vládu sa môžu spoľahnúť v tom, že bude riešiť reálne problémy svojich obyvateľov. Aj tu bol prítomný súvis so socio-ekonomickým statusom – čím nižší socio-ekonomický status, tým častejšie mali pocit, že sa na vládu nemôžu spoľahnúť. Skupiny obyvateľstva s nízkym socio-ekonomickým statusom sa teda cítia najviac zabudnuté, majú pocit, že ich problémy vláda nerieši a ani k nim nepristupuje rovnocenne. Okrem toho sa tiež ukázalo, že ľudia s nízkym socio-ekonomickým statusom sa cítia byť aj nevypočutí vládou – v porovnaní s respondentmi/kami s vyšším socio-ekonomickým statusom mali významne častejšie pocit, že vláda nevytvára dostatok možností nato, aby sa obyvatelia mohli vyjadriť k jej rozhodnutiam.

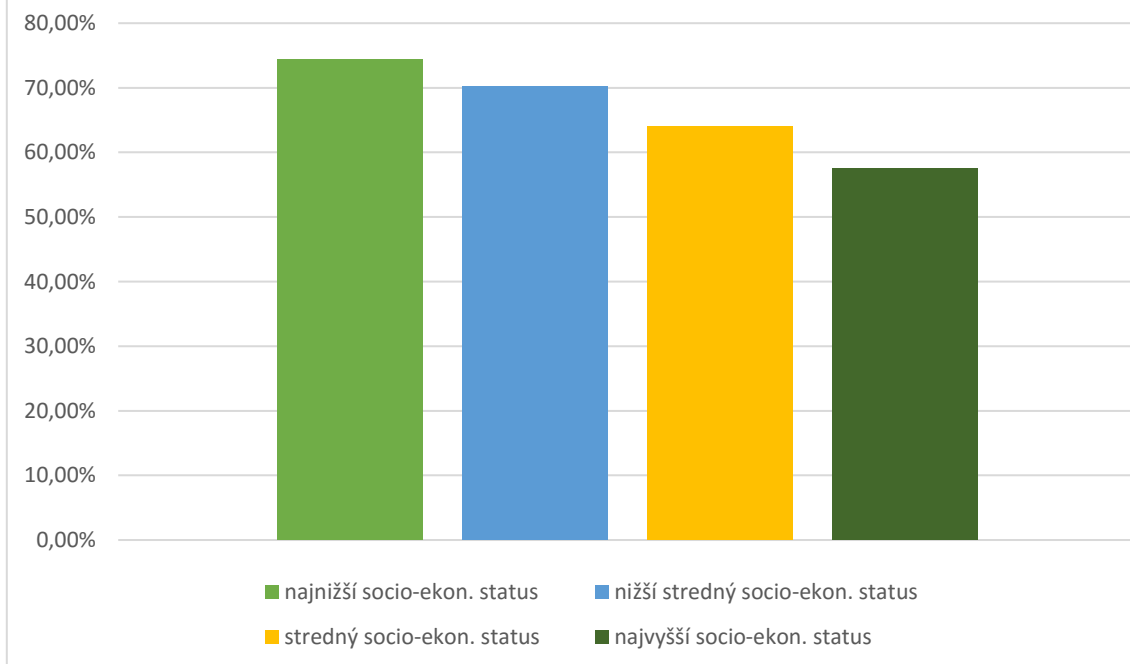
Graf 21. Miera súhlasu s výrokom "Súčasná vláda vytvára dostatok možností, aby sa obyvatelia mohli vyjadriť k jej rozhodnutiam" podľa socio-ekonomického statusu (v %)

N=1201

Zároveň mali spomedzi všetkých respondentov aj najčastejšie pocit, že vláda neberie pri rozhodovaní hlas obyvateľov do úvahy.

Graf 22. Miera súhlasu s výrokom "Súčasná vláda neberie pri rozhodovaní hlas obyvateľov do úvahy" podľa socio-ekonomického statusu (v %)

N=1201

Opäť – tieto pocity sa premietajú do nízkej dôvery skupín s nízkym socio-ekonomickým statusom.

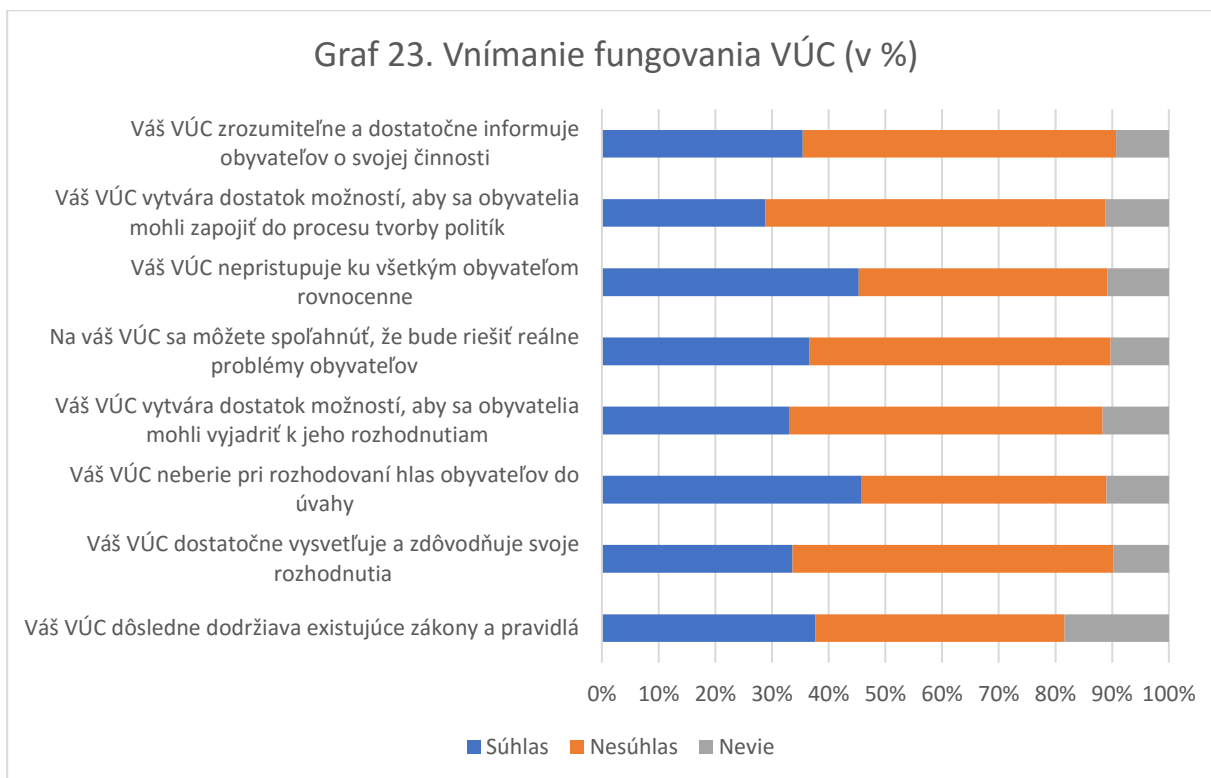
V súvislosti s možnosťami, ktoré vláda vytvára, aby sa obyvatelia mohli vyjadriť k jej rozhodnutiam, sme najpozitívnejšie vnímanie identifikovali u najmladších respondentov vo veku 18 – 29. S uvedeným výrokom skôr alebo úplne súhlasilo 22 % respondentov vo veku 18 – 29 rokov, zatiaľ čo v prípade respondentov/tiek vo veku 70 – 86 rokov to bolo len 11,8 %. To pravdepodobne opäť súvisí so zručnosťami vyhľadávať informácie a orientovať sa v nich.

Aj v prípade výroku, že súčasná vláda dostatočne vysvetľuje a zdôvodňuje svoje rozhodnutia, sme identifikovali významný vzťah s vekom, vzdelaním a socio-ekonomickým statusom. Pozitívnejšie v tomto ohľade vnímali vládu mladší respondenti, s vyšším vzdelaním a vyšším socio-ekonomickým statusom.

Vo vzťahu k výroku, že súčasná vláda dôsledne dodržiava existujúce zákony a pravidlá, sme identifikovali významný vzťah len so socio-ekonomickým statusom. Ľudia s vyšším socio-ekonomickým statusom výrazne častejšie vnímali vládu ako dodržiavajúcu zákony a pravidlá v porovnaní s respondentmi s najnižším socio-ekonomickým statusom. To opäť súvisí aj s inštitucionálnou dôverou, ktorá bola u ľudí s najnižším socio-ekonomickým statusom najnižšia.

Vnímanie fungovania vyšších územných celkov

Výroky, ktoré sme testovali vo vzťahu k vláde, sme použili aj vo vzťahu k vyšším územným celkom (VÚC), aby sme zistili, ako respondenti vnímajú ich fungovanie vo vzťahu k nim ako obyvateľom.

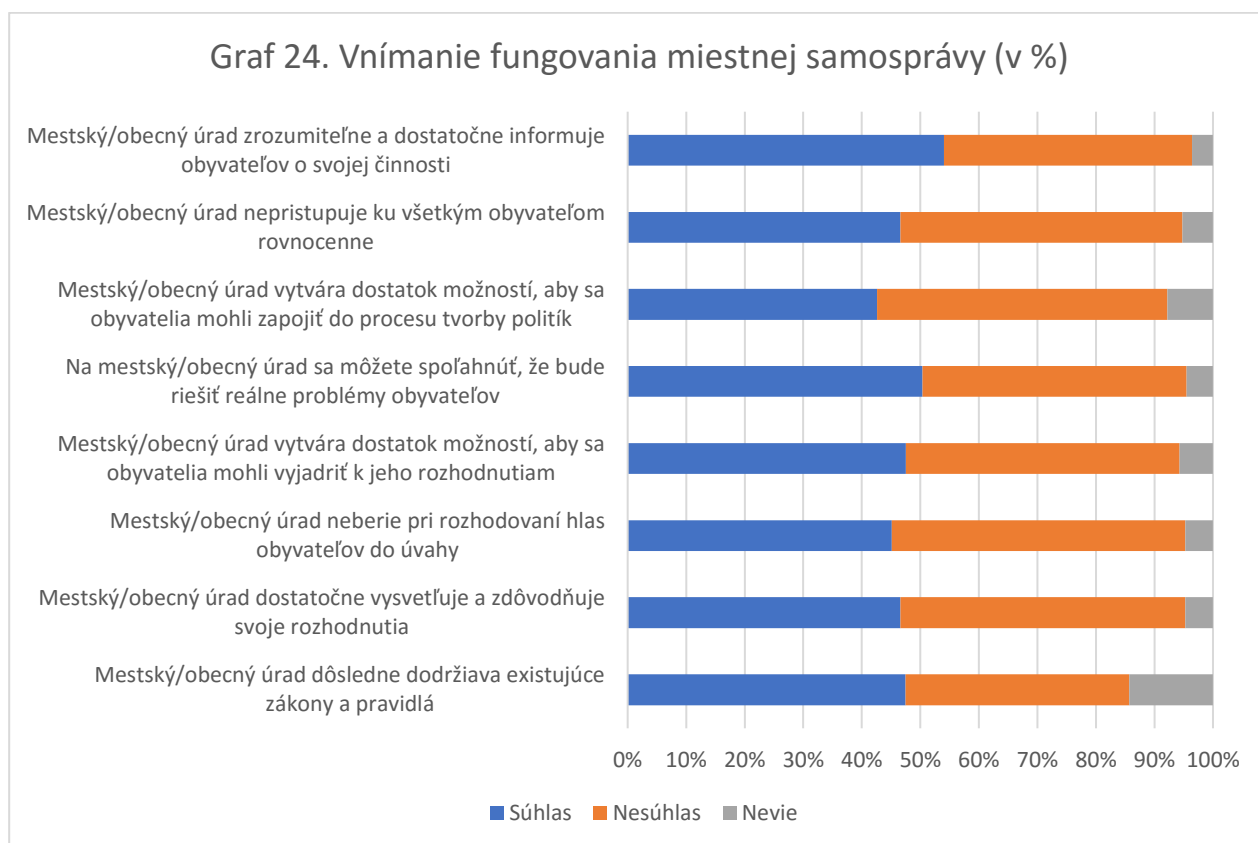
N=1201

Ukázalo sa, že vnímanie fungovania VÚC je v porovnaní s vnímaním vlády o niečo vyváženejšie. Fungovanie vlády vnímali respondenti negatívnejšie, než ako je to v prípade vnímania VÚC (porovnanie nižšie). Zároveň však boli v prípade posudzovania fungovania VÚC častejšie odpovede „neviem“, čo naznačuje, že **respondenti/ky častejšie nemajú dostatok informácií o fungovaní a činnosti VÚC.**

Aj tu, podobne ako v prípade vnímania činnosti vlády, sa ukázali byť významnými faktormi vek, vzdelanie a socio-ekonomický status. **Pozitívnejšie vnímali činnosť VÚC ľudia s vyšším vzdelaním a socio-ekonomickým statusom.** V prípade vzdelania tento vzťah pravdepodobne spôsobuje fakt, že mladší ľudia a ľudia s vyšším vzdelaním sa dokážu lepšie orientovať v informáciách a zároveň ich aj aktívne vyhľadávať. Vyšší socio-ekonomický status zase súvisí s vyšším vzdelaním.

Vnímanie fungovania miestnych samospráv

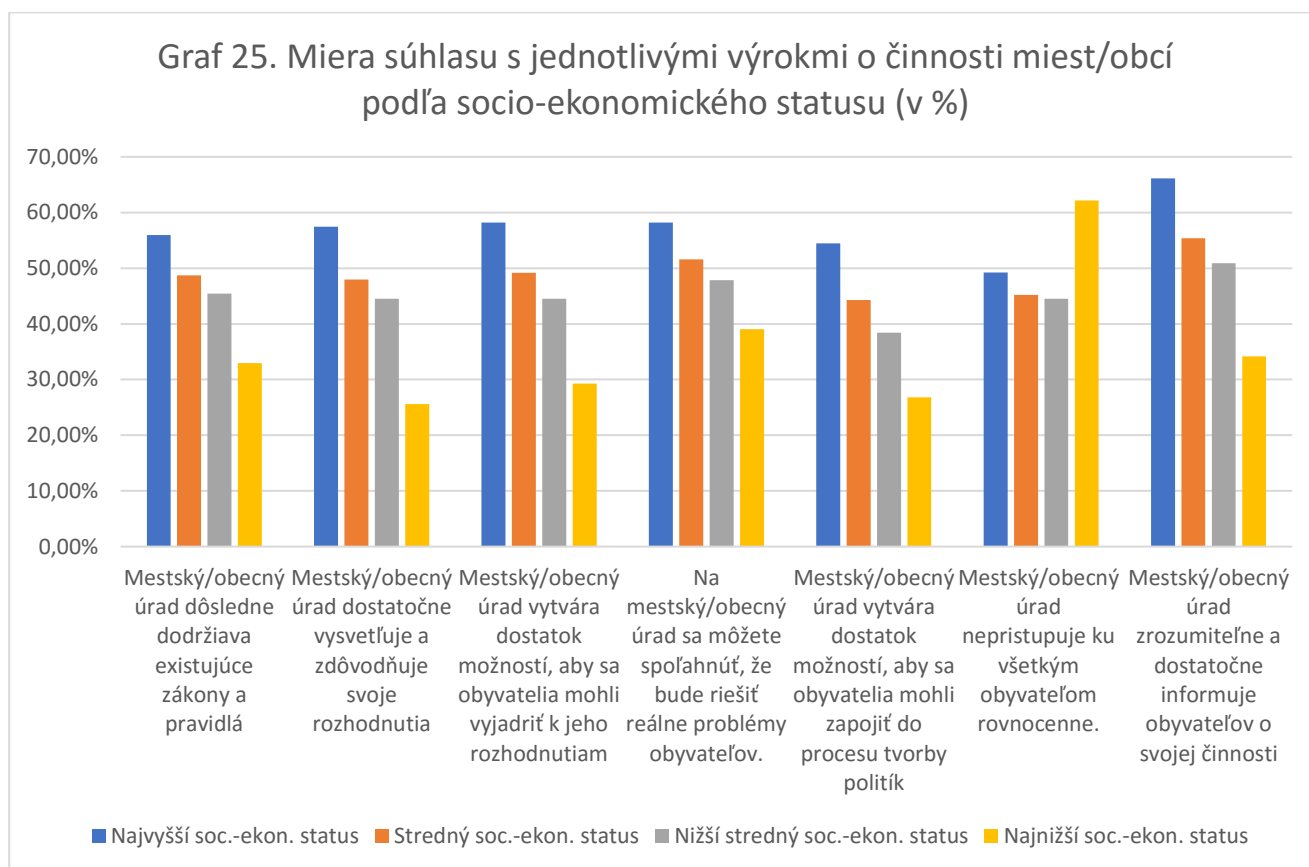
Na záver sme zisťovali aj to, ako ľudia vnímajú činnosť miestnych územných samospráv, teda miest a obcí, ktoré sú ľuďom najbližšie.

N=1201

Podobne ako v prípade vnímania VÚC, aj tu vidno, že miestne samosprávy sú vnímanie vyváženejšie, resp. výrazne neprevažuje ani pozitívne, ani negatívne vnímanie. Zároveň sú menej časté odpovede „neviem“, než ako to bolo v prípade vnímania VÚC. To naznačuje, že o fungovaní miestnych samospráv majú respondenti viac informácií. Táto úroveň verejnej správy im je teda zrejme bližšia než krajská samospráva.

Pri väčšine výrokov sme identifikovali významný vzťah len so socio-ekonomickým statusom – ľudia s vyšším statusom častejšie vnímali činnosť miestnej samosprávy pozitívne.

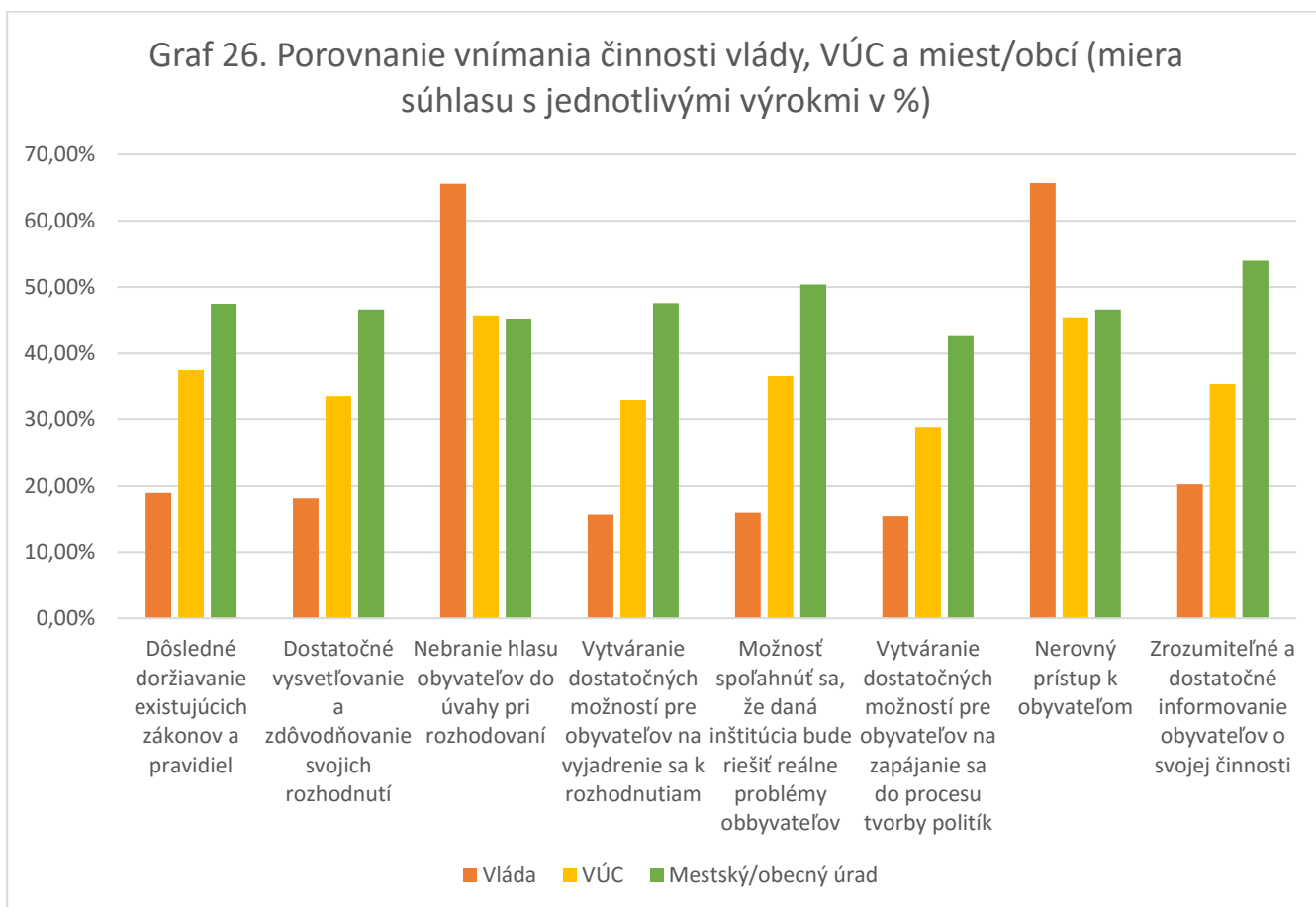
N=1201

Pozn.: V prípade výroku „Mestský/obecný úrad neberie pri rozhodovaní hlas obyvateľov do úvahy“ nebol identifikovaný významný vzťah so socio-ekonomickým statusom, preto výsledky nie sú zahrnuté v grafe.

Graf vyššie ukazuje pomerne jasný trend, v rámci ktorého ľudia s vyšším ekonomickým statusom výrazne častejšie súhlasia v posudzovaných výroky. Len v prípade jedného výroku je tento trend opačný, konkrétne ide o výrok, ktorý bol formulovaný negatívne: „Mestský/obecný úrad neprístupuje ku všetkým obyvateľom rovnako“. Tu vidíme opačné výsledky, teda najčastejšie s týmto výrokom súhlasia ľudia s najnižším socio-ekonomickým statusom. Najčastejšie teda považujú prístup miestnej samosprávy voči svojim obyvateľom za nerovný.

Porovnanie vnímania činnosti vlády, VÚC a miestnej samosprávy

Dôležitým zistením sú aj rozdiely vo vnímaní činnosti uvedených troch úrovní verejnej správy vo vzťahu k svojim obyvateľom. Ukazujú nám, ktorú úroveň ľudia vnímajú najpozitívnejšie, resp. ktorá úroveň má vo vzťahu k svojim obyvateľom medzery.

N=1201

Porovnanie vnímania činnosti troch úrovní verejnej správy vo vzťahu k svojim obyvateľom ukazuje, že **najpozitívnejšie respondenti vnímajú úroveň, ktorá im je najbližšie – miestnu územnú samosprávu**. Vplyv na to môže mať fakt, že o činnosti mestských/obecných úradov môžu mať ľudia najviac informácií, a zároveň je pre nich pravdepodobne činnosť inštitúcií tejto úrovne najuchopiteľnejšia – jej výsledky vidia každý deň. Predpokladáme však, že významným faktorom tu je aj **faktor známosti** – činnosť mestských, ale najmä obecných úradov môžu ľudia vnímať aj cez činnosť konkrétnych osôb (primátor, starosta, poslanci), ktorých osobne poznajú, vďaka čomu majú lepší prístup k informáciám.

VNÍMANIE PÔSOBENIA MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ

Užitočnosť mimovládnych organizácií

Popri vnímaní fungovania verejných inštitúcií na lokálnej, regionálnej a národnej úrovni sme sa zamerali v tomto výskume na to, ako ľudia na Slovensku vnímajú pôsobenie mimovládnych organizácií, ich užitočnosť, ale aj na to, nakoľko ich považujú za hodné angažovania sa (vo svojom vlastnom prípade), prípadne v ktorých mimovládnych organizáciách sú sami členmi.

V súčasnosti je vnímanie mimovládnych organizácií veľmi dôležitou témou, lebo často čelia rôznym nepriateľským prejavom zo strany konšpiračných médií, sú cieľom mnohých dezinformácií a sú často aj terčom kritiky niektorých politických strán.

Ako uvádzame v časti o dôvere, celková dôvera ľudí voči mimovládnych organizáciám sa pohybuje tesne nad 50 % (7,6 % ľudí im úplne dôveruje a 43,4 % im skôr dôveruje). Zároveň sú mimovládne organizácie jedinou inštitúciou (spolu s cirkvou), ktorej ľudia dôverujú viac ako v roku 2018.

Ľudia považujú za užitočné najmä tie mimovládne organizácie, ktoré sa zameriavajú na sociálne služby, zdravie ľudí či ochranu životného prostredia

Nasledujúci graf podrobne ukazuje, nakoľko považujú respondenti rôzne typy mimovládnych organizácií za užitočné.

Otázka, ktorú sme vo výskume položili, znela: „Na Slovensku pôsobí mnoho mimovládnych organizácií, ktoré vykonávajú narozmanitejšie činnosti. Do akej miery pokladáte za užitočné tie mimovládne organizácie, ktoré vykonávajú nasledujúce činnosti?“

Respondenti mali posúdiť každú oblasť ich činností a vyjadriť mieru užitočnosti. Ako vidno z grafu, najviac užitočné sú podľa respondentov mimovládky, ktoré pomáhajú pri živelných pohromách (78,9 % ľudí ich považovalo za úplne alebo skôr užitočné), prípadne tie, ktoré poskytujú sociálne služby, pomáhajú ľuďom s ich zdravotnou situáciou či sa starajú o ochranu životného prostredia. To je zaujímavé zistenie, pretože najmä poskytovanie sociálnych služieb a pomoc so zdravím sú témy, ktorým by sa primárne mali venovať verejné inštitúcie (štátne organizácie či samosprávy a nimi zriaďované organizácie). To poukazuje na zlyhávanie štátu v týchto oblastiach a na to, že mimovládne organizácie veľmi často supľujú úlohu týchto inštitúcií a sú pre ľudí aj pomerne viditeľné.

Celkovo však možno povedať, že prevažnú väčšinu aktivít mimovládnych organizácií ľudia považujú za užitočné. Takmer pri všetkých aktivitách sa ich užitočnosť (úplná alebo aspoň čiastočná) pohybovala nad 50 %.

Mimovládne organizácie podporujúce menšiny považujú ľudí za najmenej užitočné

V podstate len pomoc imigrantom a podpora práv sexuálnych menších sa pohybovala v užitočnosti pod 50 %

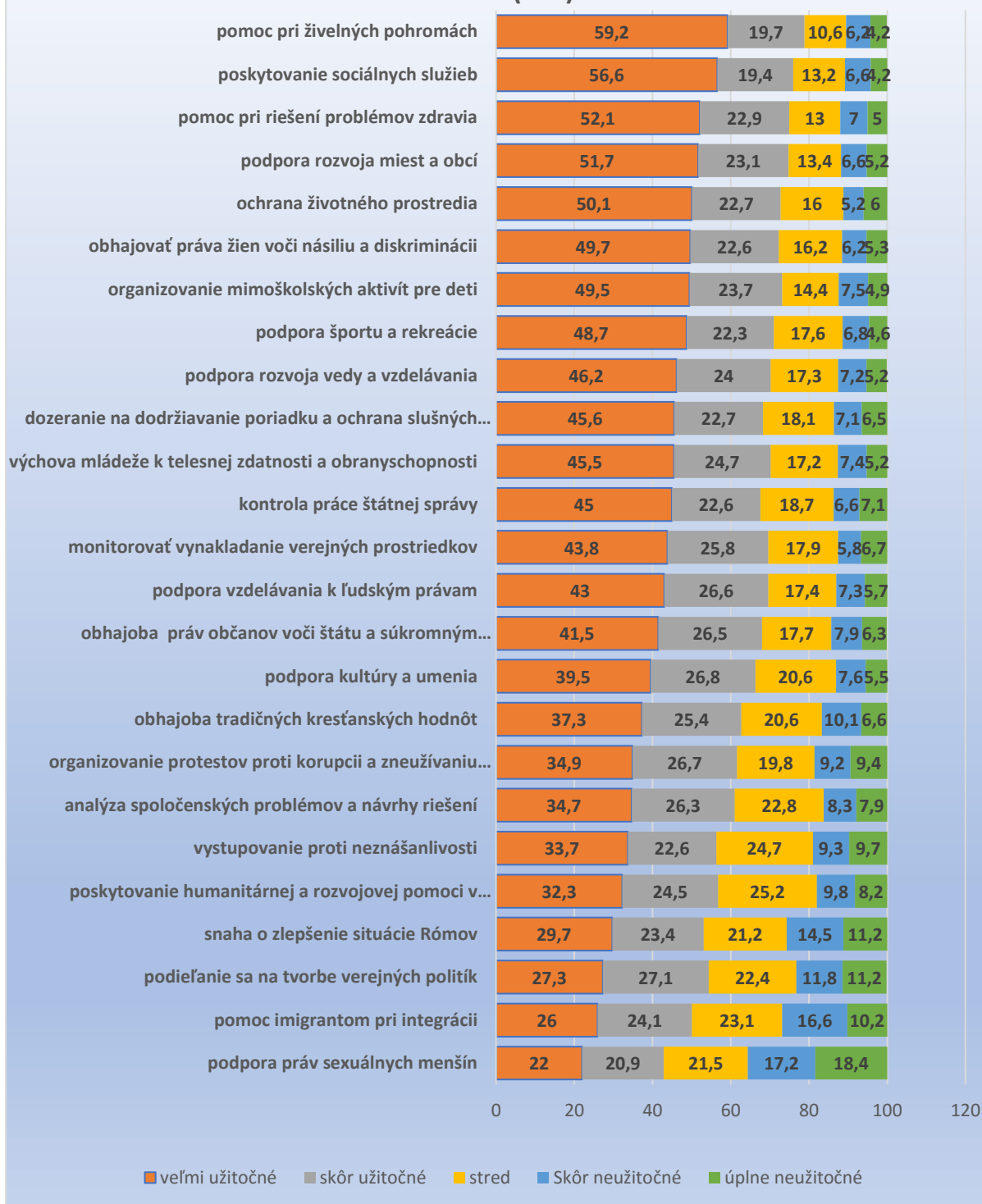
Celkovo však na konci „rebríčka“ užitočnosti boli organizácie, ktoré sa venujú podpore menších, boju proti rasizmu či humanitárnej pomoci v iných krajinách. To veľmi silno poukazuje na dve tendencie.

Jednou je dlhodobý negatívny postoj ľudí na Slovensku k menšinám. To sa ukázalo už pri dôvere k rôznym skupinám ľudí, kde Rómovia, moslimovia či cudzinci boli skupinami ľudí, ktorým respondenti dôverovali najmenej. Celkovo sú postoje k menšinám (či už etnickým, náboženským alebo sexuálnym) negatívne dlhodobé a zároveň patríme ku krajinám s veľmi negatívnymi postojmi k menšinám zo všetkých krajín Európskej únie.

To sa pravdepodobne odráža aj v tom, ako vnímajú organizácie, ktoré tieto skupiny ľudí podporujú a snažia sa o dodržiavanie ich práv.

Druhou tendenciou je dlhodobé znevažovanie týchto organizácií, či už politikmi, alternatívnymi médiami či stránkami šíriacimi dezinformácie a konšpirácie. Takéto mimovládne organizácie (najmä presadzujúce rovnosť práv rôznych menších) sú označované za „politické mimovládky“ a je proti nim dlhodobé vedená negatívna kampaň.

Graf 27. Užitočnosť mimovládnych organizácií podľa typu aktivít (v %)

N=1201

Druhstupňové triedenie neukázalo štatisticky významný rozdiel v tom, ako užitočnosť jednotlivých mimovládnych organizácií vnímajú rôzne skupiny obyvateľstva. Pri vekových kategóriách sa len pri jednej charakteristike – a to ochrane práv zvierat – ukázalo, že mladí ľudia vo veku od 18 – 29 rokov vnímajú túto činnosť ako výrazne užitočnejšiu než staršie vekové kategórie.

Zároveň ženy častejšie ako muži uvádzali, že mimovládne organizácie, ktoré pomáhajú imigrantom začleniť sa do spoločnosti, sú užitočné. Ženy zároveň častejšie ako muži považovali za užitočné organizácie podporujúce práva sexuálnych menšín (u mužov ich považovalo za užitočné 38 % z nich a u žien 47 %).

Vzdelanie, veľkosť sídla ani socio-ekonomický status nezohrávajú štatisticky významnú rolu v tom, ako rôzni ľudia vnímajú užitočnosť mimovládnych organizácií.

Ľudia sami by sa najradšej angažovali v poskytovaní sociálnych služieb iným, v podpore rozvoja regiónov či ochrane životného prostredia

Vo výskume nás zároveň zaujímalo, v akej z týchto vyššie popísaných oblastí by malo pre samotných respondentov zmysel sa angažovať. Ako ukazuje graf nižšie, nie je žiadny typ aktivít, ktoré by výrazne dominovali medzi respondentmi zo Slovenska. Podiel odpovedí sa pohyboval maximálne do 10 %, čo bolo spôsobené tým, že respondenti si mohli vybrať len jednu z 26 predložených možností.

Ukazuje sa, že tie mimovládne organizácie, ktoré ľudia považujú za užitočné, zároveň realizujú aktivity, v ktorých by sa aj samotní respondenti najradšej angažovali, resp. by v takejto angažovanosti videli zmysel. Podpora zdravia, sociálne služby či ochrana životného prostredia boli medzi najčastejšie spomínanými aktivitami.

Pozitívnym zistením je, že veľmi často respondenti vidia zmysel v podpore rozvoja regiónu, v ktorom žijú. To je veľmi dôležité zistenie a poukazuje na to, že lokálna úroveň skutočne zohráva v živote ľudí dôležitú úlohu a vidia aj sami zmysel sa angažovať práve na lokálnej úrovni. Čiastočne s tým môže byť spojená aj aktivita „obhajoba tradičných a kresťanských hodnôt a rodiny“, čo môže v myšliach ľudí byť spojené nielen s kresťanstvom, ale napríklad aj s folklórnymi aktivitami a udržiavaním tradícií. Na potvrdenie tejto hypotézy by sme však potrebovali mať podrobnejšie dáta, ideálne z kvalitatívneho výskumu.

Podpora práv menšín, či už etnických, sexuálnych alebo podpora začleňovania cudzincov sa ukazujú opäť byť aktivitami, v ktorých ľudia nevidia zmysel sa angažovať. Pri všetkých týchto aktivitách nepresiahol podiel odpovedí respondentov dve percentá. Dôvody budú pravdepodobne identické ako v prípade užitočnosti.

Sú však aj aktivity, napríklad podpora vzdelávania k ľudským právam, podpora vedy a výskumu, kontrola verejných inštitúcií, tvorba verejných politík, ktoré boli v otázke o užitočnosti relatívne vysoko, avšak v otázke zmysluplnosti vlastného angažovania sa ocitli na nižších priečkach. To môže byť do veľkej miery spôsobené aj tým, že ide o pomerne odborné aktivity, na ktoré ľudia nemajú dostatočnú expertízu.

Preto oveľa častejšie spomínali podporu športu, prácu s deťmi a mládežou, ochranu životného prostredia a podobne.

Podrobnejšiu analýzu toho, aké skupiny preferujú aké typy aktivít, nie je v tomto prípade možné urobiť, pretože zastúpenie odpovedí v jednotlivých položkách bolo natiaľko nízke, že nie je možné robiť ďalšie štatistické porovnávania.

Graf 28. V akej oblasti má podľa vás osobne zmysel sa angažovať? (v %)

N=1201

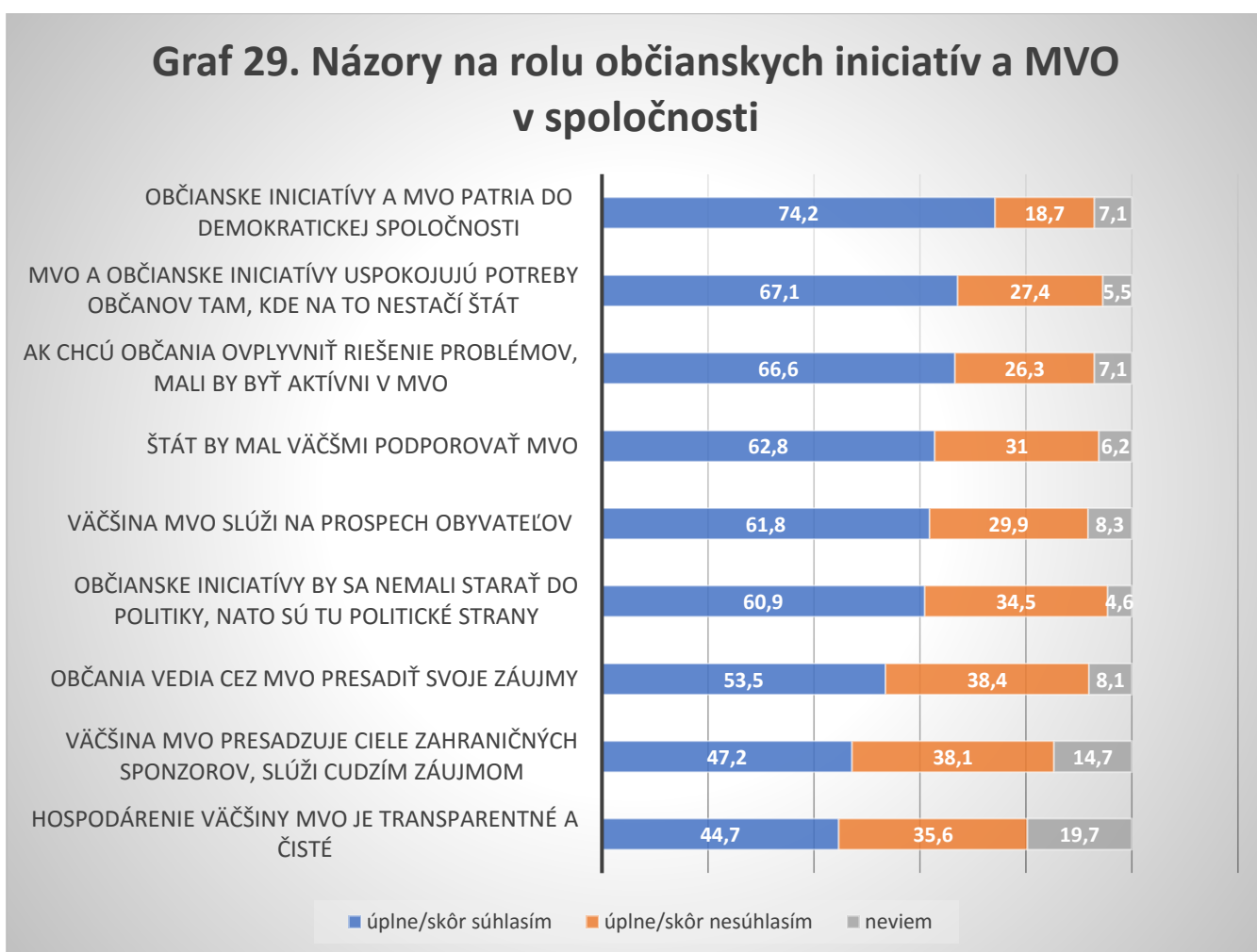
Názory na fungovanie mimovládnych organizácií

V poslednom čase sa čoraz častejšie vo verejnom diskurze spochybňuje úloha mimovládnych organizácií a mnohé z nich čelia rôznym typom útokov zo strany niektorých politických subjektov alebo tzv. „alternatívnych médií“.

Ľudia na Slovensku vnímajú rolu MVO pozitívne, myslia si však, že by sa nemali starať do politiky

Preto je veľmi dôležité vedieť, ako ľudia na Slovensku vnímajú dôležitosť tohto segmentu spoločnosti a aké majú názory na to, čo je ich úlohou v spoločnosti a ako ju naplňajú.

Vo výskume sme respondentom predložili sériu výrokov a mali vyjadriť mieru súhlasu s každým z nich. V nasledujúcom grafe možno vidieť, že celkovo je rola mimovládnych organizácií vnímaná prevažne pozitívne.

N=1201

Občianske iniciatívy patria do demokratickej spoločnosti, často supľujú rolu štátu a väčšina z nich slúži na prospech obyvateľov

Takmer tri štvrtiny ľudí (74,2 %) si myslia, že občianske iniciatívy a mimovládne organizácie patria do demokratickej spoločnosti. To je kľúčové zistenie pre diskusiu o role občianskych združení a celkovo neziskového sektora, pretože často sme svedkami spochybňovania a delegitimizácie úlohy tohto sektora v spoločnosti. Zdá sa, že napriek takto široko sýtenej diskusii ľudia vnímajú ich rolu pozitívne ako „dedičstvo“ novembra 1989, vďaka ktorému sa občianska spoločnosť stala možným a veľmi dôležitým aktérom fungovania spoločnosti.

Sociodemografické charakteristiky ako vek, pohlavie či veľkosť sídla s názorom na túto tému nesúvisia. Najčastejšie si však to, že MVO patria do demokratickej spoločnosti, mysleli ľudia s vysokoškolským vzdelaním (až 78 %), avšak rozdiely neboli úplne markantné a aj ľudia so základným vzdelaním si takmer v 70 % prípadov mysleli, že MVO patria do demokratickej spoločnosti.

To, že MVO patria do demokratickej spoločnosti, si oveľa častejšie zároveň myslia ľudia, ktorí sú **aktívni, sledujú pravidelne politické a spoločenské dianie a zapájajú sa do aktívneho života**. Ide zároveň o ľudí, ktorí majú vysokú všeobecnú dôveru k iným a sami sa zapájajú do aktivít MVO alebo svojpomocne pomáhajú iným.

Už v predchádzajúcich častiach sme poukázali na to, že ľudia vidia rolu MVO najmä v rôznych sociálnych službách, v oblasti zdravotníctva a pri pomoci ľuďom pri živelných pohromách. To sú oblasti, ktoré by mali byť doménou verejných inštitúcií, a preto ľudia často vnímajú, že práve mimovládne organizácie „uspokojujú potreby občanov tam, kde na to nestačí štát“. S týmto výrokom sa vo výskume stotožnilo približne 67 % ľudí. Zaujímavé je, že sa s týmto názorom stotožňovali skôr ľudia z menších miest a obcí (z tých do 5 000 obyvateľov súhlasilo s týmto výrokom približne 70 % ľudí, pričom u ľudí z miest nad 100 000 obyvateľov to bolo 60 % ľudí). Vzdelanie v tomto prípade nezohrávalo až takú dôležitú rolu, ani ďalšie charakteristiky. Podobne ako v predchádzajúcom výroku, aj s týmto sa stotožňovali skôr aktívni ľudia, ktorí sledujú politické dianie, sami sa zapájajú do rôznych aktivít a podobne.

Ľudia by mali byť aktívnejší v občianskych iniciatívach a tieto by mal väčšmi podporovať aj štát

Viac ako 66 % ľudí si zároveň myslí, že by obyvatelia mali byť sami aktívnejší, ak chcú riešiť problémy vo svojom okolí. Zaujímavým zistením však je, že sme nenašli štatisticky významnú súvislosť s tým, či sú ľudia sami aktívni občania, alebo participujú na práci mimovládnej organizácie či pomáhajú svojim susedom. Aj tí, ktorí sú aktívni, aj tí, ktorí nie sú, si rovnako často myslia, že by ľudia mali byť aktívnejší. Z kvantitatívneho výskumu sa nedá jednoznačne zistiť, čím je to spôsobené, kvalitatívny výskum by mohol odhaliť, či ľudia, ktorí nie sú sami aktívni, čelia rôznym bariéram, alebo či len majú pocit, že by mali byť aktívnejší „tí iní“.

Viac ako 60 % ľudí si zároveň myslí, že by mal občianske aktivity a MVO podporovať štát viac. V tomto prípade si väčšiu podporu zo strany štátu vyžadovali práve ľudia, ktorí sa sami považujú za aktívnych občanov a aktívne sledujú politické a spoločenské dianie. Veľmi vysoká súvislosť sa ukázala so všeobecnou dôverou. Tí, ktorí si myslia, že iným ľuďom možno úplne dôverovať, si až v 70 % myslia, že by štát mal podporovať občianske iniciatívy a MVO. Avšak u tých, ktorí vôbec nedôverujú iným, to bolo len o niečo viac ako 50 %.

Väčšiu podporu od štátu vyžadujú najmä ľudia, ktorí sa sami zapojili do práce mimovládnej organizácie. Z nich až 90 % skôr alebo úplne súhlasí s výrokom, že by prácu MVO mal štát viac podporovať.

Ľudia si myslia, že mimovládne organizácie by nemali zasahovať do politiky, navyše majú pochybnosti o transparentnosti ich hospodárenia

Naratívy o „politických mimovládkach“, ktoré nemajú transparentné financovanie, do istej miery ovplyvňujú vnímanie neziskového sektora na Slovensku.

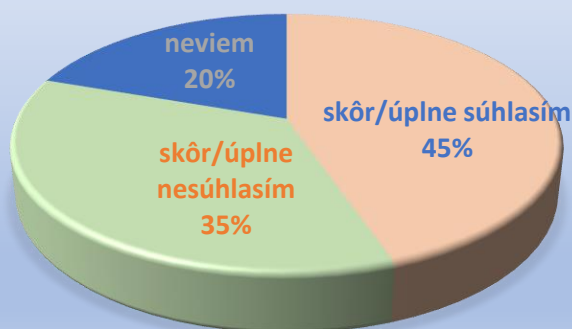
S výrokom, že „občianske iniciatívy by sa nemali starať do politiky, nato máme politické strany“ súhlasilo približne 61 % respondentov. Mysleli si to najmä ľudia z menších miest a obcí a celkovo tí, ktorí „rezignovali“ na akúkoľvek participáciu či sledovanie politického diania. Ľudia, ktorí sa nikde neangažujú, považujú sa skôr za pasívnych a vôbec nesledujú politické dianie (aspoň to deklarujú) si častejšie myslia, že by MVO nemali zasahovať do politiky.

Tu by bolo opäť užitočné realizovať aj kvalitatívny výskum, pretože z kvantitatívnych dát nemusí byť jednoznačne jasné, čo ľudia myslia zasahovaním do politiky.

Nedostatočná verejná diskusia o tom, čo je „politické“, môže potom prispievať k efektívnosti naratívov o „politických mimovládkach“. Zároveň, ako vidno v iných častiach tejto kapitoly, ľudia považujú za najmenej užitočné MVO, ktoré presadzujú práva iných, obhajujú sexuálne či iné menšiny a podobne. Presne tieto aktivity sú rôznymi dezinformačnými webmi považované za „politizáciu“ občianskeho sektora, a preto ich ľudia vnímajú citlivo (spolu s dlhodobým negatívnym postojom k menšinám, ako píšeme vyššie).

To isté platí aj o transparentnosti hospodárenia neziskového sektora. Kým pri takmer všetkých výrokoch prevažovalo pozitívne vnímanie rôznych aspektov fungovania a roly občianskych iniciatív a mimovládnych organizácií, pri otázke na transparentnosť hospodárenia len 44 % uviedlo, že si myslí, že toto hospodárenie je transparentné a čisté. Tu však treba poukázať na jednu dôležitú vec. Presné rozdelenie odpovedí na túto otázku sme zhrnuli do nasledujúceho grafu. Tam vidno, že len niečo viac ako tretina si myslí, že hospodárenie je netransparentné. Ale až takmer 20 % ľudí pri tomto výroku uviedlo, že to „nevedia posúdiť“. Pri ostatných výrokoch sa odpovede neviem pohybovali od štyroch do ôsmich percent. V tomto prípade to bolo výrazne vyššie. Znamená to teda, že ľudia nemajú dostatok informácií o reálnom fungovaní a o tom, akým spôsobom získavajú finančné prostriedky a ako s nimi nakladajú. Potom je oveľa jednoduchšie pre rôzne politické strany či iných aktérov spochybňovať fungovanie neziskového sektora a zneisťovať verejnosť. Z nášho výskumu vyplýva, že ľudia, ktorí cítia dôveru k iným ľuďom a aj inštitúciám, a tí, ktorí majú s pôsobením mimovládok svoje skúsenosti (sami sa zapájajú do ich činnosti alebo podporujú rôzne neziskové aktivity), ich vnímajú ako transparentnejšie, pravdepodobne preto, lebo vidia, ako fungujú.

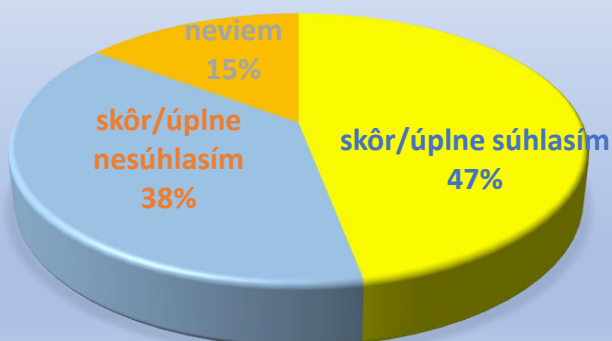
GRAF 30. SÚHLAS S VÝROKOM "HOSPODÁRENIE VÄČŠINY MVO A OBČIANSKÝCH INICIATÍV JE TRANSPARENTNÉ A ČISTÉ" (V %)

N=1201

Veľmi podobné je to aj pri výroku o tom, že „väčšina občianskych iniciatív a MVO presadzuje ciele zahraničných sponzorov, slúži cudzím záujmom“. Toto je tiež jeden z naratívov, ktoré sú vo verejnom diskurze čoraz častejšie prítomné. Napriek tomu sa k nemu priklonila menej ako polovica respondentov (47 %), opäť väčšinou tých, ktorí sú občiansky pasívnejší, nesledujú podľa ich vyjadrenia politické dianie ani médiá, nedôverujú iným a ani inštitúciám. V spoločnosti je tento názor rozdelený rovnomerne bez ohľadu na vek, rodovú príslušnosť, vzdelanie alebo sociálny status. Aj v tomto prípade síce menšia, ale pomerne výrazná časť ľudí uviedla, že sa nevie k danej téme vyjadriť (14,7 %). Každopádne, vplyv tohto naratívu nie je úplne nezanedbateľný, ak MVO ako aktérov, ktorí slúžia „cudzím záujmom“, vníma takmer polovica ľudí.

GRAF 31. SÚHLAS S VÝROKOM "VÄČŠINA OBČIANSKÝCH INICIATÍV A MVO PRESADZUJE CIELE ZAHRANIČNÝCH SPONZOROV, SLUŽI ICH ZÁUJOM" (V %)

N=1201

Ukazuje to, že mediálny, spoločenský diskurz v spoločnosti môže zavážiť napriek tomu, že ľudia vnímajú MVO a občianske aktivity ako prínosné, užitočné a vnímajú ich funkciu v demokratickej spoločnosti (aspoň väčšina z nich). Napriek tomu dochádza k mnohým zneisteniam o ich transparentnosti. Preto je dôležité verejnosti dôrazne vysvetľovať to, akým spôsobom je neziskový sektor financovaný a čo znamená byť pod vplyvom alebo slúžiť cudzím záujmom.

Členstvo v rôznych združeniach a spolkoch

Približne polovica ľudí sú aktívni členovia organizácií, klubov, spolkov či združení

Posledná zo série komplexných otázok na vnímanie úlohy a zmysluplnosti angažovania v mimovládnych organizáciách sa týkala toho, nakoľko sú ľudia aj osobne zapojení a aktívne začlenení do fungovania rôznych typov neziskových organizácií.

V tomto prípade nejde o oficiálne štatistiky členstva ľudí v rôznych spolkoch a združeniach (jeden človek môže byť členom viacerých takýchto inštitúcií), ale skôr o subjektívne „prihlásenie“ sa k členstvu v takých organizáciách. Nepýtali sme sa totiž, akých všetkých rozmanitých organizácií sú ľudia členmi, vo výskume mali označiť jednu, **ktorej venujú najviac svojho času**.

Takmer polovica ľudí uviedla, že nie sú **aktívnymi členmi žiadnej z organizácií**, ktorých typológiu sme im vo výskume predložili.

Zvyšná viac ako polovica sa celkom rovnomerne rozložila medzi rôzne typy organizácií. Najčastejšie ľudia uvádzali, že sú členmi športových klubov (8 %), či klubov dôchodcov (6,1 %) a bytových družstiev (5,3 %). Pri ostatných typoch organizácií boli percentuálne podiely nižšie, všetky sa pohybovali pod 5 %.

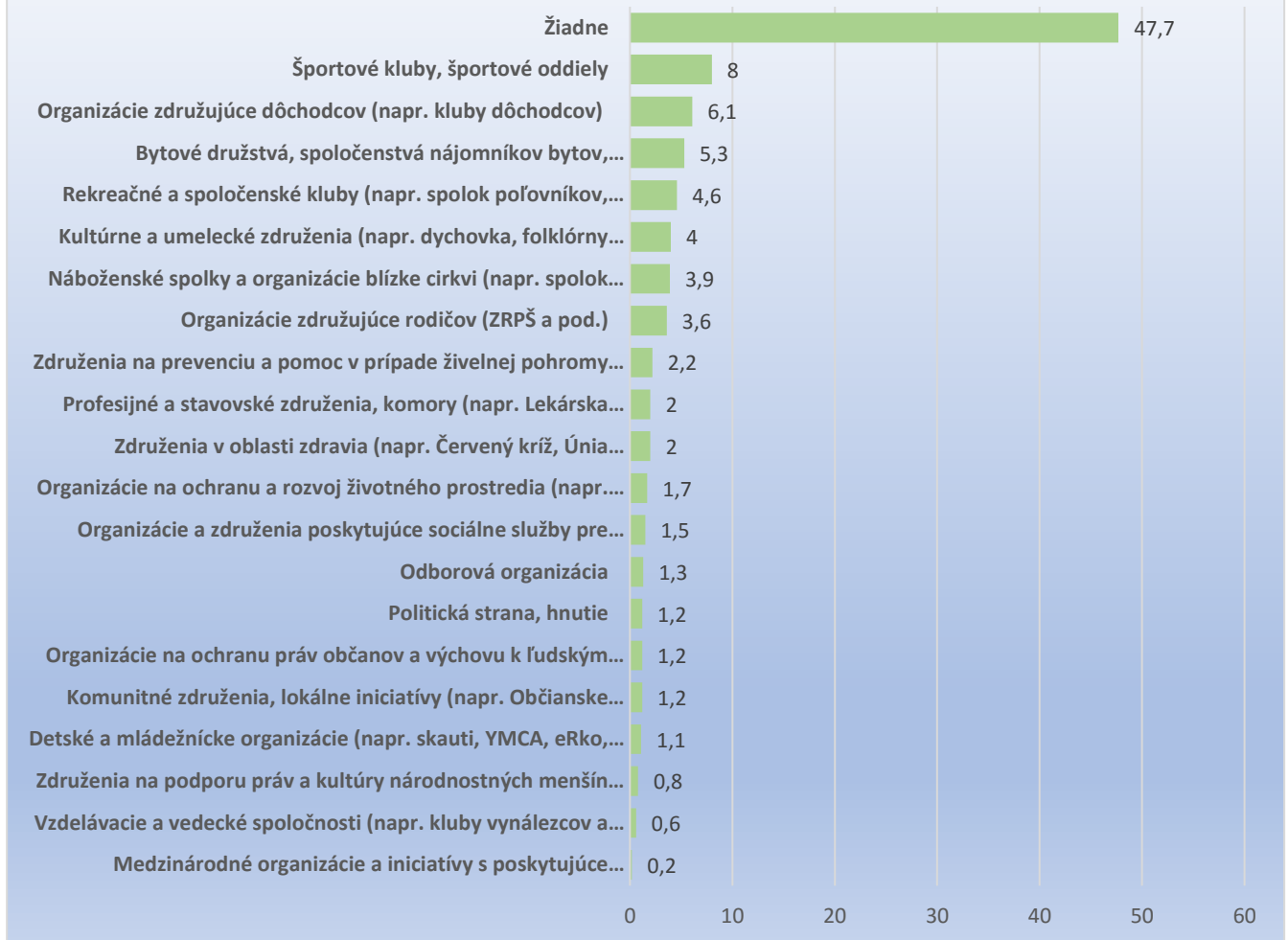
Graf nižšie ukazuje, ako často ľudia uvádzali aktívne členstvo v rôznych typoch organizácií, spolkov či združení.

Ako vidno z grafu, nad dvoma percentami sa ešte pohybovali členovia rôznych rekreačných klubov (poľovníci, rybári, včelári a podobne), združenia rodičov (ZRPŠ), členovia náboženských organizácií a spolkov.

Všetky ostatné – teda vedecké spolky, detské a mládežnícke organizácie, organizácie na ochranu prírody či práv ľudí, ale aj politické strany, odborové združenia ľudia označovali len veľmi zriedka.

V tomto prípade nie je ani tak zaujímavý faktický stav, teda koľko obyvateľov Slovenska je reálne členmi rôznych neziskových organizácií a spolkov, ale skôr to, ako ich ľudia sami vnímajú – teda či sú si svojho členstva vedomí (napríklad väčšina rodičov sú členovia ZRPŠ, a mnohí o tom pravdepodobne ani nevedia), prípadne, či svoje členstvo považujú za aktívne (mnohí môžu byť členmi rôznych spolkov, ale nepovažujú za dôležité označiť v takomto výskume, že sa považujú za „aktívnych členov a členky“).

Graf 32. Členstvo v organizáciách a spolkoch (v %)

N=1201

DÔVERA

Téma dôvery je v poslednom období intenzívne diskutovanou oblasťou vo verejnom, ale aj politickom diskurze. Poukazuje sa na krízu dôvery v inštitúcie, ale aj na nedostatočnú vzájomnú dôveru medzi ľuďmi. Dôvera je veľmi dôležitým aspektom sociálnej súdržnosti a faktorom eliminácie sociálneho napätia v spoločnosti. Krajiny, ktoré v rôznych rebríčkoch šťastia a spokojnosti figurujú na popredných miestach, sú najmä krajinami, kde ľudia žijú pokojný život, majú dostatočné sociálne zabezpečenie, celkový well-being a ich obyvatelia majú pozitívny postoj k menšinám, kultúrnej rozmanitosti a ľudským právam. Zároveň sú tieto krajiny typické a charakteristické práve vysokou dôverou v inštitúcie (ktoré podľa obyvateľov efektívne fungujú a dá sa na ne spoľahnúť) a zároveň aj vysokou interpersonálnou dôverou. To znamená, že ľudia dôverujú iným, aj ľuďom, ktorých osobne nepoznajú.

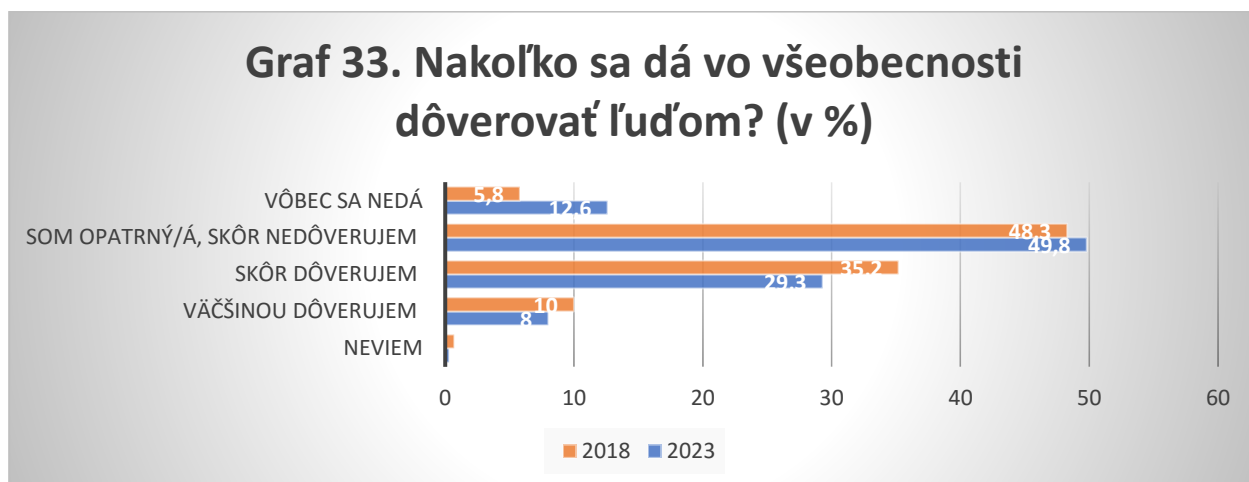
Práve preto sme sa aj v tomto výskume zamerali na tému dôvery, ktorá do veľkej miery súvisí aj s ostatnými oblasťami, ktoré sledujeme vo výskume – témou otvoreného vládnutia, participácie a občianskej angažovanosti.

V nasledujúcej kapitole sa budeme venovať rôznym aspektom dôvery. Zameriame sa na celkovú dôveru voči iným ľuďom a porovnáme ju s výskumom, ktorý realizoval Úrad splnomocnenca pre rozvoj občianskej spoločnosti v roku 2018. Zároveň sa zameriame aj na dôveru k rôznym skupinám ľudí (známym, priateľom, neznámym ľuďom, etnickým, náboženským menšinám a podobne). V tretej časti tejto kapitoly sa zameriame na dôveru k inštitúciám na rôznych úrovniach verejnej správy, od štátnej úrovne až po lokálnu.

Pri všetkých témach budeme sledovať to, ako rôzne typy/skupiny respondentov vnímajú tieto témy na základe ich socio-demografických charakteristík, ale pozrieme sa aj na to, ako vnímanie dôvery súvisí s participáciou, vnímaním fungovania rôznych typov inštitúcií (otvorené vládnutie) a občianskou angažovanosťou.

Všeobecná dôvera voči ľuďom

Ako vyplýva z grafu uvedeného nižšie, ukazuje sa, že oproti roku 2018 sa všeobecná dôvera k ľuďom pomerne výrazne zhoršila. Vo výskume sme sa pýtali, nakoľko sa dá podľa respondentov vo všeobecnosti veriť ľuďom, teda či ľudia iným dôverujú, alebo sú skôr v kontakte s inými opatrní.

N=1201

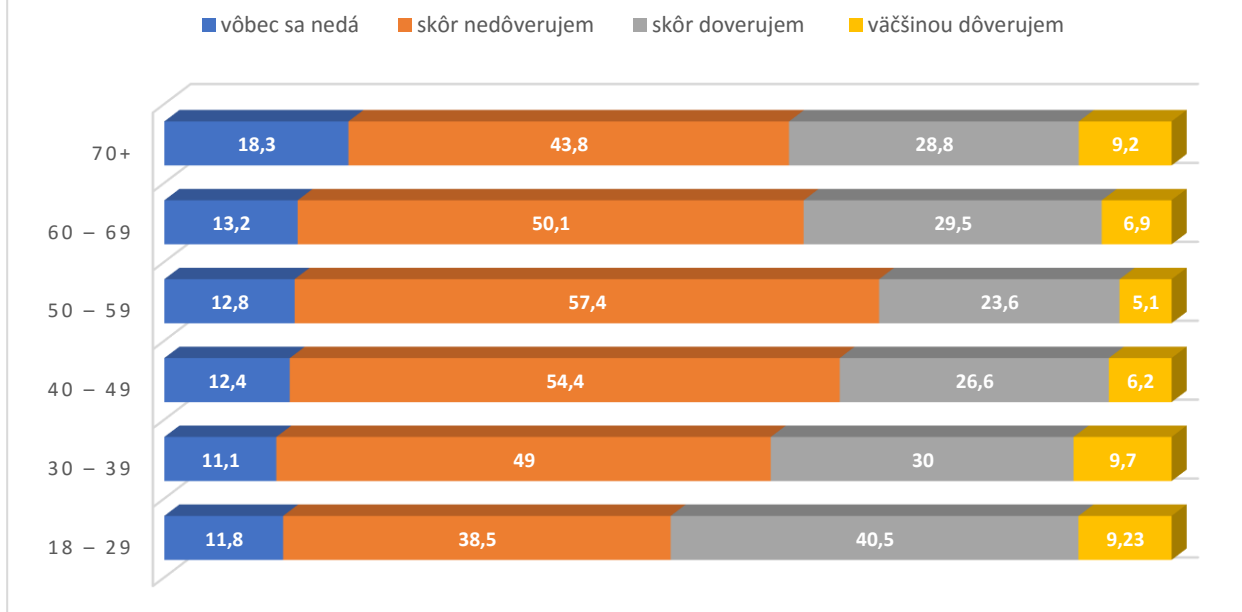
Ako vidno z grafu, dôvera k ľuďom vo všeobecnosti bola pomerne nízka už v roku 2018. Viac ako polovica respondentov vtedy uviedla, že iným ľuďom sa vôbec nedá dôverovať, prípadne sú v kontakte s nimi skôr opatrní (54,1 %). Väčšinou iným dôveroval len každý desiaty respondent či respondentka.

V najnovšom výskume, teda v roku 2023, sa tento údaj ešte zhoršil, pričom najviac narástol podiel tých, ktorí uviedli, že ľuďom za vôbec nedá dôverovať, konkrétne z 5,8 na 12,6 percenta. Až 62,4 % ľudí ostatným nedôveruje vôbec, alebo sú v kontakte s nimi opatrní. Podiel ľudí, ktorí väčšinou iným dôverujú, klesol pod jednu tretinu.

Čo sa týka socio-demografických charakteristík, ukazuje sa, že starší ľudia iným ľuďom dôverujú oveľa menej ako mladší. To môže byť spôsobené viacerými faktormi, celkovým postavením seniorov v spoločnosti, rýchlo meniacou sa dobou, na ktorú je veľmi náročné sa adaptovať (napríklad rozvoj technológií), a skúsenosťou starších ľudí s rôznymi podvodmi, ktorých obeťami veľmi často bývajú práve seniori.

Ukazuje sa, že ľudia nad 50 rokov sú výrazne nedôverčivejší ako mladší. Kým takmer polovica ľudí vo veku 18 – 29 rokov skôr alebo väčšinou dôverovala iným, pri ľuďoch nad 50 rokov to nebolo ani 40 %. Až 18,3 % ľudí nad 70 rokov uviedlo, že ľuďom sa nedá dôverovať vôbec.

GRAF 34. VŠEOBECNÁ DÔVERA PODĽA VEKU

N=1201

Celkovo sa ukazuje, že ženy sú dôverčivejšie ako muži. Takmer 65 % mužov vôbec alebo skôr nedôveruje iným, pričom u žien bol tento podiel nižší (60 %).

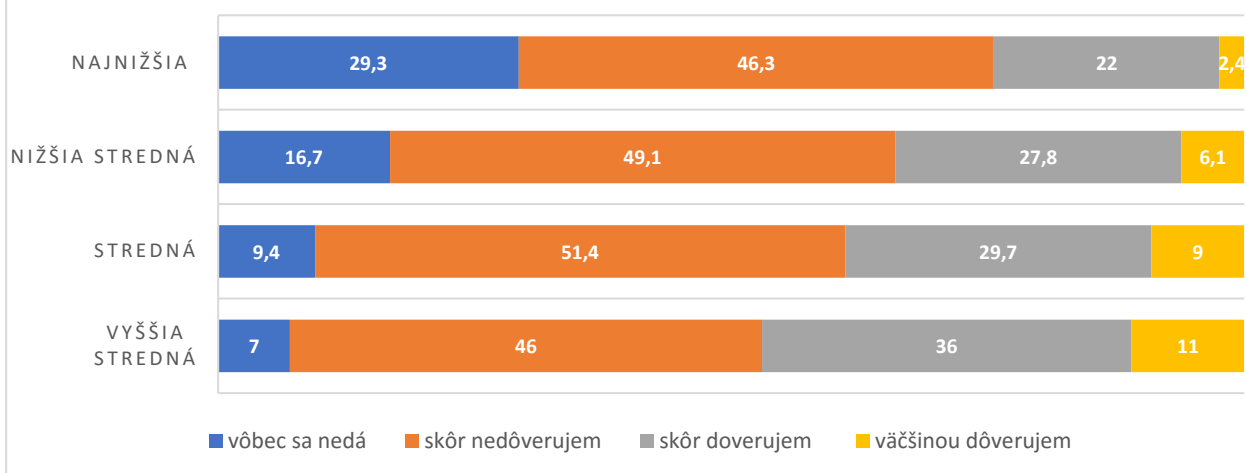
Zaujímavé sú aj zistenia pre veľkosť sídla. Najmenej dôverujúci ľudia boli paradoxne v najmenších sídlach (do 2 000 obyvateľov), kde nízku dôveru malo 66,4 % ľudí, a potom v najväčších sídlach (nad 100 000 obyvateľov) – kde sa nedôvera pohybovala na úrovni 63 %. V ostatných typoch sídiel bola všeobecná dôvera vyššia.

Ostatné demografické znaky, ako napríklad miera dosiahnutého vzdelania, národnosť alebo kraj, nie sú štatisticky významné pre to, nakoľko ľudia dôverujú iným.

Sociálne postavenie výrazne súvisí s dôverou

Veľmi výraznou premennou, ktorá súvisí s tým, nakoľko ľudia vo všeobecnosti veria iným, je sebazaradenie do rôznych socio-demografických kategórií. Najmenej dôverujúci ľudia sú tí, ktorí sami seba označujú, že patria do nižšej strednej alebo najnižšej triedy. Celkovo platí, že čím sa ľudia cítia byť chudobnejší, tým aj menšiu celkovú dôveru majú voči ľuďom vo všeobecnosti (rovnako to platí aj pre otázku o tom, či veria, že by im cudzí ľudia vrátili peňaženku, ak by ju stratili).

GRAF 35. VŠEOBECNÁ DÔVERA PODĽA SOCIO-EKONOMICKÉHO STATUSU (V %)

N=1201

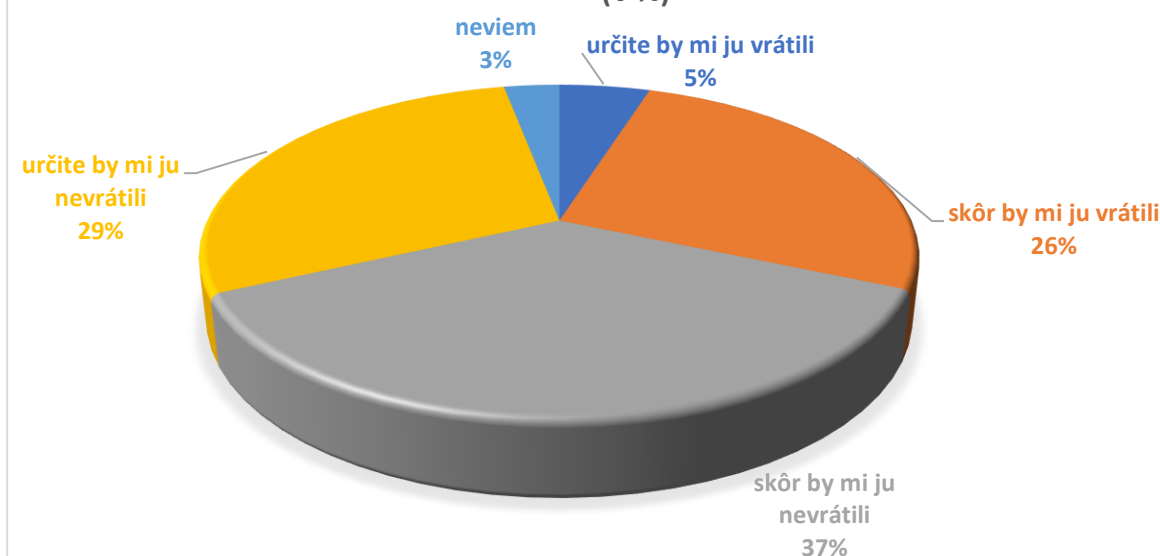
Pozn: Do grafu sme nezradili skúmanú kategóriu „najvyššia sociálna trieda“, pretože tá bola výrazne podreprezentovaná (zaradilo sa do nej len 5 respondentov)

Ludia si nemyslia, že by sa im vrátila stratená peňaženka

Ďalšou otázkou, ktorou sme sa snažili zmerať celkovú dôveru k ľuďom, bola otázka na hypotetickú situáciu, či si respondenti myslia, že ľudia, ktorí by našli ich stratenú peňaženku, by ju aj vrátili.

Tu sa opäť ukazuje prevažujúca nedôvera k iným. Ako ukazuje graf, až 65,5 % ľudí si myslí, že cudzí ľudia by peňaženku s dokladmi respondentovi nevrátili. Približne tretina si myslí, že by ju určite alebo skôr vrátili.

GRAF 36. MYSLÍTE, ŽE BY VÁM ĽUDIA VRÁTILI STRATENÚ PEŇAŽENKU? (V %)

N=1201

Podobne ako v prípade celkovej dôvery, aj tu sa ukázal vek ako veľmi výrazne štatisticky významná veličina. Čím boli ľudia starší, tým častejšie si mysleli, že by im cudzí ľudia peňaženku s dokladmi nevrátili. Zaujímavé je, že odpovede klesali podľa jednotlivých vekových kategórií úplne rovnomerne. Kým 40 % mladých vo veku 18 – 29 rokov si myslelo, že by sa im peňaženka vrátila, vo vekových kategóriách nad 60 rokov to bola len približne štvrtina. Pri mužoch a ženách žiadne rozdiely neboli, v tomto prípade ani veľkosť sídla nijakým spôsobom nesúvisí s tým, či si ľudia myslia, že by sa im peňaženka vrátila. Nemá na to vplyv ani miera dosiahnutého vzdelania či národnosť.

Aktívnejší ľudia majú aj celkovo vyššiu dôveru k iným

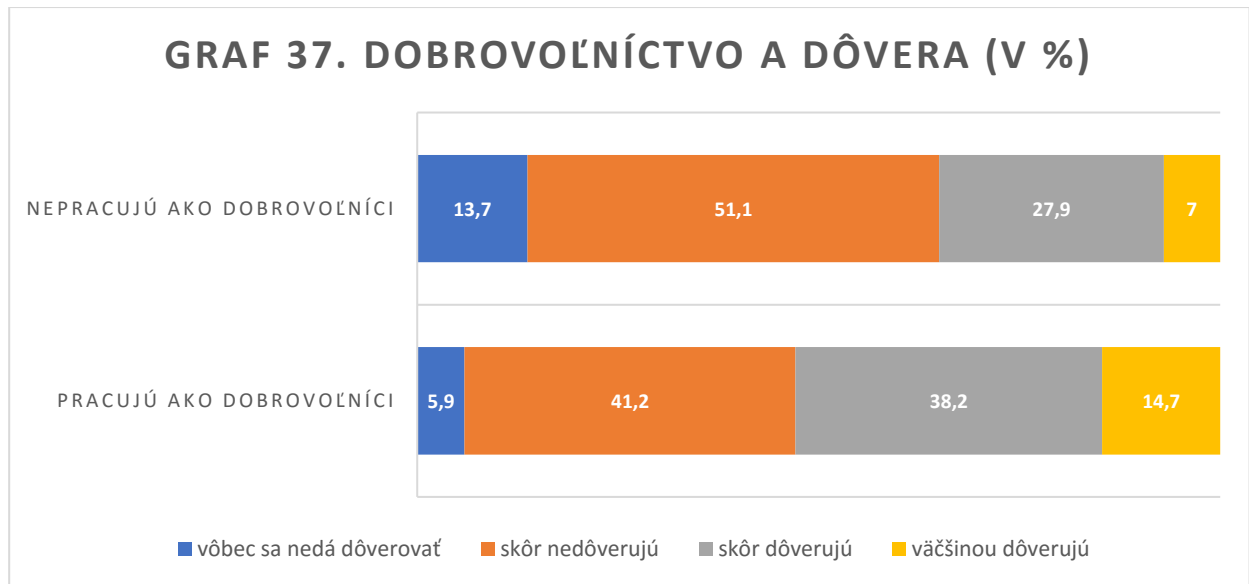
Ľudia, ktorí sami seba považujú za aktívnych občanov a zaujímajú sa o politické dianie, sú aj celkovo oveľa dôverujúcejší ako tí, ktorí sa považujú za skôr pasívnych. Z tých, ktorí sami seba vnímajú ako veľmi aktívnych, približne 52 % skôr alebo väčšinou dôveruje ostatným. Tí, čo sú skôr alebo úplne pasívni, dôverujú ľuďom vo všeobecnosti len v tretine prípadov.

Podobne je to aj s ľuďmi, ktorí pravidelne sledujú politické dianie. Tí, čo politické dianie nesledujú vôbec alebo len veľmi zriedka, oveľa častejšie uvádzajú, že ľuďom sa nedá dôverovať vôbec.

Občianska angažovanosť tiež súvisí s dôverou. Dôverujúcejší sú napríklad aj ľudia, ktorí sa už niekedy v minulosti so svojimi požiadavkami aktívne obrátili na nejakých politikov, prípadne sa niekedy zapojili do charitatívnej zbierky.

Dobrovoľníci majú tiež vyššiu dôveru k ľuďom naokolo než ľudia, ktorí sa takýchto aktivít nezúčastňujú

Dôvera k ľuďom vykazuje vysokú súvislosť aj s tým, nakoľko sa ľudia zapájajú do rôznych dobrovoľníckych aktivít. Tí, ktorí prispeli do finančnej zbierky, pracovali ako dobrovoľníci pre nejakú organizáciu, alebo pomáhali svojim susedom či ľuďom v obci, ak to potrebovali. Ako vidno z grafu, tí, ktorí pracovali ako dobrovoľníci pre nejakú organizáciu, výrazne častejšie (14 %) uviedli, že ľuďom väčšinou dôverujú. Tí, ktorí za posledných 12 mesiacov nevykonávali žiadnu dobrovoľnícku aktivitu, zas v takmer 65 % uvádzali, že ľuďom sa skôr alebo vôbec nedá dôverovať. Pri tých, ktorí v minulosti (ne)pomáhali svojim susedom alebo ľuďom v meste, ktorí to potrebovali, sa ukázalo, že tí, ktorí takúto aktivitu nevykonávali, oveľa častejšie uvádzali, že ľuďom sa vôbec nedá dôverovať (17 % vs. 7 % u tých, ktorí pomáhajú).

N=1201

Veľmi podobné to bolo aj pri presvedčení, že cudzí ľudia by respondentom vrátili peňaženku, ak by ju stratili. Štatisticky významným sa ukázalo, že tí, ktorí sa podieľali na nejakej dobrovoľníckej aktivite, výrazne častejšie majú pocit, že ľuďom sa vo všeobecnosti dá dôverovať.

Väčšina ľudí si myslí, že ostatní sa nesprávajú veľmi férovo a snažia sa iných skôr využívať

S dôverou súvisí aj to, ako vnímame iných ľudí vo vzťahu k tomu, či sa nás snažia zneužiť, správajú sa férovo alebo nakoľko pomáhajú iným. Vo výskume sme položili dve sady výrokov, ktoré s týmito témami súvisia. Nižšie v tabuľke uvádzame, ku ktorým výrokom sa respondenti prikláňali viac.

Tabuľka 2. Príklon k výrokom o vnímaní správania sa iných ľudí (v %)

	1	2	3	4	5	6	7	
Myslím, že väčšina ľudí by sa ma snažila využiť, ak by mala tú možnosť	11,2	20,3	21	19,5	15,7	9,7	2,5	Myslím, že väčšina ľudí sa správa férovo
Myslím, že väčšina ľudí sa snaží pomáhať iným	3,2	8,9	13,1	23,6	19,9	20,1	11,2	Myslím, že väčšina ľudí sa stará len o seba.

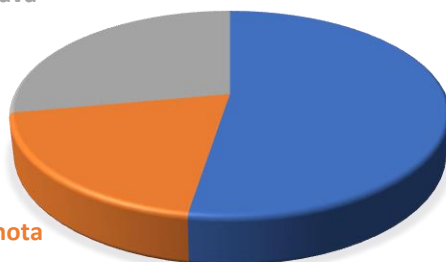
N=1201

Graf nižšie spája príklony k jednotlivým výrokom, pričom v ňom ponechávame aj stredový variant, kde sa ľudia nepriklonili ani k jednému z výrokov. Viac ako polovica ľudí sa skôr prikláňa k tomu, že by sa ich väčšina iných ľudí snažila skôr využiť.

GRAF 38. DÔVERA A SPRÁVANIE INÝCH (V %)

Myslím, že väčšina ľudí sa správa férovo
28%

stredová hodnota
19%

Myslím, že väčšina ľudí by sa ma snažila využiť
53%

N=1201

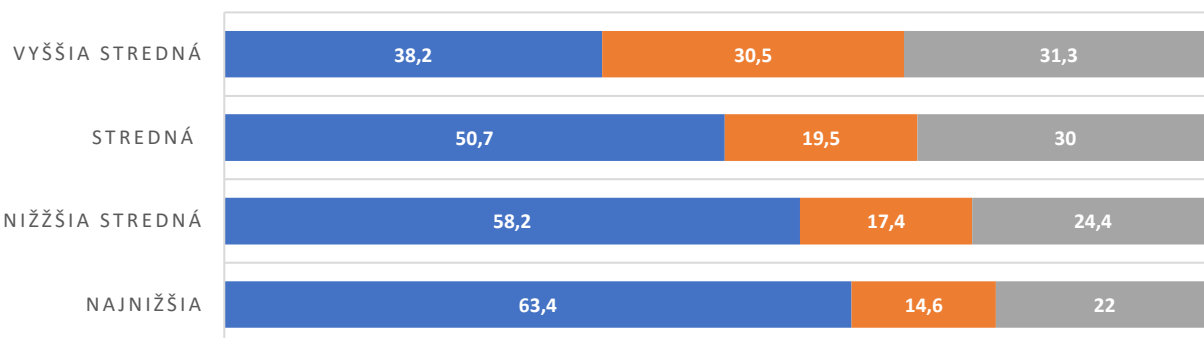
Podobne ako v prípade celkovej dôvery, aj pri vnímaní správania iných ľudí platí, že čím sú ľudia starší, tým častejšie majú pocit, že by sa ich iní ľudia snažili využiť. Vo vekovej skupine 18 – 29 si približne 44 % mladých ľudí myslí, že by sa ich iní snažili využiť, pri najvyššej vekovej skupine to bolo viac ako 56 %. Zároveň, čím je väčšie mesto/obec, v ktorej respondenti žijú, tým častejšie majú pocit, že väčšina ľudí by sa ich snažila využiť. To pravdepodobne súvisí aj s blízkosťou vzťahu a anonymitou vo väčších mestách. Vzdelanie, rod a ani národnosť v tomto nezohráva prakticky žiadnu rolu.

Chudobnejší ľudia si nemyslia, že iní sa správajú férovo

Veľmi zaujímavá sa ukázala byť súvislosť so subjektívnym vnímaním vlastnej ekonomickej situácie. Nasledujúci graf ukazuje, že čím sa ľudia cítia subjektívne chudobnejší, tým menej často si myslia, že sa iní ľudia správajú férovo a častejšie sa prikláňajú k názoru, že by sa ich iní snažili využiť. Kým pri vyššej strednej vrstve výrok, že „väčšina by sa ma snažila využiť“ označilo približne 38 % ľudí, v najnižšej sociálnej vrstve to bolo až 63 %.

GRAF 39. SPRÁVANIE INÝCH ĽUDÍ PODĽA SOCIO-EKONOMICKÉHO STATUSU (V %)

■ väčšina by sa snažila ma využiť ■ stred ■ väčšina ľudí sa správa férovo

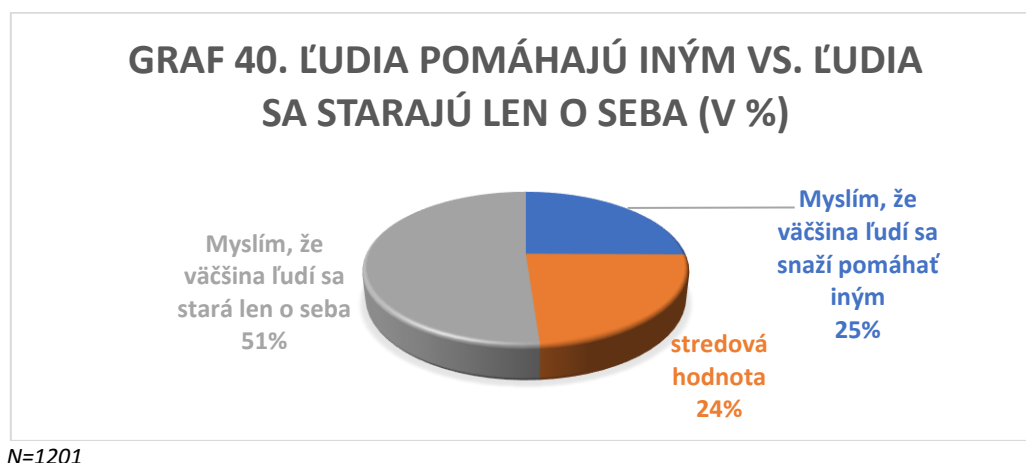
N=1201

Pozn. Z tohto grafu sme vylúčili možnosť „najvyššia vrstva“, pretože bola vo vzorke len veľmi málo zastúpená (len 5 ľudí sa označilo za ľudí z najvyššej vrstvy)

Ľudia, ktorí pôsobia ako dobrovoľníci, častejšie vnímajú iných ako férových

Toto vnímanie iných ľudí štatisticky významne nesúvisí ani s občianskou aktivitou, sledovaním politického diania či podobnými témami. Čo však rezonuje, je opäť to, či **ľudia pôsobia ako dobrovoľníci**. Tí, čo sa podieľali na nejakých dobrovoľníckych aktivitách, či už organizovali alebo podporovali finančné zbierky, pracovali ako dobrovoľníci pre nejaké organizácie či pomáhali bezplatne ľuďom vo svojom okolí, si častejšie myslia, že väčšina ľudí sa správa férovo.

Podľa väčšiny respondentov sa ľudia starajú len o seba

Len štvrtina respondentov si myslí, že väčšina ľudí sa snaží pomáhať iným. Ostatní sa v prevažujúcej miere prikláňajú k výroku, že sa ľudia skôr starajú len sami o seba (51%). V tomto prípade však nezohráva rolu vek (starší aj mladší ľudia si myslia približne to isté), ani veľkosť sídla či národnosť. **Ženy si však štatisticky významne častejšie myslia, že väčšina ľudí sa snaží pomáhať iným.** Podobne je to aj so vzdelaním. Čím majú ľudia vyššie vzdelanie, tým sa častejšie prikláňajú k tomu, že väčšina ľudí sa snaží pomáhať iným. Čím majú vzdelanie nižšie, tým častejšie si myslia, že sa ostatní starajú len o seba.

Podobne ako pri predchádzajúcom výroku, aj tu sa ukazuje ako veľmi dôležitá premenná subjektívne pociťovaný ekonomický status. Čím nižší je, tým častejšie ľudia majú pocit, že iní sa starajú len o seba a nepomáhajú iným.

Toto potvrdzuje výsledky výskumov zo zahraničia, že dôvera a vnímanie iných výrazne súvisí aj s vlastným vnímaním sociálneho zabezpečenia. Tam, kde je lepšie a ľudia sa cítia byť dobre zabezpečení, tam je aj dôvera k iným ľuďom vyššia.

Tí, čo pomáhajú, si myslia, že väčšina ľudí pomáha tiež

Zaujímavým zistením je aj súvislosť s tým, či ľudia sami prispievajú iným v rámci charitatívnych zbierok. Ak tak v posledných 12 mesiacoch urobili, oveľa častejšie odpovedajú, že väčšina ľudí sa snaží pomáhať iným. Je možné to vysvetliť tým, že sa pohybujú v sociálnom prostredí, kde je takéto správanie bežnejšie (prispievajú a pomáhajú aj oni, aj ich známi a príbuzní), alebo považujú pomoc iným za prirodzenú a predpokladajú, že tak robí aj väčšina iných ľudí. Rovnaké zistenia sa ukázali aj pri zapájaní sa do dobrovoľníckych aktivít iných organizácií.

Dôvera k rôznym skupinám ľudí

Popri dôvere k ľuďom vo všeobecnosti nás zaujímalo vo výskume aj to, nakoľko respondenti dôverujú rôznym skupinám ľudí, akými sú známi, priatelia, rodina či rôzne etnické a náboženské menšiny. Opäť sme porovnávali dáta Úradu splnomocnenca pre rozvoj občianskej spoločnosti z roku 2018 s dátami z roku 2023, aby sme zistili, či došlo k nejakým posunom v tejto oblasti. Mieru dôvery sme merali na škále, ktorá reprezentovala percentuálny podiel dôvery k rôznym skupinám (položka 1 znamenala na 100 %, položka dva na 75 %, položka 3 na 50 %, položka 4 na 25 % a položka 5 na 0 %). Tabuľka uvádza kompletne odpovede na všetky položky porovnaním rokov 2018 a 2023.

Tabuľka 3. Miera dôvery voči rôznym skupinám ľudí (v %)

Dôvera voči...	Na 100 %		Na 75 %		Na 50 %		Na 25 %		Vôbec – 0 %	
	2018	2023	2018	2023	2018	2023	2018	2023	2018	2023
ľuďom, ktorých osobne nepoznáte	1,6	1,2	5,5	5,6	28,1	22,3	30,7	30,6	33,1	39,2
známym	9,2	9,8	47,4	32	34,3	38,7	7,4	15,7	1,6	3,7
priateľom	31,9	28,9	47,6	39,6	16,9	23,1	2,5	7,4	1,1	0,9
susedom	9,1	13,3	38,2	30,7	38,2	36,1	11,1	17,1	3,1	2,7
rodine	61,2	53,8	30,1	31,5	6,4	10,6	1,7	3,8	0,5	0,3
cudzincom	1,2	0,9	5,7	3,9	24,8	19,7	33,3	33,2	32,8	39,4
Rómom	1,7	0,5	3,7	2,8	14,7	10,8	27,2	29,5	51,7	54
moslimom	1,0	0,7	2,4	2,3	12,9	13,5	18,7	23,6	60,7	51,3
kresťanom	14,2	7	31,4	21,5	32,7	33,7	12,7	23,7	7,4	10

N=1201

Pre lepšiu prehľadnosť zmien a posunov v dôvere sme v nasledujúcom grafe zlúčili varianty a ukazujeme mieru dôvery na úrovni do 50 %, na úrovni presne 50 % a na úrovni od 50 do 100 %.

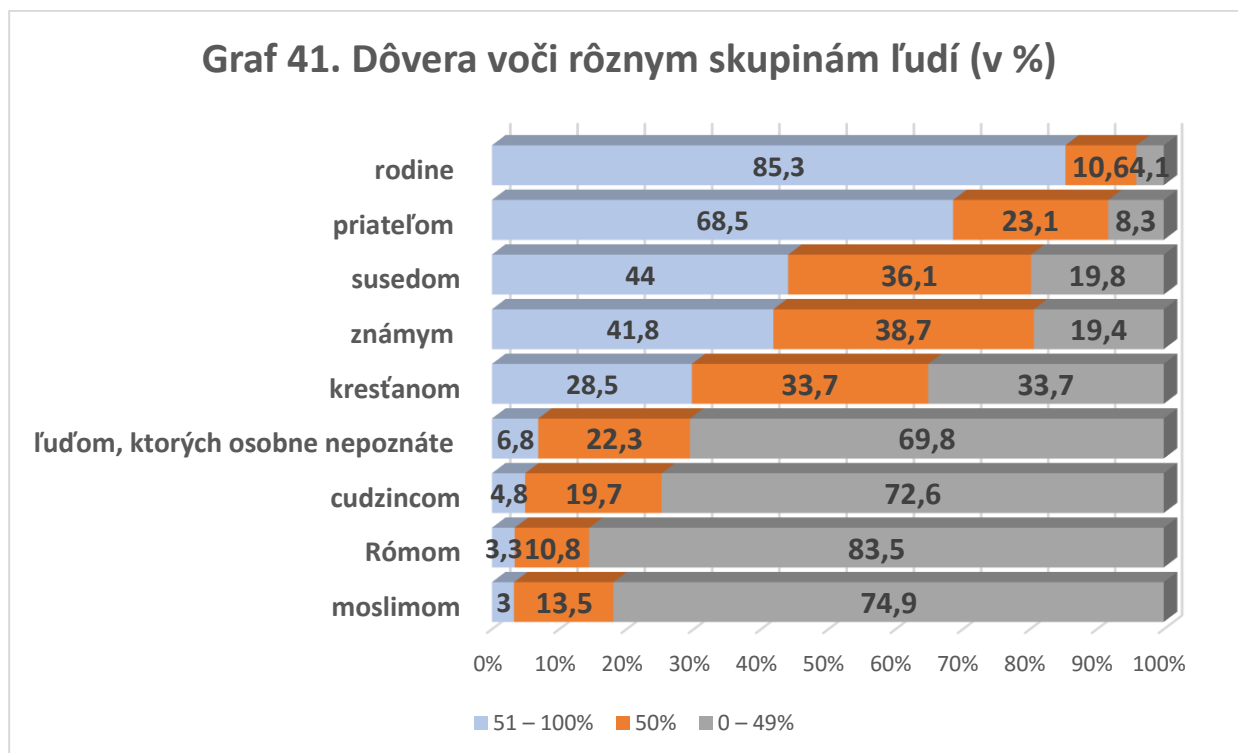
Tabuľka 4. Miera dôvery voči rôznym skupinám ľudí (v %)

Dôvera voči...	51 – 100 %		50 %		0 – 49 %	
	2018	2023	2018	2023	2018	2023
ľuďom, ktorých osobne nepoznáte	7,1	6,8	28,1	22,3	63,8	69,8
známym	56,6	41,8	34,3	38,7	9	19,4
priateľom	79,5	68,5	16,9	23,1	3,6	8,3
susedom	47,3	44	38,2	36,1	14,2	19,8
rodine	91,3	85,3	6,4	10,6	2,2	4,1
cudzincom	6,9	4,8	24,8	19,7	66,1	72,6
Rómom	5,4	3,3	14,7	10,8	78,9	83,5
moslimom	3,4	3	12,9	13,5	79,1	74,9
kresťanom	45,6	28,5	32,7	33,7	20,1	33,7

N=1201

Ako vidno z uvedenej tabuľky, prakticky v každej kategórii poklesol počet ľudí, ktorí uvedeným skupinám dôverujú, na viac ako 50 %. Dôvera k menšinám a náboženským skupinám bola pomerne nízka už v roku 2018, avšak poklesla aspoň o niekoľko percentuálnych bodov. V prípade kresťanov to bolo dokonca až o 17 percentuálnych bodov. Zaujímavé však je, že pomerne výrazne poklesla dôvera aj k známym a priateľom, v oboch prípadoch viac ako o 10 % bodov. Aj rodine a susedom dôveruje menej ľudí, hoci tu bol pokles nebadanejší.

Ak analyzujeme dáta za rok 2023, ukazuje sa, že čím „sociálne vzdialenejší“ ľudia sú, tým im menej dôverujeme.

N=1201

Najviac dôverujeme svojim blízkym a ľuďom, ktorých poznáme, najmenej Rómom a moslimom

Najviac stále dôverujeme rodine, až 85 % ľudí uviedlo, že jej dôveruje na viac ako 50 %. Viac ako polovica ľudí uviedla (51 %), že rodine dôveruje na sto percent (tento podiel sa však znížil oproti roku 2018, keď úplne rodine dôverovalo viac ako 60 % ľudí). Priateľom na sto percent dôveruje približne tretina ľudí, ale 68 % im dôveruje minimálne na 50 %.

V ostatných prípadoch, ako sú známi či susedia, tiež ešte najviac ľudí označuje, že im viac dôveruje ako nedôveruje, avšak na 100 % im dôveruje len približne desatina ľudí.

Pri všetkých ostatných skupinách, teda pri ľuďoch, ktorých osobne nepoznáme a pri menšinách či náboženských skupinách dochádza k výraznejšiemu prepadu dôvery a absolútna väčšina ľudí im dôveruje len na 50 % alebo ešte menej. Najvypuklejšie je to pri nedôvere k Rómom a moslimom, kde viac ako polovica ľudí odpovedala, že im nedôveruje vôbec (teda na 0 %). Pri cudzincoch a ľuďoch, ktorých osobne nepoznáme, bola táto absolútna nedôvera tiež veľmi vysoká – takmer 40 % ľudí označilo, že týmto dvom skupinám nedôveruje vôbec.

Cudzinci, Rómovia a moslimovia sú dlhodobo na Slovensku vnímaní ako „iní“ a patria medzi najodmietanejšie skupiny obyvateľstva, preto je aj dôvera voči nim výrazne nižšia. Zároveň výskumy ukazujú, že kontakty a vzťahy medzi väčšinou populáciou a menšinami sú pomerne sporadické, čo môže vplývať na to, že ich členov väčšina osobne nepozná a má k nim nižšiu dôveru. Ukazuje sa totiž, že čím častejšie a bližšie kontakty ľudia s týmito skupinami majú (osobne ich poznajú, sú medzi ich priateľmi, kolegami či známymi), postoje k nim sú aj výrazne pozitívnejšie a pravdepodobne aj dôvera vyššia.

Dôvera teda evidentne súvisí aj s mierou poznania konkrétnych ľudí – je ťažšie dôverovať celej skupine ľudí než konkrétnym ľuďom (susedom, známym, priateľom), s ktorými udržiavame pravidelné kontakty. Pokles celkovej dôvery voči všetkým skupinám oproti roku 2018 však indikuje aj celkový pokles dôvery, na ktorý sme poukázali už pri všeobecnej dôvere. Je zrejmé, že sa prejavuje aj v dôvere k jednotlivým skupinám ľudí.

Susedom, známym a rodine dôverujú najmä ľudia v menších sídlach

Druhostupňové triedenie, teda porovnanie dôvery k rôznym skupinám so socio-demografickými a inými charakteristikami, ukazuje zaujímavé zistenia. Napríklad to, že ľudia, ktorí žijú v menších sídlach, oveľa výraznejšie dôverujú svojim susedom než tí, ktorí bývajú vo väčších mestách (najmä tých nad 20-tisíc obyvateľov). To môže súvisieť s väčšou anonymitou a menej častými vzájomnými interakciami, ktoré pravdepodobne s dôverou tiež súvisia. Toto isté však platilo aj pre tému dôvery v rodinu. Rodine zároveň aj oveľa častejšie dôverovali ľudia, ktorí sa označujú za lepšie sociálne zabezpečených. Tí, ktorí sú z najnižšej a nižšej strednej triedy, dôverovali rodine výrazne menej. Títo ľudia zároveň menej dôverovali aj priateľom a známym.

Ľudia z menších sídiel zároveň štatisticky významne menej dôverovali cudzincom a ľuďom, ktorých nepoznajú, než respondenti z najväčších miest. Tí sú pravdepodobne v častejšom kontakte s ľuďmi, ktorých osobne nepoznajú a necítia teda voči nim až takú silnú nedôveru.

Ostatné charakteristiky, ako napríklad vek, rod alebo vzdelanie sa neukazujú byť faktormi, ktoré by súviseli s dôverou k rôznym skupinám ľudí. Národnosť bola, pochopiteľne, štatisticky významná iba v prípade dôvery k Rómom, kde ľudia rómskej národnosti uvádzali vyššiu dôveru k iným Rómom (pri ostatných národnostiach sa však tento vzťah neukázal).

Ak ľudia majú pocit, že iným sa dá veriť a ľudia sa väčšinou správajú férovo a pomáhajú iným, častejšie dôverujú aj rôznym skupinám

V prípade dôvery k rôznym skupinám sa ukázala ako dôležitá aj všeobecná dôvera ľudí. Tí ľudia, ktorí majú pocit, že iným ľuďom sa dá skôr či úplne dôverovať, zároveň oveľa častejšie dôverovali aj jednotlivým skupinám ľudí, bez ohľadu na to, či išlo o známych, priateľov, rodinu či rôzne menšiny.

Rovnaké to bolo aj pri dôvere v to, či sa väčšina ľudí správa férovo, alebo sa snažia iných využívať. Tí, čo vnímajú iných ľudí ako férových, aj viac dôverujú rôznym skupinám vrátane Rómov, cudzincov a moslimov (neznamená to, že prevažuje voči nim dôvera, ale že častejšie dôverujú týmto skupinám než tí, ktorí si myslia, že väčšina ľudí sa snaží iných využívať).

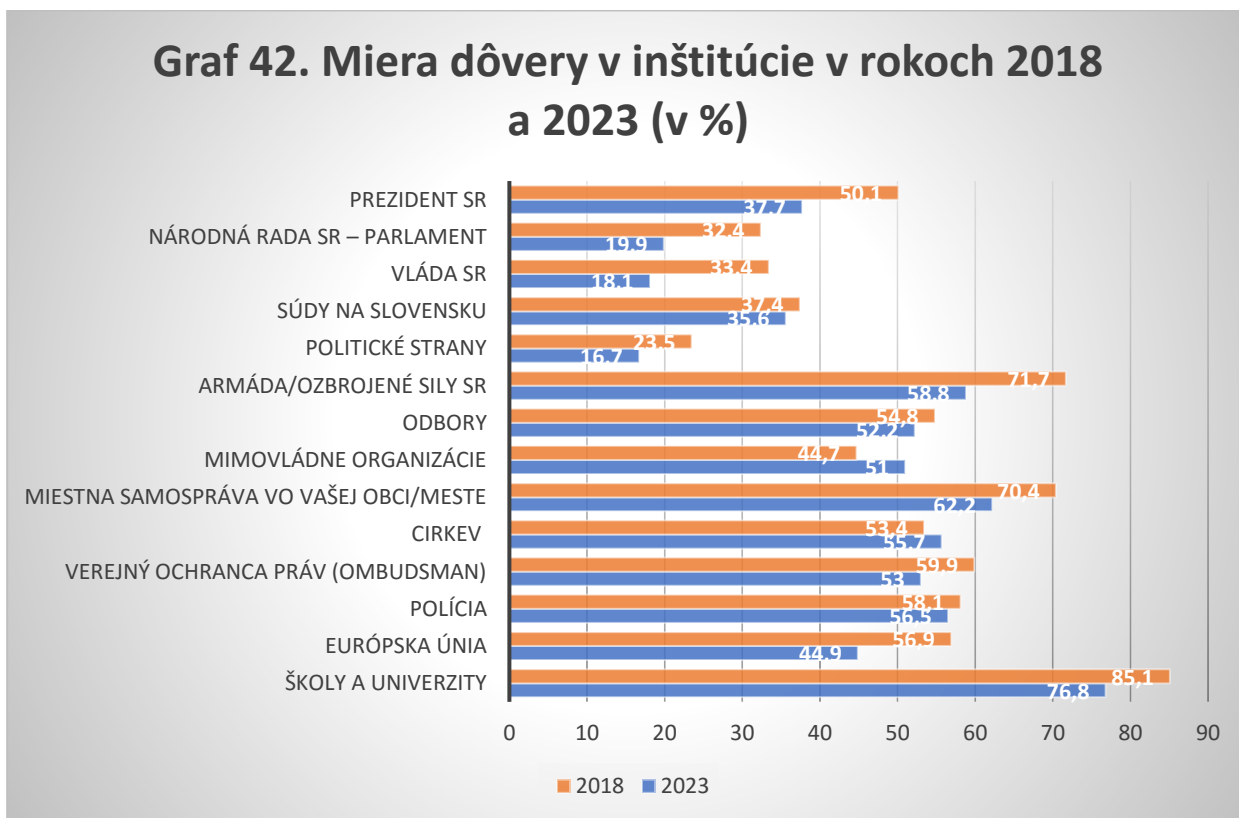
Dôvera v inštitúcie

Ďalšou témou, ktorá je dôležitá v celom kontexte dôvery, je dôvera v rôzne inštitúcie, akými sú štátne inštitúcie, parlament, vláda, úrad prezidenta či napríklad mimovládne organizácie, cirkev, polícia, univerzity a podobne. Táto otázka býva položená v mnohých výskumoch, ktoré sa pravidelne na Slovensku aj v zahraničí realizujú, a porovnaním týchto výskumov je zrejmé, že na Slovensku je dôvera v tieto typy inštitúcií nižšia ako v ostatných krajinách EU, najmä v škandinávskych krajinách, kde je dlhodobo dôvera v inštitúcie vyššia.⁵

Dôvera vo všetky inštitúcie od roku 2018 poklesla, výnimkou sú mimovládne organizácie a cirkvev

V našom výskume, podobne ako v predchádzajúcich témach, porovnáваме dôveru v inštitúcie v čase, teda oproti roku 2018, keď bola rovnaká otázka (*Do akej miery dôverujete alebo nedôverujete nasledujúcim inštitúciám*).

Ukazuje sa, že dôvera k nim je nižšia nielen v porovnaní s inými krajinami, ale aj oproti minulosti.

N=1201

Pozn. Údaje zahŕňajú odpovede „úplne dôverujem“ a „skôr dôverujem“ vo výskumoch v roku 2018 a 2023. Zvyšok tvorili odpovede „skôr nedôverujem“, „úplne nedôverujem“ a „neviem“.

Dôvera v inštitúcie sa môže veľmi výrazne meniť pod vplyvom aktuálnych politických či spoločenských udalostí a môže byť pomerne rozdielna aj pri opakovanom skúmaní vo výrazne

⁵ Pozri napr. OECD dáta o dôvere voči vláde v jednotlivých krajinách tu <https://data.oecd.org/gga/trust-in-government.htm>

kratšom časovom úseku (napríklad dva mesiace po sebe). To sa týka predovšetkým inštitúcií, akými sú politické strany, vláda či úrad prezidenta/prezidentky.

Je vidno, že pri „stabilnejších“ inštitúciách, ktoré sú menej náchylné na prudké spoločenské výkyvy, ostáva dôvera dlhodobo stabilne približne rovnaká. Či už ide o odbory, políciu, súdy, úrad verejného ochrancu práv, pri všetkých týchto inštitúciách je možné vidieť, že miera dôvery sa príliš nezmenila, aj keď vidno, že poklesla úplne pri všetkých.

Od roku 2018 prešlo Slovensko veľkým množstvom kríz, od pandémie covidu cez ekonomickú a energetickú krízu, vojnu na Ukrajine. Zároveň v uplynulých rokoch výrazne narástol vplyv konšpiračných médií a dezinformácií, ktoré tiež prispeli k sociálnemu napätiu a nestabilite, ktorá má vplyv aj na dôveru. Tieto faktory sa evidentne významnou mierou podpísali pod výrazné zmeny v miere dôvery v tých, ktorí krajinu vedú.

Napríklad úplná alebo čiastočná dôvera v politické strany, ktorá bola už aj tak veľmi nízka (23 %), klesla na niečo viac ako 16 %. Pri vláde a parlamente je ten rozdiel ešte výraznejší – v oboch prípadoch sa dôvera znížila z približne 32 – 33 % na 18 – 19 %. Už veľmi nízka dôvera v tieto inštitúcie z roku 2018 indikuje, že ľudia nemajú pocit, že sa môžu spoľahnúť na vedenie krajiny, prítomnosť kríz a veľkého napätia v spoločnosti k tomu ešte výraznou mierou prispeli.

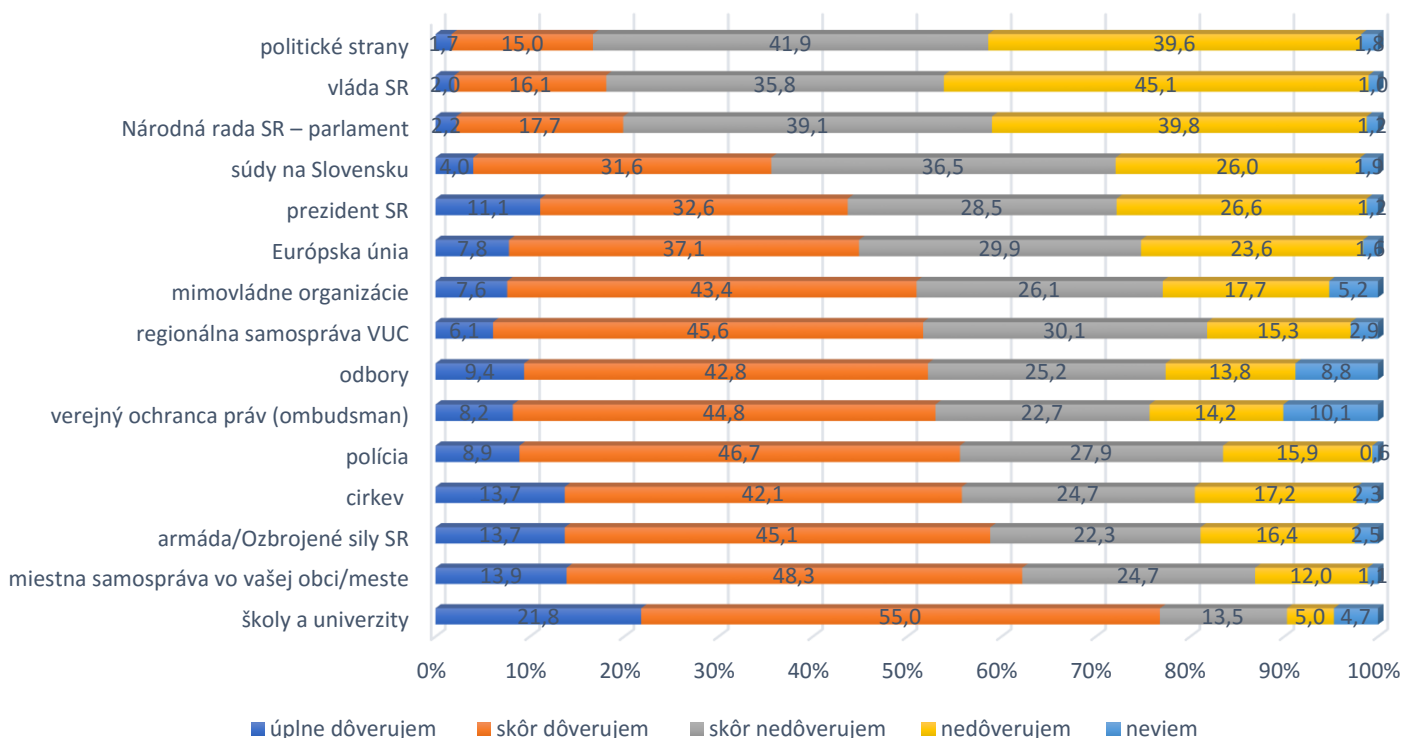
V prípade prezidentky SR a Európskej únie došlo tiež k výraznému poklesu dôvery, v oboch prípadoch to môže byť spôsobené silným protieurópskym a „protiliberálnym“ naratívom, ktorý sa v posledných rokoch zväčša nielen prostredníctvom rôznych „alternatívnych“ či konšpiračných médií, ale aj mainstreamových politických strán.

Zaujímavým zistením je, že napriek silnejúcemu tlaku na mimovládne organizácie a rôznym aktivitám vyššie spomenutých aktérov sú mimovládne organizácie jedinou inštitúciou, ktorej dôvera oproti roku 2018 narástla a prehupla sa cez 50 % z pôvodných 44 %.

Práve v krízach, ktorými si Slovensko prešlo, či už počas pandémie covidu, alebo počas vojny na Ukrajine, keď na Slovensko prišlo viac ako 100-tisíc odídcov, boli mimovládne organizácie tými, ktoré často suplovali úlohu štátu a pomáhali ľuďom, ktorí to potrebovali (pozri viac v kapitole Vnímanie pôsobenia mimovládnych organizácií).

Nasledujúci graf podrobnejšie ukazuje mieru dôvery v jednotlivé inštitúcie v roku 2023.

Graf 43. Dôvera v rôzne inštitúcie (v %)

N=1201

Vysokú dôveru v súčasnosti majú najmä miestne samosprávy, obstáli v krízových rokoch

Podobne, ako sme popísali už vyššie, najväčšiu dôveru majú stabilnejšie inštitúcie, ako napríklad vysoké školy, armáda, odbory, verejný ochranca práv. Čo je však dôležité, druhou najdôveryhodnejšou inštitúciou zo všetkých sledovaných je **miestna samospráva**. To je veľmi dôležité zistenie, pretože podobne, ako sme už písali o mimovládnych organizáciách, ktorých dôveryhodnosť sa zvýšila od roku 2018, aj samosprávy v uplynulých rokoch boli pre obyvateľov v krízových momentoch oveľa viditeľnejšie, nápomocnejšie a tiež veľmi často pôsobili ako stabilizujúci prvok v porovnaní s centrálnou vládou, parlamentom či politickými stranami.

Toto je aj do budúcnosti veľmi dôležité zistenie, pretože poukazuje na dôležitosť lokálnej úrovne pri poskytovaní služieb a aktivít pre svojich obyvateľov.

Pomerne vysokú dôveru majú aj „ochranné zložky“ štátu ako polícia a armáda – tie tiež zohrávali v uplynulom období dôležitú úlohu. Stabilne sa pomerne vysoko drží aj cirkev, ktorej dôveruje približne 56 % ľudí.

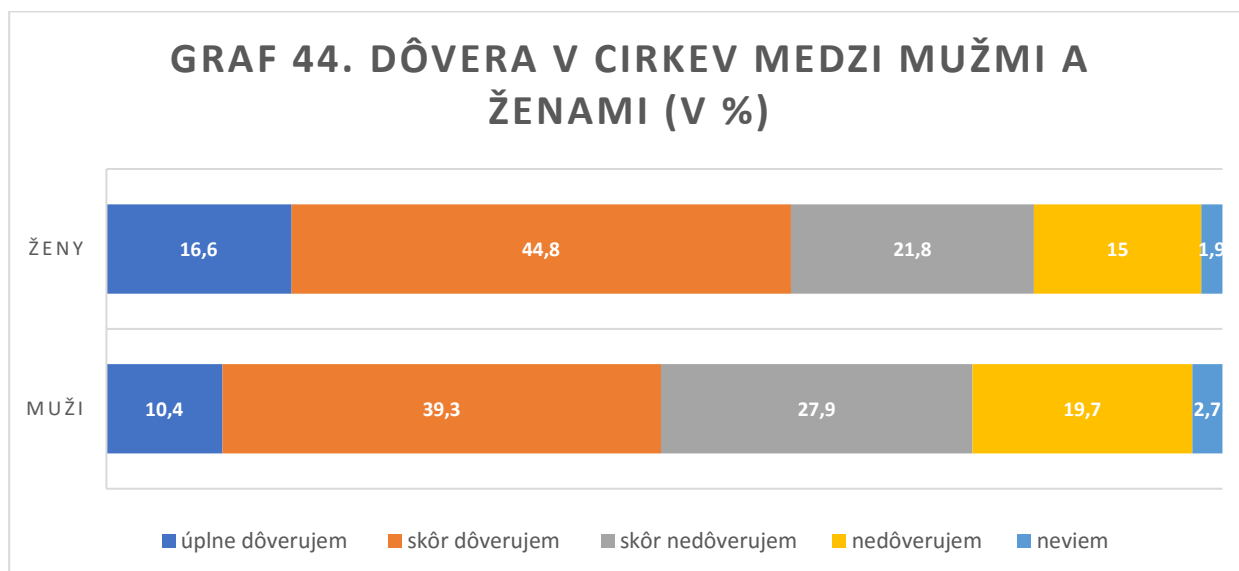
Celkovo však možno povedať, že dôvera v inštitúcie je stále pomerne nízka. Okrem vysokých škôl a univerzít, ktorým dôverujú viac ako tri štvrtiny respondentov, a samospráv, kde sa dôvera pohybuje na úrovni nad 60 %, všetky ostatné inštitúcie majú dôveru do alebo okolo 50 % populácie, čo je stále pomerne nízke číslo v porovnaní s inými krajinami. Navyše, ak vidíme, že aj

táto nízka dôvera v čase ešte postupne klesá, stojí Slovensko pred pomerne veľkou výzvou na udržiavanie sociálnej súdržnosti, ktorá s dôverou súvisí a zároveň súvisí aj s efektívnym fungovaním inštitúcií (pozri viac v časti Vnímanie inštitúcií).

Mladí ľudia viac veria mimovládkam a Európskej únii

V ďalšej časti analýzy sme sa zamerali na to, aké charakteristiky súvisia s dôverou v jednotlivé typy inštitúcií. Ak sa pozrieme na **vek**, ten sa ukázal byť dôležitý len pri dôvere k niektorým inštitúciám. Napríklad vláde SR nedôverujú najmä starší ľudia – so stúpajúcim vekom dôvera klesala. Naopak, mladší ľudia dôverovali oveľa viac mimovládny organizáciám než tí starší. Podobne to bolo aj s Európskou úniou, mladí ľudia vo veku 18 – 29 rokov dôverovali Európskej únii v takmer 55 percentách, pričom dôvera ľudí nad 60 rokov sa pohybovala len v rozmedzí 35 – 40 %. Pri ostatných inštitúciách vek nezohrával dôležitú rolu.

Rod zohrával dôležitú rolu len v prípade cirkvi. Tam ženy cirkvám dôverovali viac ako muži. Ako vidno z grafu, ženy dôverujú cirkvi v 61,4 percentách, kým muži len v 49,7 percentách. Pri ostatných inštitúciách sme rozdiely medzi mužmi a ženami nezaznamenali.

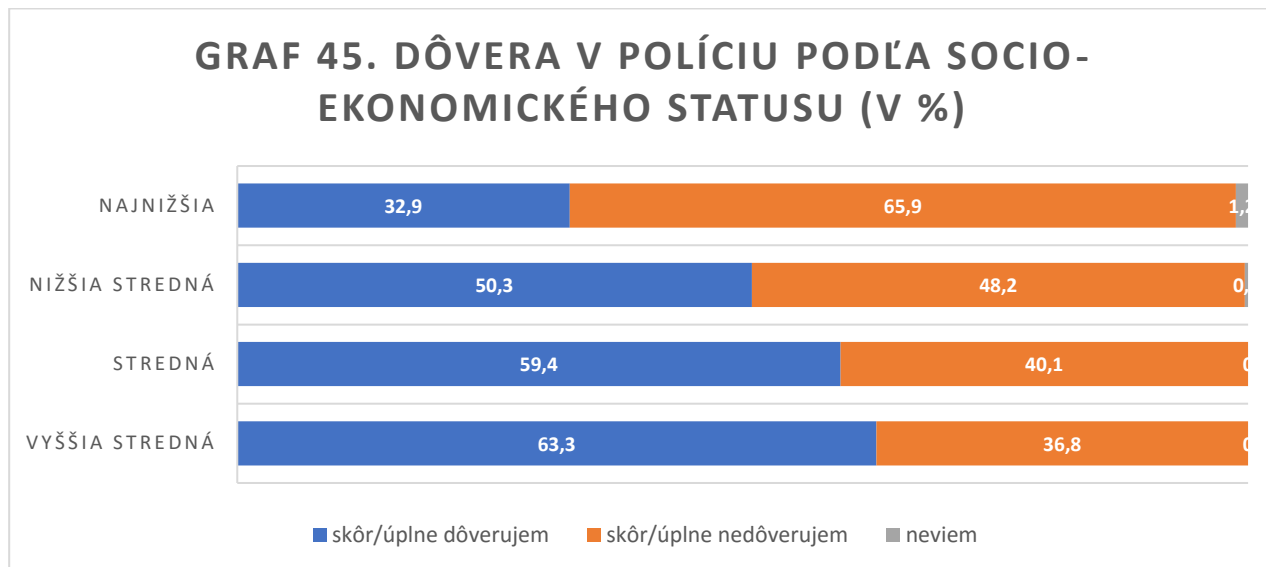

N=1201

Ľudia s nižším socio-ekonomickým statusom viac ako iní nedôverujú vláde, miestnej a regionálnej samospráve, a najmä súdom či polícii

Opäť, podobne ako pri iných úrovniach dôvery, aj pri dôvere k inštitúciám zohráva socio-ekonomický status ľudí významnú rolu v tom, nakoľko ľudia dôverujú rôznym inštitúciám. Pri prezidentke a parlamente nebol štatisticky významný rozdiel, ale pri vláde SR už áno. Kým vo vyššej strednej triede dôverovalo vláde približne 30 % ľudí, v najnižšej triede to bolo len necelých 11 % ľudí. **Pri súdoch** bol tento rozdiel ešte markantnejší. Ľudia z vyššej strednej triedy dôverovali súdom v 42 %, pri nižšej strednej triede to bolo len 28 % a pri najnižšej dokonca len približne 15 %. **Mimovládny organizáciám** zas vo výraznejšej miere dôverujú ľudia z vyššej strednej triedy než z ostatných socio-ekonomických skupín. Veľmi podobne ako pri MVO to bolo aj pri miestnej a regionálnej samospráve. Čím lepšie sociálne zabezpečené sa ľudia cítia, tým viac dôverujú samosprávam.

Ak sa pozrieme na dôveru v **políciu**, tam sa tiež významne ukazuje menšia miera dôvery pri ľuďoch s nižším sociálnym statusom. V najnižšej triede dôverovala polícii len tretina respondentov, pri vyššej strednej viac ako 63 % respondentov.

N=1201

Pozn. Najvyššiu triedu sme z analýzy vyňali, pretože mala vo vzorke veľmi nízke zastúpenie

Aktívni ľudia a dobrovoľníci viac dôverujú aj inštitúciám

Pri všetkých typoch inštitúcií sa zároveň, podobne ako pri všeobecnej dôvere, ukázalo, že ak sa ľudia považujú za aktívnych občanov a sledujú politické dianie, tak vo vyššej miere dôverujú (všetkým) inštitúciám než ľudia, ktorí sú skôr pasívnejší a nesledujú politické dianie.

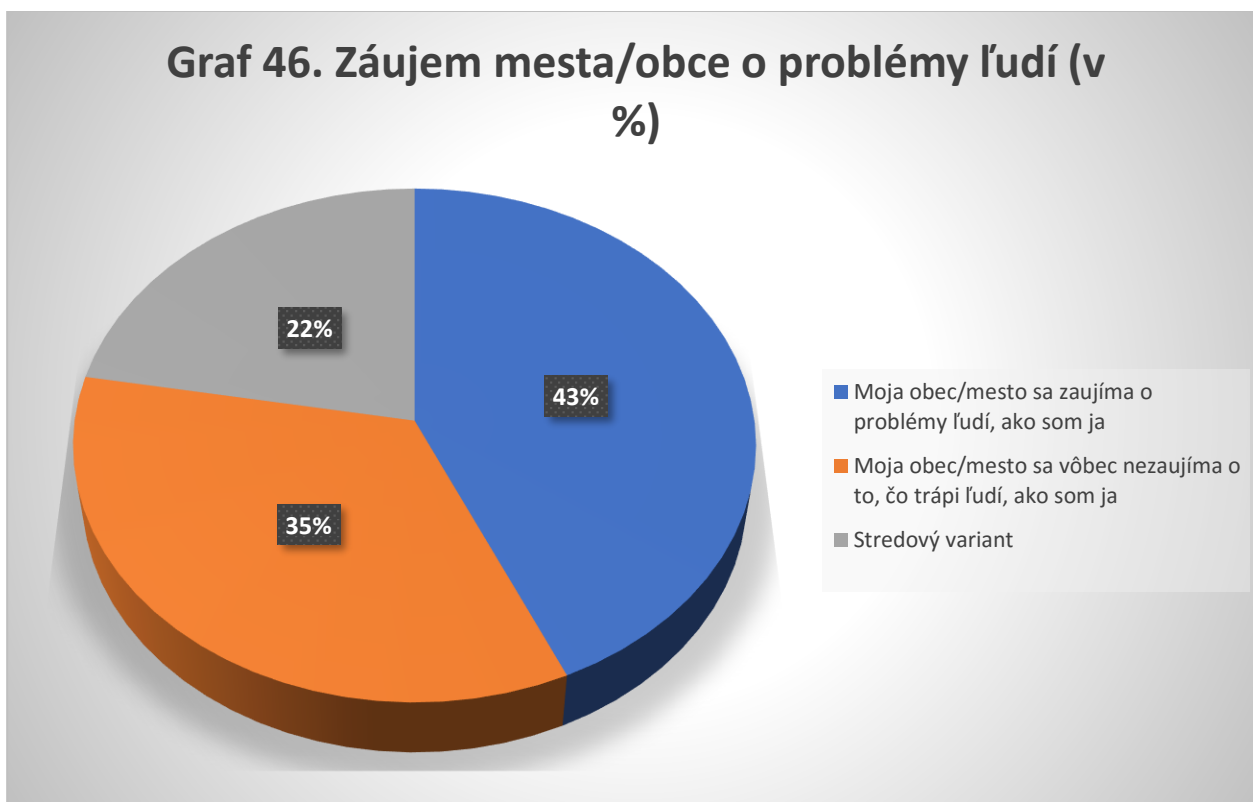
Ľudia, ktorí prispeli na nejakú charitatívnu zbierku, viac dôverujú všetkým inštitúciám (okrem politických strán) než tí, ktorí neprispeli. Ak ľudia v poslednom roku pracovali ako dobrovoľníci, častejšie dôverovali prezidentke, mimovládny organizáciám, samosprávam, cirkvi, polícii či Európskej únii. Pri dôvere vláde, parlamentu a politickým stranám nebol rozdiel v tom, či ľudia pracovali ako dobrovoľníci, či nie – miera (ne)dôvery bola rovnaká.

Dôvera v inštitúcie na lokálnej úrovni

V predchádzajúcej časti o dôvere k inštitúciám sa ukázalo, že spomedzi rôznych inštitúcií sa ako jedny z naj dôveryhodnejších javia práve lokálne a regionálne samosprávy. Tie plnia veľmi dôležitú rolu v spravovaní vecí verejných priamo v mestách a obciach, kde ľudia žijú, vedia (potenciálne) reagovať na ich konkrétne potreby a smerovať aktivity adresnejšie. Zároveň môžu s obyvateľstvom komunikovať cielenejšie, priamejšie a udržiavať intenzívnejšie interakcie s ľuďmi, ktorí v danom meste či obci žijú. Dôležitými aktérmi sú aj mimovládne organizácie, ktoré síce nie sú subjektmi verejnej správy, ale plnia tiež veľa dôležitých funkcií voči ľuďom a často poskytujú mnohé služby, ktoré sú pre ľudí užitočné.

V nasledujúcej časti sme preto položili respondentom sadu otázok, ktoré sa týkajú týchto troch aktérov – chceli sme zistiť, či si ľudia myslia, že obec/mesto, VÚC alebo mimovládne organizácie sa zaujímajú o problémy ľudí a zároveň či dôverujú svojim starostom/primátorom či županom a obrátili by sa na nich s dôverou, ak by mali nejaký problém.

Tretina ľudí si myslí, že obec a mesto sa nezaujíma o ich problémy

N=1201

Vo výskume sme predložili respondentom dvojicu výrokov a škálu od 1 do 7, pričom sme ich požiadali, aby vyjadrili mieru príklonu k jednému z týchto výrokov. Stredový variant, teda nejednoznačný príklon, označila asi pätina respondentov, najviac ľudí, teda 43 %, sa priklonilo skôr k tomu, že mesto sa zaujíma o problémy ľudí, ako sú oni sami.

Ľudia z menších miest a obcí a zároveň občiansky aktívnejší ľudia majú častejšie pocit, že samospráva sa zaujíma o problémy ľudí, ako sú oni

Čím bolo sídlo, v ktorom respondenti žijú menšie (teda predovšetkým ľudia v sídlach do 5-tisíc obyvateľov), tým častejšie odpovedali, že mesto/obec sa zaujíma o ich konkrétne problémy. To pravdepodobne súvisí s „blízkosťou“ a menšom anonymitou, keď obce a menšie mestá môžu lepšie reagovať na situáciu ľudí, môžu s nimi efektívnejšie komunikovať, a tak k nim ľudia majú aj väčšiu dôveru. Žiadne iné demografické charakteristiky – ani vek, rod či vzdelanostná úroveň alebo socio-ekonomický status – nemali vplyv na to, či si ľudia myslia, že sa mesto/obec o ich problémy zaujíma.

Zároveň ľudia, ktorí sami seba vnímajú ako aktívnych občanov, sledujú politické dianie a zapájajú sa do verejného diania, majú v záujem mesta o ich problémy väčšiu dôveru než tí, ktorí sú skôr pasívni a o verejné dianie (teda pravdepodobne ani o dianie na lokálnej úrovni) sa príliš nezaujímajú. Avšak hypotézou môže byť aj to, že ak majú ľudia pocit, že verejné inštitúcie sa nezaujímajú o ich problémy, sami sa stávajú skôr pasívnejšími a nezaujímajú sa o dianie vo verejnom priestore.

Zaujímavým zistením zároveň je, že ľudia, ktorí sa niekedy zúčastnili verejných stretnutí – zasadnutia, diskusie, verejné vypočutia či konzultácie), majú oveľa častejšie pocit, že sa mesto o ich problémy zaujíma. To ukazuje, že ak verejné inštitúcie umožnia a dostatočne motivujú ľudí, aby sa aktívne angažovali a zaujímali sa o dianie v ich okolí, vyvoláva to aj v samotných ľuďoch pocit, že sa tieto inštitúcie o nich zaujímajú. Podobne aj ľudia, ktorí pracujú ako dobrovoľníci či pomáhajú svojim susedom alebo iným ľuďom v meste/obci, majú častejšie pocit, že mesto/obec sa o ich problémy zaujíma.

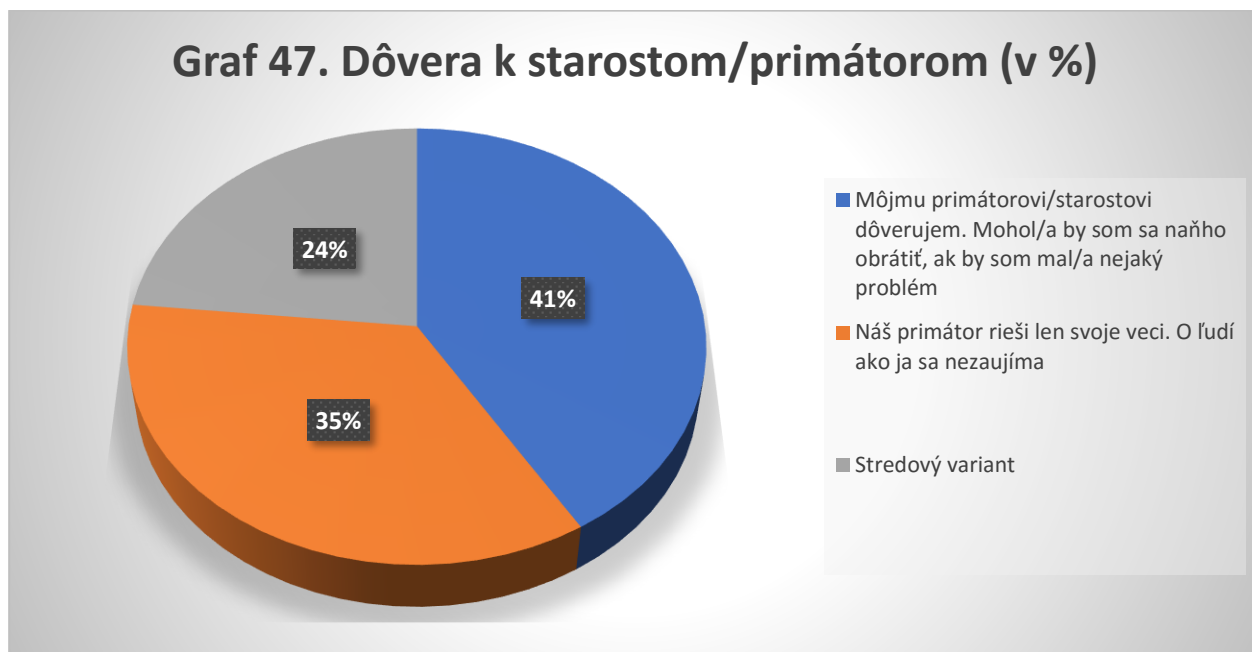
Ak mesto/obec uplatňuje princípy otvoreného vládnutia, ľudia si myslia, že sa zaujíma o ich problémy

Pri všetkých princípoch otvoreného vládnutia (pozri viac v časti Vnímanie inštitúcií) sa ukázala jednoznačná štatistická súvislosť s tým, že pri dobrom naplnení týchto princípov majú ľudia pocit, že mesto sa o nich zaujíma.

Konkrétne to znamená, že ak mesto zrozumiteľne informuje o svojej činnosti, vytvára dostatok možností pre obyvateľov na zapájanie či vyjadrovanie sa k jeho rozhodnutiam, berie do úvahy hlas obyvateľov a dostatočne vysvetľuje a zdôvodňuje svoje rozhodnutia, ľudia majú pocit, že sa zaujíma o problémy ľudí, ako sú oni sami. Toto je veľmi dôležité zistenie, ktoré potvrdzuje, že dodržiavanie princípov otvoreného vládnutia má výraznú súvislosť aj s dôverou voči týmto inštitúciám.

Dôvera v starostov, primátorov je prepojená aj s názorom, že mesto sa zaujíma o problémy ľudí

Prakticky rovnaké odpovede, aké ľudia uvádzali pri otázke, či mesto reaguje na ich problémy, sa ukázali aj pri otázke o tom, či dôverujú svojmu starostovi/primátorovi a či sa naňho môžu obrátiť so svojimi problémami. Ukazuje sa teda, že osoba primátora/ky či starostu/ky je často stotožňovaná aj s vnímaním výkonu mesta vo vzťahu k obyvateľom. Približne rovnaké percentá ľudí odpovedali rovnako aj na otázku, či primátorom/starostom môžu oni sami dôverovať.

N=1201

Tí, ktorí si mysleli, že primátor či primátorka sa o ich problémy nezaujímajú, boli predovšetkým a výraznejšie z väčších miest nad 50-tisíc obyvateľov. Aktívni občania, ktorí sledujú verejné dianie, tiež viac dôverovali primátorom než tí pasívnejší. Podobne to bolo aj s dobrovoľníckymi aktivitami a s princípmi otvoreného vládnutia. Prakticky tí istí ľudia, ktorí mali pocit, že mesto/obec sa zaujíma o ich problémy, aj častejšie odpovedali, že sa ich primátorovi dá dôverovať.

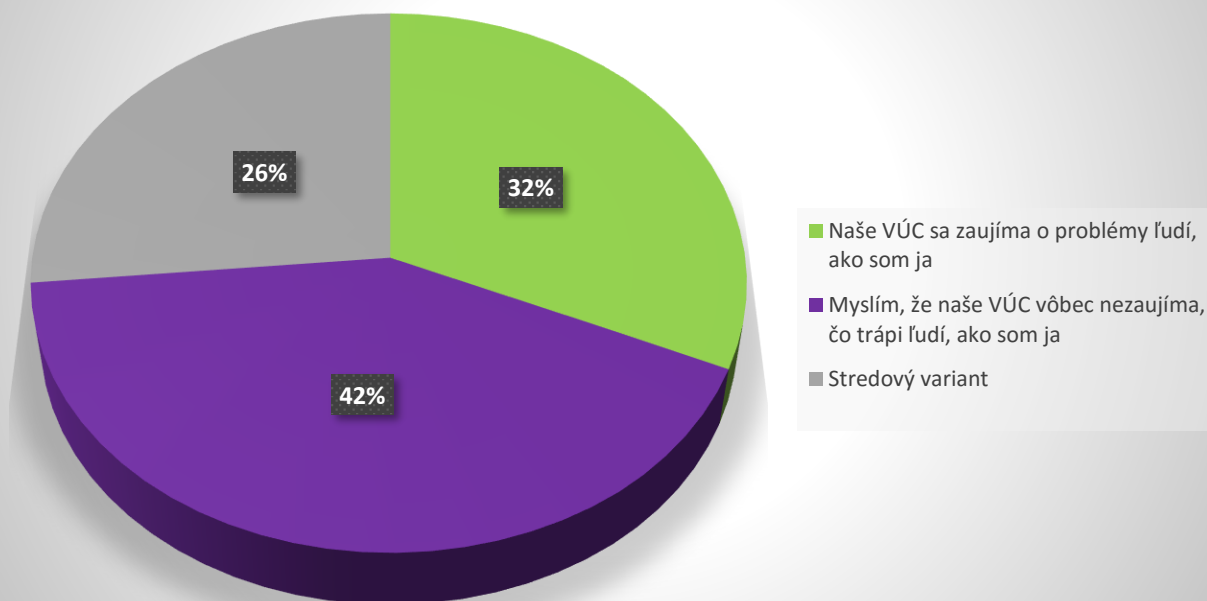
Dôvera v regionálne samosprávy (VÚC)

Samosprávny kraj je aktérom verejnej správy, ktorý sa pohybuje medzi centrálnou štátnou správou a lokálnou samosprávou. Pre ľudí je ťažšie vyjadrovať sa k jeho aktivitám, pretože nie vždy poznajú kompetencie a aktivity tejto inštitúcie (pozri viac v časti Vnímanie inštitúcií).

To sa ukázalo aj v tejto časti o dôvere, keď výrazne nižší počet ľudí uviedol, že samosprávny kraj sa zaujíma o problémy ľudí, ako sú naši respondenti. Kým príklon k tomuto výroku pri lokálnych samosprávach vyjadriilo 43 % ľudí, pri samosprávnych krajoch to bolo 31 % ľudí.

Ako vidno z grafu, stredový variant (teda nejednoznačný príklon k žiadnemu z výrokov) bol približne rovnaký, avšak v prípade VÚC sa viac ľudí (42 %) priklonilo skôr k tomu, že VÚC sa nezaujíma o problémy ľudí, ako sú naši respondenti.

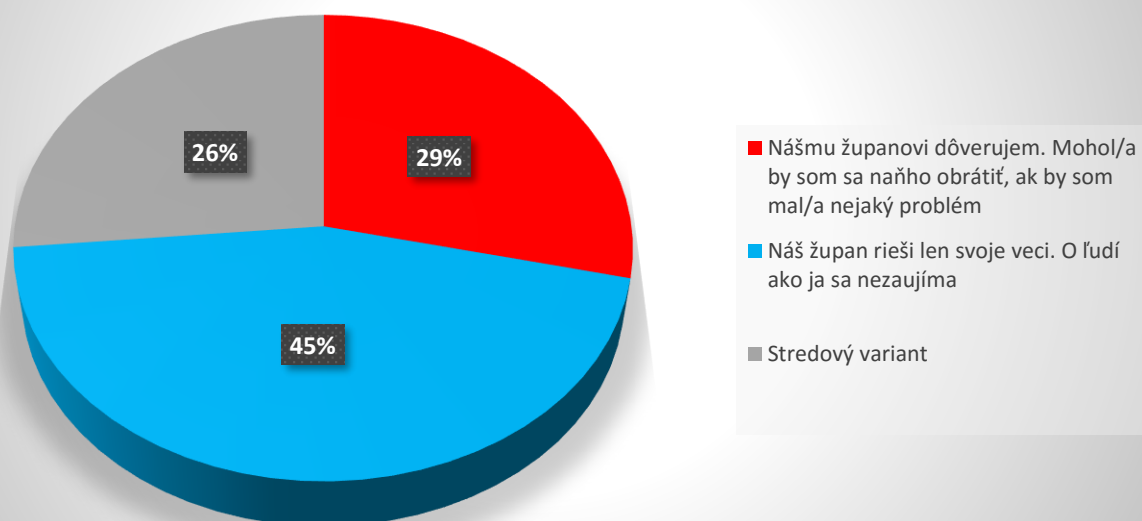
Graf 48. Vnímaný záujem VÚC o problémy ľudí (v %)

N=1201

Rovnako ako pri mestách a obciach, aj tu sa dôvera k županovi prekrývala s dôverou k riešeniu problémov ľudí na úrovni VÚC. Ak teda uvádzali, že VÚC sa zaujíma o problémy ľudí, rovnako často aj dôverovali županovi a mali pocit, že sa naňho môžu obrátiť so svojimi problémami.

Graf 49. Dôvera k županovi/predsedomi VÚC (v %)

N=1201

Ľudia s nižším vzdelaním a nižším socio-ekonomickým statusom majú častejšie pocit, že VÚC sa o ich problémy nezaujíma

Zaujímavé však je, že skupiny ľudí, ktoré odpovedali, že VÚC sa (ne)zaujíma o ich problémy, boli iné než v prípade lokálnych samospráv. V tomto prípade nezohrávala žiadnu úlohu veľkosť sídla (teda podobne odpovedali ľudia aj z menších obcí a veľkých miest).

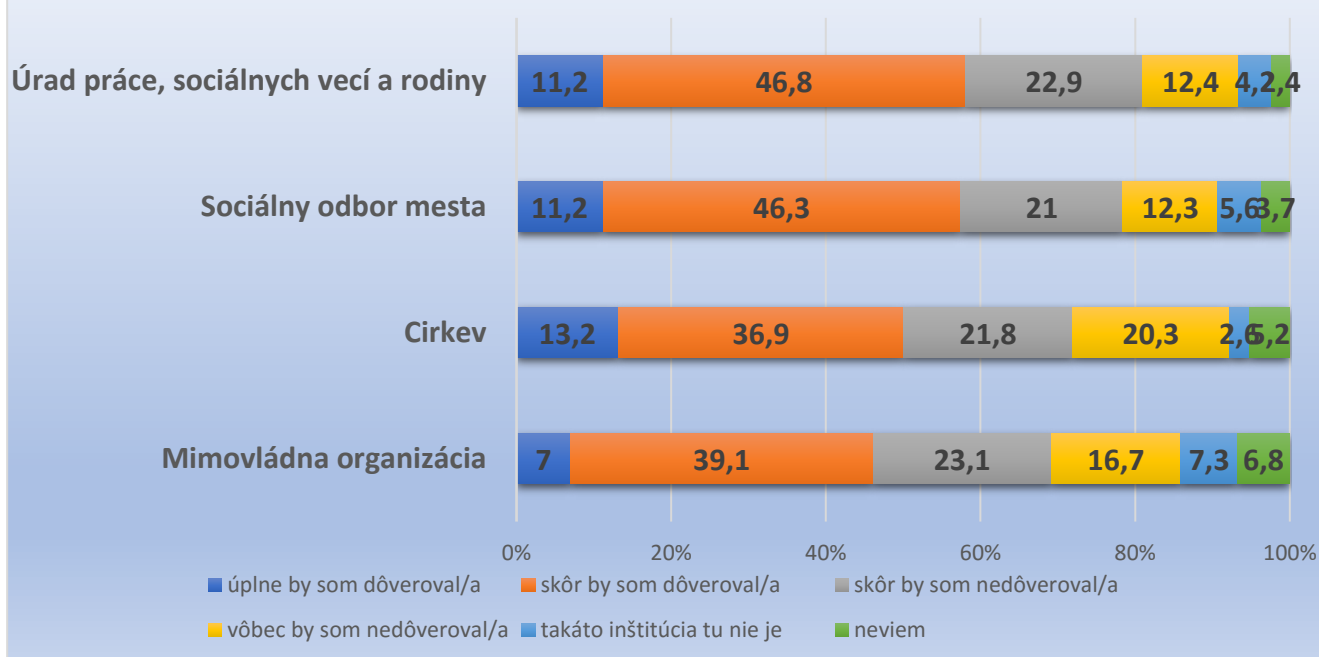
Avšak vzdelanejší ľudia si mysleli výrazne častejšie, že VÚC sa zaujíma o ich problémy – to môže súvisieť aj s lepšou informovanosťou vzdelanejších ľudí o aktivitách regionálnych samosprávnych krajov (to môže byť výzvou pre tieto inštitúcie, aby poskytovali zrozumiteľné informácie o svojich aktivitách všetkým spoločenským skupinám). Kým len štvrtina (25 %) ľudí so základným vzdelaním sa priklonila k výroku, že VÚC sa zaujíma o ich problémy, pri vysokoškolsky vzdelaných ľuďoch to bolo takmer 40 %. Podobne to bolo aj pri socio-ekonomickom statuse. Tí, ktorí sami seba označili, že patria do nižšej strednej alebo najnižšej sociálnej vrstvy, štatisticky významne častejšie uvádzali, že VÚC sa nezaujíma o problémy ľudí, ako sú oni sami.

Pri občianskej angažovanosti, princípoch otvoreného vládnutia a spôsoboch zapájania boli odpovede veľmi podobné ako pri lokálnych samosprávach. Čím aktívnejší ľudia boli a čím pozitívnejšie sa vyjadrovali o princípoch fungovania VÚC, tým častejšie aj uvádzali, že sa VÚC zaujíma o ich problémy.

Ľudia dôverujú inštitúciám, že by im pomohli v ťažkej životnej situácii

O dôvere k inštitúciám hovorí do istej miery aj to, nakoľko dôverujú existujúcim inštitúciám, ktoré by im mohli pomôcť vyriešiť ich ťažkú sociálnu situáciu. Ako ukazuje graf, u ľudí stále prevažuje dôvera k existujúcim inštitúciám, akými sú odbory sociálnych vecí v mestách či úrady práce. Približne dve tretiny ľudí by dôverovali, že im tieto dve inštitúcie pomôžu, ak sa ocitnú v ťažkej životnej situácii. Pomerne vysokú dôveru však požívajú aj cirkvi či mimovládne organizácie, v ktoré má dôveru takmer polovica respondentov.

Graf 50. Dôvera, že ľuďom pomôžu rôzne inštitúcie v ťažkej sociálnej situácii (v %)

N=1201

Dôveru v sociálne inštitúcie majú častejšie ľudia v menších mestách a tí, ktorí majú lepší socio-ekonomický status

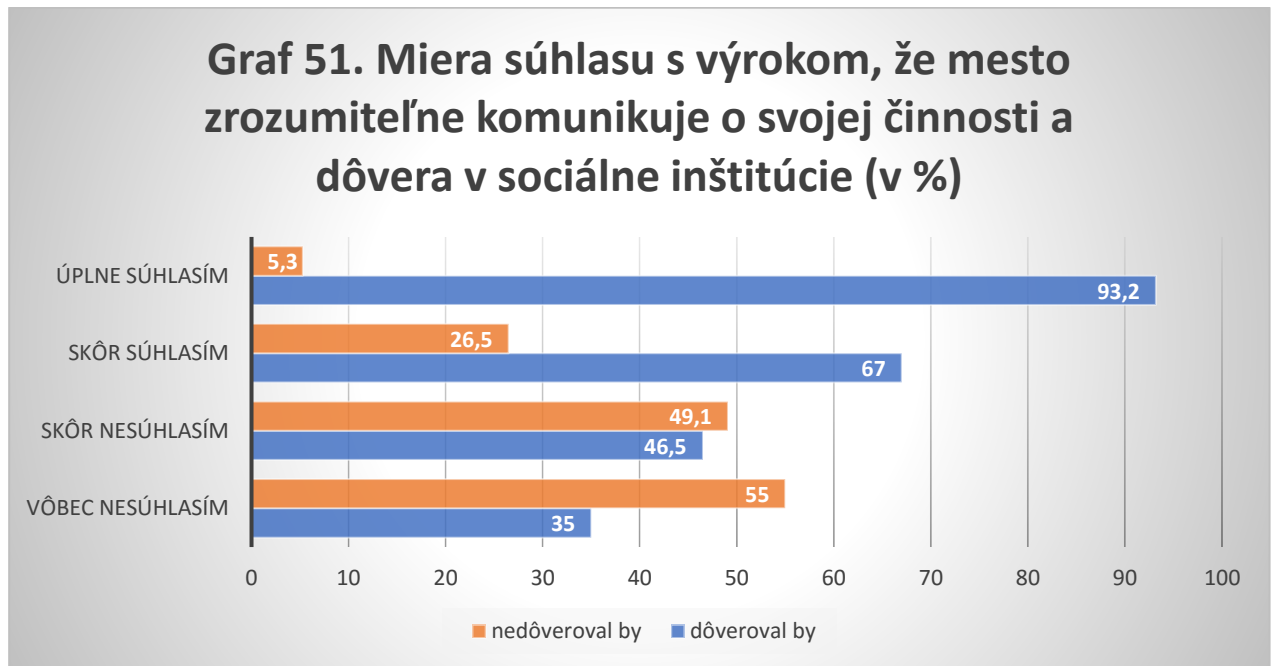
Vek ako ani vzdelanie respondentov nezohrávali žiadnu rolu v tom, či by respondenti dôverovali v jednotlivé inštitúcie. Rod bol štatisticky významný len v prípade dôvery v cirkev, tu by ženy viac dôverovali, že cirkev im pomôže v ťažkej životnej situácii, než muži.

Veľkosť sídla však zohrávala rolu. V najmenších sídlach (do 2 000 obyvateľov) oveľa častejšie ľudia uvádzali, že u nich v obci takáto inštitúcia nie je. Dôveru v sociálne odbory mesta/obce a úrady práce najčastejšie uvádzali ľudia v mestách od 5- do 20-tisíc obyvateľov. Pri cirkvách a mimovládnych organizáciách túto dôveru prejavovali zas najčastejšie ľudia v mestách od 20-tisíc do 50-tisíc obyvateľov.

Pri úradoch práce a sociálnych odboroch sa zas ukázalo, že väčšiu dôveru majú u ľudí, ktorí majú lepší socio-ekonomický status. Ľudia z najnižšej sociálnej vrstvy by im dôverovali v 46 %, avšak ľudia z vyššej strednej vrstvy až v takmer 70 percentách prípadov. To môže súvisieť aj s vyšším sociálnym kapitálom týchto ľudí, pretože pravdepodobne lepšie poznajú kompetencie týchto úradov, vedia, s čím by sa na nich mohli obrátiť, a preto aj skôr dôverujú, že by im v ťažšej životnej situácii pomohli.

Ak mestský úrad komunikuje o svojej činnosti, ľudia majú väčšiu dôveru, že by im sociálne inštitúcie pomohli

Princípy otvoreného vládnutia sa výrazne odrážajú aj v dôvere v to, že inštitúcie pomôžu ľuďom v ťažkej sociálnej situácii. Napríklad ak mesto komunikuje otvorene a zrozumiteľne o svojej činnosti, ľudia oveľa častejšie dôverujú tomu, že sociálny odbor by im pomohol v ťažkej životnej situácii. Nešlo však len o samotnú komunikáciu. Pri všetkých otázkach o transparentnosti mesta sa takáto súvislosť ukázala tiež.

N=1201

ZHRNUTIE

Tento výskum priniesol dôležité zistenia z oblasti občianskej angažovanosti, participácie, vnímania fungovania inštitúcií, ale aj dôvery v spoločnosti. Ukázal, že ľudia na Slovensku sa skôr považujú za pasívnych a nemajú tendenciu sa spoločensky angažovať. Ak sa angažujú, využívajú skôr formy, ktoré nevyžadujú priveľa vynaloženej energie a kapacít, napr. sa zúčastňujú na voľbách, podpisujú petície, zapájajú sa do charitatívnych zbierok. Výrazne menej sa zapájajú napríklad do pripomienkovania verejných politík či aktívnej práce mimovládnej organizácie.

Za posledných päť rokov však vzrástla miera využívania niektorých foriem spoločenskej angažovanosti, napr. účasť na demonštráciách, kontaktovanie politických činiteľov, ale aj účasť na susedských a komunitných aktivitách.

Analýza zároveň ukázala, že ľudia nemajú dostatok informácií o možnostiach participácie. Najčastejšie sa neinformovaní cítili byť seniori vo veku 70+ a mladí ľudia. Tí, ktorí majú pocit, že sú dostatočne informovaní, najčastejšie čerpajú informácie zo sociálnych sietí, z webových stránok inštitúcií, ale aj z klasických médií.

Medzi tými, ktorých možnosti participácie vôbec nezaujímali, sme zaznamenali veľmi výrazný pocit bezmocnosti. Mali dojem, že ich angažovanosť by aj tak nič nezmenila a politici si aj tak urobia po svojom. Zároveň však veľká časť respondentov mala aj pocit, že politici sú tí, ktorí by mali robiť rozhodnutia, pretože nato boli zvolení. Ľudia mali pocit, že na výkon politických činiteľov a na tvorbu politických rozhodnutí nemajú prakticky žiaden vplyv.

Dôležitým aspektom spoločenskej angažovanosti je aj to, ako občania vnímajú inštitúcie z hľadiska ich komunikácie smerom k verejnosti a jej zapájania do tvorby rozhodnutí. Verejné inštitúcie na všetkých úrovniach (centrálne, regionálne, lokálne) neboli vnímané príliš pozitívne. Najnegatívnejšie bola vnímaná vláda. Najvyváženejšie bola vnímaná miestna samospráva, čo poukazuje na význam blízkosti inštitúcií k ľuďom. Zároveň tu pravdepodobne úlohu zohráva aj to, že samosprávy pomerne dobre obstáli počas pandémie i humanitarnej krízy spojenej s príchodom utečencov z Ukrajiny. Vyššie územné celky boli tiež vnímané pomerne vyvážene, avšak ukázalo sa, že činnosť VÚC nevedel posúdiť vyšší podiel ľudí, než ako to bolo v prípade vlády a miestnych samospráv. To naznačuje, že ľudia nemajú dostatok informácií o tom, ako fungujú VÚC.

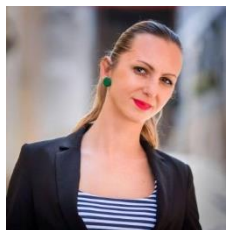
Okrem vnímania inštitúcií verejnej správy sme sa zamerali aj na to, ako ľudia na Slovensku vnímajú mimovládne organizácie a ich fungovanie. Celkovo mimovládnym organizáciám dôveruje približne polovica ľudí na Slovensku. Za najužitečnejšie považujú tie MVO, ktoré sa zameriavajú na poskytovanie sociálnych služieb, podporu zdravia či ochranu životného prostredia. Za najmenej užitočné považovali tie, ktoré sa orientovali na podporu menších. Tomu zodpovedá aj to, v akých oblastiach má podľa respondentov zmysel sa angažovať. Napriek tomu, že rolu MVO v spoločnosti ľudia na Slovensku vnímajú pozitívne, nemali by sa podľa nich starať do politiky.

Významným fenoménom, ktorý úzko súvisí so spoločenskou angažovanosťou a participáciou, je dôvera v spoločnosti. Tento výskum ukázal, že oproti roku 2018 sa miera všeobecnej dôvery k ľuďom výrazne zhoršila, pričom už pred piatimi rokmi bola veľmi nízka. Ľudia majú skôr pocit, že iní sa ich snažia využiť a nesprávajú sa férovo. Zároveň sa ukázalo, že čím „sociálne vzdialenejší“ iní ľudia sú, tým menej im dôverujeme. Medzi skupinami, ktorým ľudia dôverovali najmenej, boli moslimovia a Rómovia. Naopak, najviac ľudia dôverujú rodine a blízkym. Výrazne nedôverčivejší sú ľudia nad 50 rokov v porovnaní s mladšími ľuďmi. Celkovo vyššiu dôveru voči ľuďom však majú tí, ktorí sa považujú za občiansky aktívnejších, a tí, ktorí sa zapájajú do dobrovoľníckych aktivít.

Okrem dôvery voči ľuďom sme skúmali aj dôveru voči inštitúciám. Ukázalo sa, že aj dôvera voči inštitúciám za posledných päť rokov klesla. Výnimkou sú mimovládne organizácie a cirkev. Pomerne vysokú dôveru si zachovávajú samosprávy, ktoré sa osvedčili počas posledných troch krízových rokov (pandémia, humanitárna kríza). Najmä ľudia z menších miest mali častejšie pocit, že samospráva sa zaujíma o ich problémy. Tento pocit bol prepojený s dôverou voči starostom/primátorom, ale aj s tým, či vnímali samosprávu ako otvorenú a komunikujúcu smerom k verejnosti.

Zároveň sa ukázalo, že mladí ľudia viac dôverujú mimovládnym organizáciám a Európskej únii. Najmenej dôverujúci sú ľudia s najnižším socio-ekonomickým statusom. Dôležitým zistením je, že ľudia majú skôr pocit dôvery, že inštitúcie (najmä na lokálnej úrovni) by im pomohli v ťažkej životnej situácii.

O AUTORKÁCH

Elena Gallo Kriglerová – procesná analytička, expertka v oblasti politiky marginalizovaných skupín v kontexte národného projektu ÚSV SR ROS Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík. Sociologička. V roku 2005 sa spolupodieľala na založení Centra pre výskum etnicity a kultúry. Od roku 2012 v ňom pôsobí ako riaditeľka. Kultúrna integrácia menšín a migrantov, prístup detí z prostredia menšín k vzdelávaniu a interetnické vzťahy sú témami, ktorými sa zaoberá najčastejšie. V spolupráci s rôznymi samosprávami sa venuje aj téme integrácie migrantov na lokálnej úrovni a participácii menšín na tvorbe verejných politík. V minulosti realizovala viacero výskumných projektov zameraných na situáciu Rómov a migrantov na Slovensku. Je autorkou a spoluautorkou viacerých publikácií venovaných uvedeným témam.

Alena Holka Chudžíková – procesná analytička, expertka v oblasti participácie marginalizovaných skupín v kontexte národného projektu ÚSV SR ROS Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík, sociálna psychologička a výskumníčka. Študovala psychológiu na Trnavskej univerzite (2007) a aplikovanú sociálnu psychológiu na University of Sussex vo Veľkej Británii (2009). Oblasť jej expertízy zahŕňajú témy sociálnej a kultúrnej integrácie migrantov a utečencov, otázky sociálnej identity, kultúrnej rozmanitosti a politického diskurzu o menšinách. Z hľadiska metodológie a analýzy sa špecializuje na kvalitatívne výskumné metódy a kvalitatívnu analýzu dát. Od roku 2009 pôsobí v Centre pre výskum etnicity a kultúry, v súčasnosti na pozícii senior výskumníčka. V rokoch 2011 – 2016 sa na pozícii zástupkyne šéfredaktorky podieľala na vydávaní kritického štvrťročníka Menšinová politika na Slovensku. V posledných štyroch rokoch sa zameriava na výskum a vzdelávacie aktivity v oblasti migrácie a integrácie cudzincov s dôrazom na lokálnu úroveň. Venuje sa tiež príprave a lektorovaniu interkultúrnych tréningov pre rôzne cieľové skupiny, najmä však pre samosprávy, mimovládne organizácie a vzdelávacie inštitúcie. Je spoluautorkou viacerých publikácií a článkov v téme integrácie migrantov a kultúrnej rozmanitosti, napr. Migranti v meste: prítomní a (ne)viditeľní, Nórsky vzor – integrácia utečencov v Nórsku, Utečenci nám nastavujú zrkadlo – akou krajinou chceme byť?, Štátne deti na jednej lodi – rómske deti v detských domovoch.